

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

URBANISMUS 2. POLOVINY 20. STOLETÍ
NA PŘÍKLADU VYBRANÝCH ČÁSTÍ
ČESKÝCH BUDĚJOVIC

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Autor práce: Bc. Monika Wagnerová

Studijní obor: Dějiny a filozofie umění

Ročník: 3.

2019

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze portálu STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 31. července 2018

.....

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě chci poděkovat zejména Mgr. Hynku Látalovi, Ph.D. za trpělivost, cenné rady a připomínky. Děkuji zaměstnancům Státního okresního archivu v Českých Budějovicích a zaměstnancům archivu stavebního úřadu magistrátu města Českých Budějovic. Největší dík posílám domů, za důvěru a trpělivost.

ANOTACE

Diplomová práce studentky Moniky Wagnerové si klade za cíl zmapovat, popsat a analyzovat urbanistický vývoj Linecké čtvrti v jihozápadní části města České Budějovice. Ta prošla především od 60. let 20. století pronikavou proměnou, způsobenou výstavbou obytných panelových domů a staveb občanské vybavenosti. Jednalo se zároveň o první typy panelových domů v tehdejší Československu, které z hlediska obyvatel ještě poskytovaly komfort zděných staveb. Páteří tohoto území je Lidická třída, na jejímž začátku byl postaven kolektivní dům Experiment (1964) podle návrhu J. Bendy. Na projektech staveb dále na Lidické třídě se podílel rovněž Bohumil Böhm, jehož dílo na plné docenění ještě čeká. Právě zhodnocení urbanistického konceptu zpracování území i architektonické kvality jednotlivých staveb s ohledem na tehdejší tendence evropské i světové architektury bude jedním z dalších úkolů zadané diplomové práce.

ANNOTATION

This thesis aims to comprehend and analyze the urbanistic development of the Linecká district in the southern part of České Budějovice. This district underwent major development both during and after the 1960's, and many historical houses were demolished and substituted with houses comprised of prefabricated concrete panels. Those buildings are part of the first generation of prefabricated houses in the country of Czechoslovakia. The main street of this area is Lidická třída, where the collective house "Experiment" was built according a design by J. Benda, who also participated the reconstruction of the rest of Lidická třída. An evaluation of its urban concept with regard to the contemporary tendencies of Europe and world architecture is one of the goals of this thesis.

Obsah

1	Úvod	8
2	Zhodnocení literatury a pramenů.....	11
3	Linecké předměstí	15
3.1	Historický vývoj Lineckého předměstí	16
3.2	Linecké předměstí v 50. letech.....	23
3.2.1	Výchozí stav v roce 1952.....	24
3.2.2	Směrný územní plán z roku 1958.....	27
3.2.3	Budova katastrálního úřadu.....	30
3.3	Linecké předměstí v 60. letech.....	32
3.3.1	Studie Lidické třídy.....	33
3.3.2	Kavárna a restaurace Regina	39
3.3.3	Územní plány z let 1966–1969	39
3.4	Linecké předměstí v 70. letech.....	45
3.4.1	Poliklinika Jih.....	46
3.4.2	Dopravní studie z roku 1975	47
3.4.3	Územní plán z roku 1979	49
3.5	Linecké předměstí v 80. letech.....	51
3.5.1	Územní plán z roku 1983	51
4	Čtyři Dvory.....	54
4.1	Historický vývoj městské části Čtyři Dvory	54
4.2	Čtyři Dvory v 50. letech.....	57
4.2.1	Výchozí stav zástavby v roce 1952.....	57
4.2.2	Směrný územní plán v roce 1958	59

4.3	Čtyři Dvory v 60. letech.....	60
4.3.1	Směrný územní plán z let 1966–1969.....	60
4.4	Čtyři Dvory v 70. letech.....	63
4.4.1	Sídliště Vítězný únor.....	63
4.4.2	Sídliště Vltava.....	64
4.4.3	Dopravní studie z roku 1975.....	67
4.4.4	Vzdělávací instituce ve Čtyřech dvorech.....	67
4.4.5	Čtyři dvory – Centrum.....	68
4.4.6	Změna směrného územního plánu v roce 1979.....	70
4.4.7	Územní plán z roku 1979.....	71
4.5	Čtyři Dvory v 80. letech.....	72
4.5.1	Sídliště Máj.....	72
4.5.2	Územní plán z roku 1983.....	74
4.5.3	Studie urbanistické prognózy levého břehu Vltavy.....	74
4.6	Konec sledovaného období a současnost.....	76
5	Závěr.....	78
6	Seznam pramenů a literatury.....	81
7	Obrazová příloha.....	90

1 Úvod

Předložená diplomová práce se věnuje stavebnímu vývoji dvou lokalit Českých Budějovic – Lineckému předměstí a městské části Čtyř Dvorů, s důrazem na období 2. poloviny 20. století. Studie sleduje nejen uskutečněné přestavby, které vznikly pod vlivem centrálního plánování a v průběhu let se zapsaly do tváře města, ale také změny navrhované, k jejichž realizaci nikdy nedošlo. Zabývá se také rozsahem a umístěním provedených demolic a snaží se postihnout důvody, které k nim vedly. Speciální pozornost je pak věnována několika stavbám, které stále jsou či v minulosti byly výrazným prvkem v zástavbě daného území.

V prostoru Lineckého předměstí, které je svázáno s jádrovým územím města, je sledované území vymezeno primárně hlavní komunikací, tedy Lidickou třídou a jejím bezprostředním okolím. Úvodní pasáž třetí kapitoly práce chronologicky představuje jeho stavební vývoj a snaží se postihnout historické momenty, které ovlivnily formování dané lokality. Následující podkapitola pak předkládá výchozí stav městské zástavby, na jehož základě jsou analyzovány jednotlivé urbanistické plány, které byly v průběhu vytyčeného období 2. poloviny 20. století projektovány. Prvním z uvedených plánů byl územní plán z konce 50. let, který se zabýval primárně městským intravilánem a s nímž byla započata rozsáhlá rekonstrukce předměstí probíhající v úseku mezi Krumlovským mostem a náměstím Jiřího z Poděbrad. Práce představuje rozsah a skladbu navrhované občanské vybavenosti a upozorňuje na nízkou míru její realizace. Na konci této podkapitoly je pak představena budova ústavu geodézie a kartografie, která byla na konci 50. let na Lidické třídě postavena.

V úvodu třetí podkapitoly je osvětleno politicko-ekonomické pozadí stavebních realizací, které na počátku 60. let zapříčinilo přechod k novému technologickému typu výstavby. Reflexí tohoto technologického vývoje na území předměstí je potom budova domu hotelového typu, která je v textu představena. Následující pasáž se věnuje analýze studie Lidické třídy od J. Bendy, který na počátku 60. let navrhl detailní plán přestavby předměstí. Zaměřuje se na urbanistické a architektonické řešení sídliště a na představení jedné z konkrétních budov občanské vybavenosti – restaurace a kavárny Regina. Zároveň je zde popsán územní plán z konce dekády, který bytovou výstavbu přenášel mimo jádrové území města. Text také osvětluje příčiny, které vedly k prudkému nárůstu navrhované občanské vybavenosti, a zmiňuje masivní dopravní zásah navržený do

městského centra, jež byl posléze rozveden v samostatné dopravní studii v polovině 70. let.

Čtvrtá část této kapitoly se pak věnuje období 70. let, v němž došlo k přesunu stavebních aktivit do ostatních částí města. Představuje budovu zdravotnického zařízení, jež byla jednou z mála staveb, které byly v dané době v prostoru Lineckého předměstí realizovány. Pojednává také o návrhu nového dopravního systému z roku 1975, který reagoval na rozšíření městského území do jeho periferních částí a na narůstající zatížení automobilovou dopravou uvnitř města. Na závěr pak rozebírá územní plán z konce 70. let, který byl vytvořen v reakci na nově navrhovaná dopravní řešení a redefinoval funkční rozdělení ploch uvnitř aglomerace i v nově vymezených hranicích města. Ustanovil rovněž výhledové plochy výstavby, umísťované nyní zpravidla do okrajových částí aglomerace.

V závěrečné podkapitole je zhodnocen koncept územního plánu sídelního útvaru z 80. let, který se v řadě navrhovaných řešení vracel k dříve formulovaným představám o rozvoji města.

Čtvrtá kapitola se zabývá chronologickým vývojem a proměnou městské části Čtyř Dvorů, která byla po dlouhou dobu samostatnou obcí a k jejímuž připojení k městu došlo až na začátku 50. let. Úvodní text přináší historický vývoj lokality a osvětluje pozdější nástup přestaveb i rozdílné vlivy, které na utváření zdejšího prostoru působily.

Stejně jako v předchozí kapitole je i zde nejprve nastíněn výchozí stav zástavby. Studie se následně zabývá otázkou, jaký vliv měl na danou lokalitu územní plán z konce 50. let a zda je princip, jakým zde byla utvářena nová zástavba, odlišný od způsobu, jakým vznikala zástavba v městském intravilánu.

S územním plánem ze šedesátých let, o kterém pojednává třetí podkapitola, a který předznamenal pozdější výstavbu na Čtyřech Dvorech, jsou reflektována jak urbanistická a architektonická řešení nově vznikajícího obytného celku, tak změny v rozložení a zaměření občanské vybavenosti v centrálním prostoru městské části. Poukázáno je také na omezený počet realizací navrhovaných územním plánem.

Následující podkapitola představuje realizace, které v průběhu sedmdesátých let rozšířily hranice města v jeho severní a severovýchodní části – tedy obytné soubory Vítězný únor a Vltava a zmiňuje také vliv dopravního řešení navrženého v roce 1975.

Dále pojednává o územním plánu z konce desetiletí, jež reflektoval populační růst, který měla přinést výstavba jaderné elektrárny Temelín. Představeno je také multifunkční centrum občanské vybavenosti, které mělo být vystavěno v prostoru Čtyř Dvorů, jakožto reakce na zvyšující se objem obyvatel. Ten přinesla výstavba sídliště Máj, jehož původní nerealizovaná podoba je v textu rovněž popsána.

Závěrečná část kapitoly pojednává o územním plánu z počátku 80. let a poukazuje na opakující se motivy zamýšlených realizací a na jejich reflexi ve Studii urbanistické prognózy levého břehu z konce 80. let.

Pátá kapitola pak překračuje vymezené časové období a stručně shrnuje obraz města v současnosti.

2 Zhodnocení literatury a pramenů

Již od počátku socialistického Československa a jeho rozvoje na poli výstavby a urbanismu byly tyto snahy provázeny publikační činností soudobých architektů a teoretiků architektury, kteří je teoreticky zařitovali. Mezi přední odborníky patřil Jiří Musil, který se zabýval urbanismem a sociologií bydlení, jež se stala jeho celoživotním tématem. Zde je nutné zmínit knihu *Lidé a sídliště*¹, ve které se kriticky zabývá problémy obyvatel v novém typu obytných souborů. Dalšími autory jsou Karel Honzík či Jiří Hrůza, který přinesl první ucelené práce o vzniku měst, jejich historickém vývoji a urbanismu od dávných dob až po tehdejší soudobé urbanistické koncepce.² Zásadní význam pro vývoj moderního urbanismu měly koncepce *lineárního města*³, *zahradního města*⁴ a *průmyslového města*⁵, které byly formulovány v druhé polovině devatenáctého a na přelomu dvacátého století. Prostorová a kompoziční skladba měst je nutně formována společensko-ekonomickými faktory. Zatímco podoba měst 19. století byla ovlivněna „bezohledností kapitalismu“, na přelomu století se do popředí začínají dostávat hlasy zpravidla levicově smýšlejících autorů, kteří poukazovali na neudržitelnost takového přístupu a žádaly řešení založené na premise kolektivního vlastnictví. Nejvýraznější vliv na moderní urbanismus však mělo funkcionalistické hnutí CIAM a jím formulované zásady, známé pod názvem Athénská charta.⁶

¹ Jiří Musil, *Lidé a sídliště*, Praha 1985.

² Jiří Hrůza, *Teorie města*, Praha 1965; Idem, *Slovník soudobého urbanismu*, Praha 1977.

³ Koncepci *lineárního města* představil Arturo Soria y Mata 80. letech 19. století. Jeho myšlenka vycházela z uvědomění si zásadního vlivu dopravy na město. Dopravní komunikaci postavil do středu města jako hlavní osu městského organismu. Zástavba měla být situována podél hlavní komunikace, která měla být řešena nejefektivnějším způsobem autorovy doby – kolejovou dopravou. Situováním zástavby do v zásadě rovnocenných umístění autor zamýšlel zamezit spekulacím s cenou pozemků. Viz Hrůza Jiří, *Svět měst*, Praha 2014, s. 486–488.

⁴ Teorie Zahradních měst měla řešit problém bezuzdného rozrůstání měst, jejich vysoké zalidněnosti, a zvýšit tím životní komfort obyvatel. Primárními znaky zahradního města jsou: limitovaný rozsah zástavby, její oddělení od ostatních městských částí pásy zeleně, nízká hladina zastavění a izolace (s myšlenkou na odlehčení migračního tlaku na velkoměsta odmítali zastánci teorie aplikaci těchto zásad do městských periferií, pozdější většina realizací však toto kritérium dodržovala nedůsledně). Od zahradních měst se očekávalo, že nahradí nedostatky života ve městě i na vesnici a sloučí jejich pozitiva. Autorem této koncepce z konce 19. století je Ebenezer Howard. Reflexe tohoto urbanistického konceptu se objevuje v českých zemích, především v Praze – např. Barrandov, Ořechovka, Spořilov, Hanspaulka apod. Viz Ibidem, s.489 a 515–524.

⁵ V konceptu průmyslového města zformuloval T. Garnier hlavní principy funkcionalismu, které později převzala Athénská charta. Tyto vtělil do projektu „*ideálního města pro 35 000 obyvatel*“, které důsledně rozdělil do dílčích zón na základě jejich funkce a tyto jednotlivé části oddělil zelení. Ibidem, 127–128.

⁶ Hnutí bylo založeno v roce 1928 skupinou západoevropských architektů v čele s architektem Le Cobrusierem. V programovém memorandu prvního neoficiálního setkání skupiny účastníci deklarovali: „*Cílem CIAM je vyjádřit soudobé architektonické problémy a předložit vůdčí myšlenku moderní*

Téma tuzemské poválečné výstavby není v uměleckohistorickém diskurzu ničím novým. Věnuje se mu řada etablovaných historiků umění, jako Rostislav Švácha a Marie Platovská v publikaci *Dějiny českého výtvarného umění V.*⁷ a *VI.*⁸, nebo kolektiv autorů ve dvousvazkové publikaci *Paneláci.*^{9,10}

Vedle uměleckohistorické akademické obce se poválečná architektura, především pak architektura socialistická, dostává do povědomí široké veřejnosti díky množství popularizačních projektů jako například hojně citovaní *Vetřelci a volavky*¹¹. Odborné práce na toho téma také čím dál častěji vznikají jako závěrečné práce vysokoškolských studentů. Absolventské práce, snad nejsou vnímány jako „relevantní literatura“, v řadě případů však zaplňují místa, která pro rozsáhlost dané problematiky dosud nejsou odbornou literaturou pokryta. Opodstatněným zdrojem pro tuto předkládanou práci se tak stala diplomová práce Evy Jandové *Poválečná architektura v Českých Budějovicích v kontextu dobové ideologie*¹², ve které autorka reflektuje výstavbu na území metropole skrze optiku soudobé ideologie. V rámci ústavu Dějin umění na Filosofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích vznikla v poslední době řada prací, které se zabývají regionální českobudějovickou poválečnou architekturou a přidruženými tématy, jakým je například umění ve veřejném prostoru. Zde je třeba zmínit především práci *Asanace Pražského předměstí od 50. do 80. let dvacátého století* od Denisy Vesecké.¹³

architektury; usilovat o proniknutí této myšlenky do technických, hospodářských a sociálních kruhů; bdít nad architektonickými realizacemi. “ Se založením organizace přijali myšlenku pořádat každoroční setkání formou kongresů, na kterých se budou věnovat aktuálním tématům. Během druhého setkání skupiny se staly oficiálním tématem zásady úsporných bytových dispozic, během třetího kongresu bylo odmítnuto tradiční blokové zastavění ve městech a formulovaly se zásady pro nové zastavovací soustavy. Jedním ze stěžejních kritérií architektů CIAM byla snaha vytvořit rovné obytné podmínky pro všechny, s předpokladem toho, že většina potřeb člověka v industriální společnosti je podobné povahy. Během čtvrtého setkání byl definován pojem *funkčního města*, který vycházel z předpokladu, že formu města ovlivňují čtyři základní funkce: bydlení práce, rekreace a doprava. Výstupem čtvrtého kongresu se stala Athénská charta. Viz Jiří Hruza, *Charty moderního urbanismu*, Praha 2002, s. 6–10.

⁷ Rostislav Švácha – Marie Platovská (edd.), *Dějiny českého výtvarného umění V* (1939/1958), Praha 2005.

⁸ Rostislav Švácha – Marie Platovská (edd.), *Dějiny českého výtvarného umění V* (1958/2000), Praha 2007.

⁹ Lucie Skřivánková – Rostislav Švácha – Karolína Jirkalová – Eva Novotná (edd.), *Paneláci I: Padesát sídlišť v českých zemích*, Praha 2017.

¹⁰ Lucie Skřivánková – Rostislav Švácha – Martina Koukalová – Eva Novotná (edd.), *Paneláci II: Historie sídlišť v českých zemích 1945–1989*, Praha 2017.

¹¹ Pavel Karous et al., *Vetřelci a volavky*, Praha 2015.

¹² Eva Jandová, *Poválečná architektura v Českých Budějovicích v kontextu dobové ideologie* (diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2016.

¹³ Denisa Vesecká, *Asanace Pražského předměstí od 50. do 80. let dvacátého století* (diplomová práce), Ústav věd o umění a kultuře FF JCU, České Budějovice 2018.

Důležitou část pramenů tvoří také regionální historici, kteří se většinou zabývají daným místem komplexně a produkují práce v široké škále historických souvislostí. Nejvýznamnějším zdrojem primárních informací o městě je Encyklopedie Českých Budějovic, která vznikla v kooperaci řady odborníků a která je vedena rovněž v elektronické podobě, jež je průběžně aktualizována.¹⁴ V Českých Budějovicích působí historik Daniel Kovář, který rozšířil knižní edici *Zmizelé Čechy* o několik svazků o historii Budějovic.¹⁵ Historii významné architektonické památek města zachycuje ve *Slavných stavbách Českých Budějovic*.¹⁶ Spolu s historikem Milanem Binderem se věnují dávné¹⁷ a nedávné historii města a regionu.¹⁸ Pro orientaci v zaniklém názvosloví ulic je velmi nápomocnou publikace *Ulicemi města Českých Budějovic*.¹⁹ Dalšími regionálními historiky, kteří svými publikacemi přispěli k vytvoření této práce jsou Jiří Chvojka²⁰, Eva Erbanová (Žáčková), jejímž zájmem je právě architektura 20. a 21. století a která v rámci výzkumu pro NPÚ v Českých Budějovicích plošně zpracovala téma architektonického dědictví 19. a 20. století pro území Českých Budějovic.²¹

Základními prameny pro práci byly materiály nalezené ve Státním Okresním Archivu v Českých Budějovicích spolu s materiály z archivu Stavebního úřadu města České Budějovice, kde je deponována řada směrných územních plánů obce, podrobných územních plánů i architektonických studií.²² Časové zařazení bývá u některých ze zmiňovaných archiválií problematické, neboť vypracování směrných plánů bylo často zadáno i několik let před jejich oficiálním schválením. Částečným vodítkem v této problematice poskytuje článek Aloise Pohana v časopisu *Architektura ČSR* z roku 1977²³, který se věnoval stavební historii a urbanismu města, publikace, a především článek ve výše zmiňované Encyklopedii Českých Budějovic, věnovaný územním

¹⁴ Boris Čepek – Daniel Kovář – Vojtěch Štorm et al., *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006.

¹⁵ Daniel Kovář, *Zmizelé Čechy – České Budějovice – 1. díl: Vnitřní město*, České Budějovice 2006 – Idem, *Zmizelé Čechy – České Budějovice – 2. díl: Předměstí*, České Budějovice 2006.

¹⁶ Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby Českých Budějovic*, Praha 2019.

¹⁷ Daniel Kovář, *Fundatio civitatis. Zrození královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2015.

¹⁸ Daniel Kovář, *Budějovický poutník aneb Českými Budějovicemi ze všech stran*, Praha 2006. – Idem, *Panská sídla na Českobudějovicku*, České Budějovice 1998.

¹⁹ Pavel Koblasa – Daniel Kovář, *Ulicemi města Českých Budějovic*, České Budějovice 2005.

²⁰ Chvojka Jiří, *Město pod černou věží*, České Budějovice 2015.

²¹ Eva Erbanová (Žáčková), *Plošný průzkum, zhodnocení a dokumentace architektonického kulturního dědictví 19. a 20. století: řešené území České Budějovice*, České Budějovice 2007.

²² K současné době se jedná o nezpracovaný fond.

²³ Alois Pohan, České Budějovice, *Architektura ČSR XXXVI.*, č. 8, 1977, s. 338-362.

plánům.²⁴ K této problematice je vyjadřují také autoři ve sborníku *Třicet pět let výtvarného umění a architektury v jižních Čechách*.²⁵

V případě konkrétních staveb bylo pracováno s dobovou dokumentací, které je deponovaná v archivu stavebního úřadu v Českých Budějovicích. Primárním zdrojem pro sledování vývoje území se stala dokumentace umístěna ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích.

Pro upřesnění některých skutečností a pro přesnější představu o posloupnosti událostí ve výstavbě města jsou cenným zdrojem dobová periodika. Především profesní týdeník *Hlas stavby*, který vycházel do poloviny 60.let, posléze nahrazený titulem *Jihočeský stavbař*, díky kterým lze sledovat detailně časovou linku prací. Dále deník *Jihočeská pravda*, který čtenáře informoval o vývoji výstavby a plánovaných projektech formou obsažných dvoustránkových zpráv. Časopis *Architektura ČSR*, který vycházel mezi lety 1938-1990 obsahuje mimo výše zmíněného článku o urbanismu Českých Budějovic také řadu dalších statí, které se zabývají dílčími studii na území Českých Budějovic.

Základem pro orientaci v historickém vývoji městských částí tvoří *Historický atlas měst*.²⁶ Významným zdrojem informací pro tuto práci je také *Ústřední archiv zeměměřičství a katastru*, který v elektronické podobě archivuje obrovské množství historických map a jehož databáze je postupně doplňována. Jedním z nejnovějších přírůstků jsou *Státní odvozené mapy v měřítku 1:5000*, které byly vydávány od padesátých let až do konce tisíciletí. Údaje ze státních odvozených map často vykonávaly funkci zpětného ověření informací ze směrných územních plánů, které by byly jinde neověřitelné.

²⁴Karel Kuča – Vojtěch Štorm, Územní plány, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/uzemni-plany>, vyhledáno 29.6. 2019.

²⁵ Bohumír Janoušek – Vojtěch Štorm et al., *Třicet pět let výtvarného umění a architektury v jižních Čechách*, České Budějovice 1980.

²⁶ Václav Bůžek – Jiří Dvořák – Miroslav Novotný et al., *Historický atlas měst České Republiky, svazek č. 3*, České Budějovice 1996.

3 Linecké předměstí

Město bylo založeno v roce 1265 v oblasti soutoku řek Malše a Vltavy, které městu poskytovaly skvělé obranné podmínky. Ty byly podpořeny vyhloubením Mlýnské stoky, jež definovala rozlohu města. Vnitřní město pak bylo rozparcelováno do pravoúhlé sítě.

K prvnímu rozšíření města za hranice vnitřního mělo docházet již během středověku. Rozšíření bylo realizováno především v místech dnešního Pražského předměstí a po ose dnešní ulice Na sadech, později na dnešním Senovážném náměstí. Na Krumlovském neboli Lineckém předměstí, dnešní Lidické třídě, se zástavba rozrůstala velmi pomalu, což bylo dáno tím, že od zbytku města bylo předměstí odděleno vodním tokem. V širším okruhu města se nacházela řada obcí, která se nikdy nestala předměstími, ale při pozdějším rozšiřování se většina z nich stala součástí města samotného (Čtyři Dvory, Suché Vrbné, Mladé atd.).

Až do 17. století byly změny v urbanistické struktuře Českých Budějovic minimální a pokud k nim docházelo, jednalo se především o nutné zákroky v důsledku povodní či požárů. Na začátku 17. století byla předměstí zasažena při obléhání, později byla poznamenána návštěvami vojsk během třicetileté války. Od 17. století začala vznikat předměstská zástavba, především díky častým požárům, které vyvolávaly nutnost zničené části obnovit. Část výstavby však záhy, okolo poloviny 17. století, opět zanikla v důsledku rozšiřování městského opevnění a nutnosti zachovat čistou fortifikační linii.

V první polovině 18. století byla naprostá většina budov na předměstí přízemních. Okolo poloviny 18. století napomohly ke změně rázu města některé nově vystavěné vojenské objekty, které daly základ novým ulicím, či předznamenaly charakter budoucí zástavby. Po ukončení napoleonských válek začalo opevnění okolo jádra města ztrácet na významu a s jeho postupným odstraňováním se stavební činnost na předměstích začala radikálně zrychlovat – Daniel Kovář uvádí nárůst obytných budov na předměstí o 88 %.²⁷ Demografický vývoj měst, který od středověku do 18. století stagnoval na počtu okolo pěti tisíc obyvatel, se v první polovině 19. století zdvojnásobil a do konce století vzrostl

²⁷ Daniel Kovář, *Stavební činnost v Českých Budějovicích v první polovině 19. století*, in: Pavel Koblasa – Daniel Kovář (edd.), *Staré Budějovice: sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2005, s. 102.

počet obyvatel asi na čtyřicet tisíc.²⁸ V této souvislosti se zástavba začala utvářet především v prostoru mezi Pražskou a Lannovou třídou.

3.1 Historický vývoj Lineckého předměstí

Nejpomaleji probíhala výstavba na Lineckém předměstí. I přesto, že nesouvislá zástavba drobnými staveními vznikala podél Linecké ulice již od středověku, podle Karla Pletzera se Linecké předměstí utvořilo jako městská čtvrť teprve během 18. století.²⁹ Souvislejší zástavbu podél Linecké cesty lze sledovat na mapách z prvního vojenského plánování z let 1764–1768³⁰ [1] a Hildebrandově plánu z roku 1783.³¹ [2]

První výrazné změny v topografii prostoru Lineckého předměstí začaly již v první čtvrtině 16. století, kdy byl vyhlouben Krumlovský rybník. Ten měl plnit obrannou funkci města z jižní strany a zároveň napomáhat s regulací přívalové vody během povodní. Rybník se začal na začátku 19. století vysoušet. Dílem vodního hospodářství je také vodárenská věž z 20. let 18. století, která sloužila k přívodu vody do Samsonovy kašny. Věž, která stojí na jižní straně Mánesovy ulice u břehu Vltavy dostala dnešní podobu až během 80. let 19. století, kdy v rámci modernizace došlo k jejímu zvýšení a osazení novým rezervoárem.³²

19. století znamenalo pro Lidické předměstí řadu změn, které se děly v rychlém sledu. Zatímco na císařském otisku³³ stabilního katastru města České Budějovice z roku 1827³⁴[3] je viditelná zástavba pouze podél Linecké cesty, na indikační skice stabilního katastru lze pozorovat, že zástavba se začala rozšiřovat, a to primárně do prostoru mezi Lidickou třídou a souběžnou Komenského ulicí.³⁵[4] Komenského ulice, tehdy zvaná Moosova podle tehdejšího majitele půdy, vznikla v reakci na specifickou ekonomickou situaci v druhé třetině 19. století. Daň na prodej obilí se v té době stala tak vysokou, že

²⁸ Daniel Kovář, *Stavební činnost v Českých Budějovicích* (pozn. 27), s. 82.

²⁹ Karel Pletzer, Linecké předměstí, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/linecke-predmesti>, vyhledáno 27. 1. 2019.

³⁰ Bůžek – Dvořák – Novotný, *Historický atlas* (pozn. 26), mapový list č. 2, mapa č. 4.

³¹ Ibidem, mapový list č. 3, mapa č. 5.

³² Daniel Kovář, *Budějovický poutník* (pozn. 18), s. 169.

³³ Tzv. císařské povinné otisky jsou mapy v měřítku 1: 2880, vydávané ve 20. a 40. letech 19. století pro každou obec v Rakousku-Uhersku. Po rozpadu monarchie přešly z Centrálním archivu pozemkového katastru ve Vídni byly předány do Prahy. Více viz <https://geoportal.cuzk.cz>, vyhledáno 9. 12. 2018.

³⁴ Bůžek – Dvořák – Novotný, *Historický atlas* (pozn. 26), mapový list č. 4, mapa č. 6.

³⁵ Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Indikační skica [BUD028018270], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/skici/skici/BUD/BUD028018270/BUD028018270_index.html, vyhledáno 9. 12. 2018.

pro vlastníky zemědělské půdy bylo často výhodnější pole rozparcelovat a zastavět.³⁶ Těsně před polovinou století, v roce 1847, byla do Lothovy mapy Budějovického kraje zakreslena řada nových objektů v západní části předměstí.³⁷ [5] V té době probíhaly snahy na zvýšení kapacity ulic – zhuštění uliční zástavby a na určitou dobu také zákaz přízemních staveb.³⁸ I přesto se Linecké předměstí v půdoryse nelišilo od klasické městské zástavby své doby – velké procento půdy stále zabírala užitková půda, především zahrady a sady.

Výrazným akceleračním prvkem pro rozvoj Lineckého předměstí byla bezesporu koněspřežní železnice. Začátek její trasy byl položen v ulici Mánesově ulici, odkud přes Krumlovský rybník vedla do městského centra. Železnice, která spojila České Budějovice s Lincem, sloužila především k převážení nákladu, a proto se v jejím bezprostředním okolí na ose Mánesovy ulice západně od Linecké třídy namísto obytné zástavby začala rozrůstat průmyslová oblast. Plocha zasypaného Krumlovského rybníka mezi Vltavou a Malší měla poměrně velký potenciál. Jeho celková rozloha činila 14,5 hektaru a tato velkorysá dispozice inspirovala Josefa Sanderu ve 40. letech 19. století k jednomu z nejmambicióznějších urbanistických projektů na území Českých Budějovic. V tomto projektu autor zamýšlel napodobit historické jádro města s pravoúhlou uliční sítí s náměstím.³⁹ Podle dochovaných plánů Sander počítal až s 125 novými domovními parcelami. Do svých vizí, ve kterých respektoval polohu koněspřežní dráhy, zakomponoval také parkovou úpravu, veřejná prostranství a kostel.⁴⁰ Vzhledem k tomu, že podmáčená plocha bývalého rybníka by byla neuvěřitelně nákladná na úpravu, byly ceny budoucích parcel vyčísleny na vysoké částky a tehdejší městské zastupitelstvo rozhodlo, že město čelící skokovému nárůstu obyvatel potřebuje především bydlení dostupné nižším společenským vrstvám. Namísto Sanderova urbanisticky uceleného plánu se tak půda pomalu rozprodávala soukromníkům. Předtím, než došlo k zastavění volné plochy, prostranství mezi oběma mosty (Železným a Zlatým) sloužilo jako

³⁶ Daniel Kovář, *Stavební činnost v Českých Budějovicích* (pozn. 27), s. 106.

³⁷ Bůžek – Dvořák – Novotný, *Historický atlas* (pozn. 26), mapový list č. 5, mapa č. 7.

³⁸ Daniel Kovář, *Budějovický poutník* (pozn. 18), s. 179.

³⁹ „...Zde měla podle Sandnerových a Bendařikových představ jakási zmenšená obdoba středověkého jádra Českých Budějovic s náměstím, kostelem a pravoúhlou uliční sítí.“ Viz. Daniel Kovář, *Zmizelé Čechy - 2. díl* (pozn. 15), s. 21.

⁴⁰ Milan Binder – Daniel Kovář, *Projekty ze šuplíku. Nerealizované nápady, které mohly změnit České Budějovice*, České Budějovice 2018, s. 11-13.

stanoviště „světské zábavy“.⁴¹ V letech 1902-1904 prostor zaplnila budova Justičního paláce. Jednalo se o rozlehlý komplex, který měl pojmout nejen úřad krajského soudu, ale zajistit také prostory pro věznicí a další správní orgány. Návrh stavby vypracoval vídeňský architekt Emil von Förster. Budova nesla novorenesanční formu a pyšnila se na průčelích tematicky koncipovanou ikonografickou výzdobou – při vstupu z Lidické třídy to byly váhy s mečem, nad vstupem do věznice andělé posledního soudu.⁴²

Prvním, kdo na místě Krumlovského rybníka stavěl, byl továrník Carl Hardtmuth, jehož podnik byla na konci 40. let 18. století postaven na jižním okraji rybníka. Na přelomu 20. století využili Hardtmuthové sousední pozemky k vybudování rodinných sídel. Prvním z nich byla vila z roku 1899, postavena pro Mathildu von Hardtmuth a hraběte Lamezan – Salins. Vila rodiny Hardtmuthů byla vystavěna o více než deset let později. Stojí na nároží Lidické třídy a Mánesovy ulice a je významná především svou silně historizující podobou. Průčelí do hlavní ulice zdobí terasa, hlavní vstup na severní straně objektu je doplněn o portikus.⁴³

Dalším ze subjektů, který využil možnosti odkupu půdy po zasypaném Krumlovském rybníku, byla Židovská náboženská obec. Ta zde nechala vystavět velkou synagogu, jejíž stavba probíhala v letech 1887–1888. Autorem projektu byl Max Fleischer, významný vídeňský architekt a specialista na židovskou sakrální architekturu. Českobudějovická synagoga měla patřit k jeho nejvýznamnějším realizacím.⁴⁴ Stavba byla pojata v novogotickém stylu jako trojlodní bazilika s dvěma věžemi na západním průčelí. [6] Umístění stavby i její půdorys lze sledovat na Katastrální mapě evidenční Čech.⁴⁵ [7]

⁴¹ „Nábřeží mezi Zlatým a Železným postem, zhruba v prostoru dnešního justičního paláce, sloužilo ve druhé polovině 19. století jako stanoviště kolotočů, zvěřinců, akrobatických představení a podobných atrakcí, (...) trvale tady fungovala také dřevěná Pfreindnerova střelnice provozovaná zdejším puškařem.“ Viz Daniel Kovář, *Budějovický poutník* (pozn. 18), s. 207.

⁴² Radko Chodura – Vojtěch Štorm, Justiční palác, *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/justicni-palac>, vyhledáno 16. 2. 2019.

⁴³ Milan Šilhan, Hardtmuthova vila, in: Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby* (pozn. 16), s. 210–214.

⁴⁴ Více viz Jan Podlešák, Synagogy, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/synagogy>, vyhledáno 27. 1. 2019.

⁴⁵ Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Katastrální mapy 1:2 880 evidenční – Morava a Slezsko [0964-1C_10], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/vyc/vyc_tool/vyc_wms_01.html?mapfile=0964-1C_10&image_dir=0964-1&aec=0964-1&maxextent=0,-6922,9024,0, vyhledáno 27. 1. 2019.

Do katastrální mapy již nebyla zanesena budova papírny, která na začátku 80. let 19. století vyrostla na místě bývalého Knížecího mlýna v meandru řeky Vltavy na jejím východním břehu.⁴⁶

V polovině století vznikly také v tehdy okrajové části předměstí první budovy Měšťanského pivovaru, které měly nahradit staré pivovarnické budovy v historickém centru města. Základem pivovaru byl lednicový sklep vyhloubený v letech 1847-1848, ke kterému v roce 1852 byly přistavěny další výrobní části. V 60. letech byl areál rozšířen o obytné budovy pro úředníky a také ležácké sklepy, v roce 1871 byla přistavěna sladovna. Areál se stal natolik rozsáhlým, že mohlo dojít ke sloučení provozu pivovaru do jedné budovy.⁴⁷

Na Pfeffermanově plánu z roku 1900⁴⁸ [8] pokračuje v linii trasy koněspřežní železnice radiála dnešní ulice Generála Svobody; na výše zmíněném plánu neoznačena jménem. Obytná zástavba zde byla minimální, zato mapa zachycuje rozsáhlý areál zeměbranecké kasárny a městského chudobince. Na Pfeffermanově plánu není zakreslena ani budova školy Matice školské, která byla v bezprostřední blízkosti areálu na rohu ulic Komenského a Matice školské vystavěna v letech 1900–1901.⁴⁹ Třípodlažní budova chudobince v historizujícím slohu byla vybudována mezi lety 1896—1898 na náklad Městské spořitelny. Tohoto příkladu následovalo i vedení okresního úřadu, které zakomponovalo zaopatřovací stanici pro chudé jako součást nové budovy Okresního zastupitelstva z 1901—1902. Zeměbranecká neboli Kasárna arcivévody Rainera byla vybudována v jižní části areálu v roce 1899 a již během I. světové války byla upravena spolu s budovou chudobince na vojenskou nemocnici. Tím nahradila původní vojenskou nemocnici, která byla od 20. let 19. století v budově někdejšího hostince na Lidické třídě.⁵⁰ Všeobecná nemocnice byla založena na přelomu prvního a druhého desetiletí 20. století na tehdy odlehlém místě na jih od ulice L. B. Schneidera. První budovy

⁴⁶ Václav Vondra, Papírna, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/papirna>, vyhledáno 24. 2. 2019.

⁴⁷ Daniel Kovář, *Budějovický poutník* (pozn. 18), s. 59.

⁴⁸ Bůžek – Dvořák – Novotný, *Historický atlas* (pozn. 26), mapový list č. 7, mapa č. 9.

⁴⁹ Podle Daniela Koláře byl stavebníkem Josef Pfefferman – je nepravděpodobné, aby se jednalo o jiného Pfeffermana než je autorem výše citovaného plánu. Je tedy otázkou, proč budova není do plánu zanesena – začátek výstavby (1900) je staršího než datace Pfeffermanova plánu samotného. Viz Daniel Kovář, *Budějovický poutník* (pozn. 18), s. 215

⁵⁰ Jiří Černý – Daniel Kovář – Diana Šmajclová, Vojenská nemocnice, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vojenska-nemocnice>, vyhledáno 17. 2. 2019.

nemocničního areálu byly zakresleny do plánu S. Matyáše a A. Moučky v roce 1920⁵¹.
[9]

Za areálem nemocnice začala ve stejné době vyrůstat kolonie rodinných domů, jejíž výstavbu iniciovalo německé stavební družstvo Heimstätte. To k výstavbě pozvalo rakouského architekta a urbanistu Siegfrieda Sitte, který předloženým návrhem navázal na teoretická východiska soudobého evropského urbanismu a nově vznikající čtvrt obytných domů pojal s odkazem na koncept zahradního města. Kolonie Heimstätte měla vyrůst na okraji budějovického katastru při hranici s (tehdy) samostatnou obcí Rožnov. Návrh musel respektovat již existující trasu současné ulice Boženy Němcové a regulační plán z 90. let 19. století, který byl navržený až po ulici Purkyňovu. Tento územní plán byl roku 1989 navržen městským stavebním úřadem v čele s Ludwigem Hackem, s primárním účelem urychlení stavební činnosti, kterou navrhoval rozvíjet v pravidelné a pravoúhlé uliční síti.⁵²

V rámci Sitteho návrhu byla plánována výstavba v ulicích Thomayerově, Boletické, Preslově, Tiché a na jižním konci ul. Boženy Němcové. Sitteho snahou bylo vytvořit intimní uliční prostory, a proto zúžil ulice na povolené minimum a snažil se je pohledově uzavírat vedením kolmých ulic. Vozovku od pěších komunikací oddělovalo stromořadí. První část výstavby probíhala v souladu se Sitteho plánem. Později, a to zejména po válce se však realizace začaly od původní koncepce vzdalovat. Idea harmonického obytného prostředí pak byla víceméně popřena zasazením železniční vlečky do jihozápadní části plánované kolonie – ta měla spojit budovu papírny se železnicí.⁵³

Vedle soukromníků začaly přetvářet tvář předměstí také velké subjekty, např. podnik Hardtmuthovy továrny, který budoval činžovní domy pro své zaměstnance v ulicích Komenského a L. B. Schneidera. Pozoruhodný obytný soubor představují obecní domy na jižním konci ulice Matice školské. Tyto byly vystavěny roku 1921 A. Kubíčkem. Jedná se o dvě dvou až tří podlažní křída ve tvaru písmene L, spojené vstupní bránou při průčelí. Tvarosloví obytného celku bylo odkazem na vídeňské obytné domy té doby.⁵⁴ Spolu s novou výstavbou se začala utvářet také nová uliční síť

⁵¹ Bůžek – Dvořák – Novotný, *Historický atlas* (pozn. 26), mapový list č. 8, mapa č. 10.

⁵² Daniel Kovář – Pavel Koblasa, *Ulicemi města* (pozn. 19), s. 14.

⁵³ Milan Šilhan, Kolonie Heimstätte, in: Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby* (pozn. 19), s. 202-205.

⁵⁴ Vojtěch Štorm, Nájemní dům, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/najemni-dum>, vyhledáno 17. 2. 2019.

v jihovýchodní části předměstí – ulice Tylova, později Heydukova, Šumavská, L.B. Schneidera a další.⁵⁵

Ve 20. letech nechala obec vystavět nové obytné domy v ulicích Mánesově a Matice školské. Zástavba se rozšiřovala také na jih předměstí. Zde vyrůstaly typizované dvojdomy, které zde budoval stavitel F. Mojžíš.⁵⁶ Územní růst byl v této době na vrcholu, což zapříčinilo, že ve 30. letech Linecké předměstí srostlo s Rožnovem.⁵⁷

O rozrůstající populaci na Lineckém předměstí se snažila po duchovní stránce postarat církev, která v druhém desetiletí 20. století nechala na bývalém Třebízského náměstí vystavět novorománský kostel sv. Jana Nepomuckého. Popudem k výstavbě kostela byla snaha o zlepšení církevní správy na území předměstí. Kostel byl postaven v letech 1914-1915 v novorománském slohu podle projektu Antona Mollera. Nejdříve spadal do správy dominikánů, v roce 1925 zde ale vznikla samostatná farnost. Kostel je trojlodní bazilikou s plochým stropem s příčnou lodí osvětlenou kružbovými okny. Při západní straně kostel se zvedá vysoká hranolová zvonice.⁵⁸

K přeměně Lineckého předměstí z průmyslové periferie na městskou část s kvalitním obytným prostředím napomohl vznik volnočasových institucí. K vycházkám byly určeny Krumlovské aleje v západní části bývalého Krumlovského rybníka, které byly na začátku 20. let 20. století rekultivovány. Bylo zde zřízeno dětské hřiště a hudební pavilon. Ve 30. letech tu vznikla na soutoku Malše a Vltavy hvězdárna a planetárium. Ve stejné době vyrostlo přímo na Lidické třída funkcionalistické kino.

Kvalitativním posunem bylo také spojení předměstí s centrem tramvajovou dopravou.⁵⁹ Neméně významným dopravním počinem bylo pro lokalitu komunikační propojení Vídeňského a Lineckého předměstí, ke kterému došlo před polovinou 20. století. Mezi těmito oblastmi, východně od Mánesovy ulice vznikala od konce 19. století nepravidelná a nepočetná zástavba. Toto území neskýtalo vhodné podmínky

⁵⁵ Který z dříve zmíněných subjektů stál za výstavbou v této části předměstí není zřejmé.

⁵⁶ Eva Erbanová (Žáčková), *Plošný průzkum* (pozn. 21), s. 13.

⁵⁷ Daniel Kovář – Pavel Koblasa, *Ulicemi města* (pozn. 19), s. 15.

⁵⁸ Roman Lavička, Kostel sv. Jana Nepomuckého, in: Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby* (pozn. 16), s. 223-227.

⁵⁹ Václav Vondra, Městská hromadná doprava, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestska-hromadna-doprava>, vyhledáno 17. 2. 2019.

pro komerční výstavbu, a proto se zde začala postupně tvořit průmyslová oblast (cukrovar, lokomotivní depo, smaltovna).⁶⁰

Zatímco během první světové války se stavební vývoj přirozeně zastavil, v meziválečném období město expandovalo do všech stran a v některých částech se předměstí již začala spojovat s nejbližšími okolními obcemi.⁶¹ Rapidní nárůst zástavby lze konkrétně sledovat na mapě 3. vojenského mapování z roku 1934.⁶² [10] Zde je vidět, že Linecké předměstí se rozrostlo v poměrně pravidelném uličním rastru. Zaplnilo veškerý prostor mezi oběma vodními toky, Vltavou na západě a Malší na východě, a to až do úrovně měšťanského pivovaru. Odtud na jih se zástavba sice nerozšiřovala o více než tři uliční řady (v okolí Beránkova nábřeží za Papírenskou ulicí), zato se již fakticky spojila s Rožnovem. Míra stavební expanze vyžadovala perspektivní plán rozvoje města, a tak byl regulační plán z konce minulého století ve 30. letech 20. století nahrazen *Základním upravovacím plánem města* od Vladimíra Zákrejse a Jana Kybice, který navrhoval velkorysé rozvojové plochy výstavby spolu s novými dopravními řešeními, které reagovaly na rozvoj automobilové dopravy a obsahovaly nově trasy rychlostních, komunikací.⁶³

Na začátku 40. let 20. století se do podoby Lineckého předměstí negativně zapsal vliv nacistické ideologie. Zdemolována byla židovská synagoga v Gerstnerově ulici z 80. let 19. století. Na konci druhé světové války byla severní část Lineckého předměstí zasažena bombardováním, které poškodilo Justiční palác a přilehlé tovární budovy, především pak Hardtmuthovu tužkárnu. Zasažen byl také pivovarský areál Samson.⁶⁴

V perspektivě toho, že možnosti expanze daného území byly omezeny víceméně pouze jedním směrem, není většina zástavby urbanisticky účelná. Plnou uliční čáru lze najít pouze u starších, dříve vybudovaných ulic. I přesto hustota zastavěnosti předměstí je v porovnání s ostatními městskými částmi poměrně nízká, mimo severního cípu u soutoku řek, zde není zakomponována žádná veřejná zeleň či prostor pro setkávání.

⁶⁰ Karel Kuča, Urbanistický vývoj Českých Budějovic a jeho odraz v současném urbanismu města, in: Jan Kubeš a kol., *Urbánní geografie Českých Budějovic a českobudějovické aglomerace II.*, Banská Bystrica 2009, s. 16.

⁶¹ Daniel Kovář, *Zmizelé Čechy - 2. díl* (pozn. 15), s. 34.

⁶² Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Mapy z topografické sekce 3. vojenského mapování v měřítku 1:25 000, [4453-1], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/topo3v25/topo3v25_data/4453/4453-001_index.html, vyhledáno 17. 2. 2019.

⁶³ Karel Kuča – Vojtěch Štorm, Územní plány, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, (pozn. 24).

⁶⁴ Jiří Chvojka, *Město pod černou věží*, (pozn. 20), s. 191.

Z hlediska postavení Lineckého předměstí ve vztahu k městskému celku Českých Budějovic je důležité poukázat na umístění významných správních budov do jeho prostoru. Kvalitu prostředí pak zvyšuje jeho dopravní spojení s centrem veřejnou hromadnou dopravou i napojením na silniční okruh, který vedl skrze Mánesovu ulici, dále komplexní zdravotnické zařízení a řada pracovních příležitostí poskytovaných výrobními subjekty na jeho území.

3.2 Linecké předměstí v 50. letech

V 50. letech se projevoval celostátní nedostatek bytů zapříčiněn zejména přílivem obyvatel do měst. Do Českých Budějovic přicházeli noví obyvatelé především za pracovními příležitostmi, které jim nabízely jak starší, tak nově vznikající podniky, díky kterým mezi lety 1950-1960 raketově vzrostl objem průmyslové výroby a zaměstnanosti v tomto odvětví.⁶⁵ Potřeba nárůstu bytových jednotek tak naléhavě stoupala. Nejen, že stávající bytová kapacita byla nedostatečná, řada stávajících bytových prostor nevyhovovala novým hygienickým standardům.

Zatímco na Lineckém předměstí byla komplexní výstavba obytných domů zahájena až na přelomu 50. a 60. let, v prostoru Pražského předměstí na opačném konci města se s výstavbou prvního uceleného obytného celku začalo již na počátku 50. let v jeho severní části, okolo ulic Neplachovy, Kněžskodvorské, Nerudovy a Čechovy.⁶⁶ S dílčí výstavbou v prostoru Lineckého předměstí se také začalo již na začátku 50. let, v ulicích Komenského a Generála Svobody, kde vyrůstaly zděné obytné domy ve stylu socialistického realismu.⁶⁷ Regionální tisk o referoval o řešení bytové otázky již na počátku roku 1951 - většina informací je však bohužel příliš obecná, než aby se z dobového tisku daly odvodit lokality daných stavenišť.⁶⁸ Jedna z mála konkrétních zmínek v tisku pochází z prosince roku 1953, kde se hovoří o dokončovacích pracích v ulicích Generála Svobody, Polní, Čechově a Vrchlického nábřeží.⁶⁹ V únoru následujícího roku se v témže periodiku bilancují výsledky celostátního úkolu ve výstavbě bytů, ve kterém České Budějovice drží prvenství se 125 bytovými jednotkami

⁶⁵ Jiří Chvojka, *Město pod černou věží*, (pozn. 20), s. 195.

⁶⁶ Denisa Vesecká, *Asanace pražského předměstí*, (pozn. 13), s. 48.

⁶⁷ Jan Müller, *Českobudějovická sorela – bytové jednotky socialistického realismu*, in: Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby* (pozn. 16), s. 272.

⁶⁸ Údernickou prací a socialistickým soutěžením za dalšími úspěchy stavebnictví v jižních Čechách, *Jihočeská pravda VI*, 1950, č. 1, 6. 1., s. 3.

⁶⁹ Jak postupuje bytová výstavba v Českých Budějovicích, *Jihočeská pravda IX*, 1953, 1. 12., č. 75, s. 3.

vystavěnými ve výše zmiňovaných oblastech.⁷⁰ V roce 1954 byl postaven nový most přes Malši, který dal vzniknout obchvatu. Ten odklonil dopravu z historického centra přes ulici Na Sadech.⁷¹ Této úpravě se v dobovém tisku nevěnovala pozornost.

S nástupem nového politického uspořádání bylo třeba hlasitě proklamovat nové pořádky a vyhranit se proti minulosti. Eva Jandová, která se poválečnou architekturou v Českých Budějovicích zabývala, referuje o některých stavbách z této doby přímo jako o „zprostředkovatelích ideologického aparátu“⁷². V prvním desetiletí nového režimu však bylo třeba reagovat prioritně na nárůst počtu obyvatel ve městě a zajistit jim bydlení s jednotnou životní úrovní. První návrhy na výstavbu výše zmíněných „zprostředkovatelů ideologického aparátu“ začaly přicházet až v polovině 50. let, k jejich realizaci začalo docházet ale ještě později. Patří mezi ně budova Pozemních staveb z roku 1956, či budova Stavoprojektu z roku 1964.⁷³

Na Lineckém předměstí došlo k realizaci výrazně ideologicky podbarvené stavby až na počátku 70. let v podobě Muzea a památníku dělnického revolučního hnutí.

3.2.1 Výchozí stav v roce 1952

Pro představu podoby zástavby před začátkem asanací bude nastíněn výchozí stav zástavby v k roku 1952. Daný rok byl jako výchozí vybrán ze dvou důvodů. Jednak bylo v polovině 50. let provedeno topografické mapování, které zajišťuje poměrně věrohodný a dostupný pramen⁷⁴, jednak se na začátku 50. let ještě nezačalo s rozsáhlými asanacemi, které přišly na řadu později. Jako primární pramen zde slouží Státní odvozená mapa v měřítku 1:5 000. [11]

Jak bylo řečeno na konci předchozí kapitoly, charakter zástavby na Lineckém předměstí byl na počátku 50. let proměnlivý. Zatímco v některých částech byla zástavba kompaktní, tvořena uličními bloky s uzavřenými vnitrobloky, v dalších částech je

⁷⁰ F. Indra, Českobudějovický kraj první v republice v akci výstavby 6000 bytů, *Jihočeská pravda* X, 1954, č. 15, 19. 11., s. 5.

⁷¹ Zatímco Vojtěch Štorm v *Encyklopedii Českých Budějovic* (viz <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/architektura-2-poloviny-20-stoleti-a-pocatku-21-stoleti>) uvádí rok 1954, Eva Erbanová hovoří o roku 1958. Viz Eva Erbanová (Žáčková), *Plošný průzkum* (pozn. 21), s. 13.

⁷² Eva Jandová, *Poválečná architektura*, (pozn. 12), s. 9.

⁷³ Do této kategorie Jandová zahrnuje budovy, které určitou formou reprezentovali státní aparát. Jednalo se především o stavby zastupující krajskou správu socialistického zřízení. Ibidem, s. 30-40.

⁷⁴ Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Státní mapa 1:5 000 – odvozená [CBUD23_1952], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/smo5/smo5_data/CBUD/CBUD23_1952.html, vyhledáno 23. 2. 2019.

roztříštěná. To bylo dáno z části prolukami v uliční řadě, z části vilovým charakterem v okrajových částech předměstí.

Lidická třída, hlavní páteř Lineckého předměstí, vede ze severovýchodu ze Senovážného náměstí přes řeku Malši a ve většině své délky byla zástavba v uliční čáře souvislá. Bezprostředně po překročení řeky Malše pokračovala třída na jih skrz Wilsonovo náměstí, které se rozprostíralo východně od Lidické třídy v celé délce od mostu po křižovatku s Mánesovou ulicí. Náměstí mělo parkovou úpravu a kapkovitý tvar, který byl na východní straně ohraničen různorodou zástavbou. Na protější straně stál historizující Justiční palác a budova Okresního zastupitelstva, na nároží Lidické a Mánesovy Hardtmuthova vila, za ní Lamezanova vila a areál tužkárny a trafostanice. Okolo soutoku řek Malše a Vltavy, v cípu mezi Bezručovým nábřežím a Krumlovským stromořadím, byla zelená plocha.

Na západní straně Lidické třídy, mezi nejstaršími ulicemi Mánesovou a Komenského, spolu s ulicí Pivovarskou jsou zakresleny uliční bloky jako víceméně kompaktní, uzavřené, se zelení ve vnitrobloku. Především ulice Komenského byla tvořena souvislou uliční řadou. Od ulice Generála Svobody na západ se však charakter zástavby výrazně měnil. Na areál tužkárny navazoval areál vojenské nemocnice, který vedl přes ulici Matice školské až na úroveň Pivovarské a Grünwaldovy ulice, kde se rozprostíral hřbitov a na tehdejší Třebízském náměstí kostel sv. Jana Nepomuckého. Mezi ulicemi Matice školské, B. Němcové (tehdejší Štefánikovou třídou)⁷⁵, L. B. Schneidera, Pabláskovou, Grünwaldovou a tokem Vltavy byla zástavba rozvolněná a tvořená soliterně stojícími vilami.

Od ulice L. B. Schneidera na jih se rozprostírala plocha budoucího nemocničního areálu až do úrovně Máchovy ulice⁷⁶. Na západ od nemocnice v meandru Vltavy byla značena především pole, občasně půda rozparcelovaná do menších zahrad a také budova papírny. Při jižním okraji nemocničního areálu zástavba navazovala na kolonii rodinných domů z 20. let 20. století.

⁷⁵ Na starších mapách je tato ulice značena jako Schwarzenberggasse, později jako Štefánikova. V polovině 50. let bylo rozhodnuto o pojmenování ulice „Boženy Němcové“. Viz Daniel Kovář – Pavel Koblasa, *Ulicemi města* (pozn. 19), s. 90-91.

⁷⁶ Na státní mapě odvozené z roku 1952 (pozn. 84) je zakreslena pouze původní budova nemocnice z roku 1914. Na topografické mapě v systému S-1952 z roku 1955 je již areál zakreslen v soudobé podobě. Viz Topografické mapy v systému S-1952 [M_33_113_47], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/topos52/topos52_data/005k/M_33_113_47_index.html, vyhledáno 23. 2. 2019.

Na pravé straně Lidické třídy od Mánesovy ulice na jihovýchod byla zástavba taktéž nejednotná. Mezi Mánesovou (Čapkovou) ulicí a ulicí U Malše (Děkanskou) se rozprostírala nezastavěná plocha. Kolmá Tylova ulice spojující Mánesovu s ul. Matice školské tvořila téměř uzavřený uliční blok s Lidickou třídou. Od ulice Matice školské na jih se až téměř k Náměstí Jiřího z Poděbrad rozprostírá areál měšťanského pivovaru. Do prostoru zmíněného náměstí ústí ulice L. M. Pařízka (tehdy Roudnická). Ta se dále stáčí a pokračuje na jih, kde se setkává s ulicí Heydukovou a tvoří tak uzavřený okruh, jehož zástavbu tvořily shluky budov s hlubokými parcelami a nejednotnou uliční čarou. Od Heydukovy ulice směrem na jihozápad k železničním kolejím se na východ od Lidické třídy zástavba rozšiřovala pouze o jednu další souběžnou ulici (Jungmannovu) s nepravidelnou uliční čarou sestávající z rodinných domů. Od železnice na jih se zástavba ještě více rozvolňuje. Na obou stranách Lidické třídy se stále držela souvislá uliční řada, parcely za domy však byly stále hlubší a od ulice Antala Staška směrem na Rožnov zástavba téměř mizí. Na východ od trati železnice k toku řeky Malše je část půdy rozparcelovaná do zahrad, zástavba je zde ale téměř nulová.

Od prvotních stavebních aktivit z počátku 50. let, kdy se pracovalo s cihlovým zdívkem, trvalo téměř celé další desetiletí, než došlo k výstavbě panelových obytných domů, které měly žalostný stav bytového fondu řešit. Zatímco Chvojka tvrdí, že první stavbou z panelů byl hotelový dům Experiment na Lidické⁷⁷, ve skutečnosti se jednalo o Koldům na Pražském předměstí.⁷⁸ Důkazem o stavební nečinnosti je státní odvozená mapa z roku 1957⁷⁹, ve které lze dohledat, že na území Českých Budějovic v uplynulých letech nedošlo k téměř žádným změnám v zástavbě. Je ovšem otázkou, do jaké míry tento zdroj odpovídá realitě – na státní odvozené mapě nejsou zaneseny výše zmiňované bytové domy v ulicích Generála Svobody a Komenského.⁸⁰

⁷⁷ Jiří Chvojka, *Město pod černou věží*, (pozn. 20), s. 195.

⁷⁸ „Z hlediska technologického má Koldům zásadní význam pro vývoj hromadné bytové výstavby v Jižních Čechách. Na jeho stavbě se ověřovala konstrukce plně montovaná z panelů. Příčné nosné stěny z cihel zde nahradily železobetonové panely... z panelů byly též stropy i podlahy.“ Viz Jan Müller, *Českobudějovická sorela* (pozn. 67), s. 272.

⁷⁹ Státní mapa 1:5 000 - odvozená: [CBUD23_1957], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/smo5/smo5_data/CBUD/CBUD23_1957.html. Vyhledáno 9. 3. 2019.

⁸⁰ Jan Müller, *Českobudějovická sorela* (pozn. 67), s. 272.

3.2.2 Směrný územní plán z roku 1958

V roce 1958 byl vytvořen Směrný územní plán⁸¹, který byl zpracován pro tři okruhy rozvoje města. *SÚP Prostorové a výtvarné a poměry*⁸² rozeznává zástavbu z pohledu počtu podlaží, dominanty města, inženýrské sítě, komunikace, vodní toky a záplavové oblasti. Do plánu města vyznačuje plochy určené k asanaci a místa v zástavbě, která vykazují zdravotní a estetické závady – tedy starý a nevyhovující fond budov. V *SÚP Organisační členění a vybavení*⁸³ jsou zakresleny jednotlivé obytné okrsky, komunikace a plochy veřejné zeleně. [12] Vedle stávajícího stavu zaznamenává projektované plošné změny v plánu města, novou výstavbu a budovy občanské vybavenosti. *SÚP Návrh dopravních spojů*⁸⁴ nastiňoval některá později realizovaná řešení (okružní komunikaci na levé straně Vltavy skrze Špitálské louky), či později navrhovaná ale nerealizovaná řešení, např. silnice vyššího významu na západ od sídliště Máj. Plány byly vytvořeny v měřítku 1:5000 architektky J. Škardou a J. Bendou.

V plánu zabývajícím se výtvarnými a prostorovými poměry byly vyznačeny plánované demolice s odůvodněním jejich provedení. Lze tak mimo jiné sledovat, jak a proč mizela zástavba v ostatních částech města. V oblasti Pražského sídliště byla většina zástavby vně ulice značena jako 2 až 4 podlažní a oblasti určené k asanaci jsou pak většinou znamenány současně jako zdravotně závadné, a především v místech proluk a přízemních staveb jako esteticky závadné. Naopak zástavba od Mariánského náměstí na sever mezi ulicemi Pražská třída a třída 28. října měla být naopak asanována pro estetické závady, pravděpodobně proto, že byla většinou tvořena přízemními stavbami. K demolici byla určena také většina zástavby po obou stranách Rudolfovské třídy na Vídeňském předměstí. Ve čtyřech dvorech nebyly plánované žádné demolice.

⁸¹ „Směrný územní plán obce se pořizuje pro základní území společných zájmů, jímž jsou celá území jedné nebo více obcí. Krajský národní výbor může sdružit místní národní výbory dvou nebo více obcí k pořízení společného směrného plánu.“ *Směrný plán obsahuje plán komunikační sítě, rozvržení ploch dle využití, plán vodohospodářských opatření, plánovanou hustotu obyvatelstva, památkově chráněné budovy, porosty, stromy, památkové a přírodní rezervace, zastavěné i nezastavěné plochy a soubornou zprávu, která vyvozuje celkové závěry pro plánovaný vývoj území.*“ Viz Vládní nařízení ze dne 16. května 1950 o územním plánování obcí. Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-51>, vyhledáno 20. 6. 2019.

⁸² Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b1) 5 - Směrný územní plán ČB 1958 - Prostorové a výtvarné a poměry.

⁸³ Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b1) 4 - Směrný územní plán ČB 1958 - Organisační členění a vybavení

⁸⁴ Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b1) 6 - Směrný územní plán ČB 1958 – Návrh dopravních spojů.

Na Lidické třídě bylo v roce 1958 naplánováno zboření zástavby na východní straně tehdejšího Wilsonova náměstí. Asanace zahrnovala kompletní zboření uliční řady a nároží na prostoru mezi ulicemi Komenského, Mánesova, Lidickou třídou a ulicí Matice školské. Protilehlý uliční blok měl být asanován jen částečně. Budova kina Kotva měla zůstat, většina okolních staveb a také nároží ulice Matice školské a Tylovy ale mělo být strženo. Zástavba zde byla tvořena z části dvou a více podlažními domy a ve vnitrobloku přízemními stavbami. Mezi ulicemi Matice školské a Pivovarskou měla být zástavba téměř kompletně stržena, i přesto, že byla tvořena čtyř až pěti patrovými stavbami a s minimem proluk. Obě nároží na pravé straně Lidické měla zůstat. To se týkalo také severního nároží mezi ulicemi Pivovarská a Náměstím Jiřího z Poděbrad. Zde byla zástavba tvořena směsicí drobných staveb, přízemních i vícepatrových. Na pravé straně Lidické třídy mezi ulicemi Matice školské a Šumavská měla zaniknout veškerá zástavba, kromě areálu měšťanského pivovaru. Směrný plán do asanovaných ploch nezahrnuje Wilsonovo náměstí a stejně tak opomíjí prostor mezi měšťanským pivovarem a ulicí M. L. Pařízka.

Na rozdíl od výtvarných a prostorových poměrů, které primárně popisují stávající stav, plán organizačního členění a vybavení především navrhuje nové budovy občanské vybavenosti. Schematicky jsou zde zaneseny i plochy pro novou výstavbu. Vyznačují se také plochy pro asanace – oproti *Směrnému plánu – organizace členění a vybavení* byl zde zanesený rozsah asanací poměrně výraznější. Zcela nová výstavba byla plánována především v okrajových částech městských částí, např. na Lineckém předměstí okolo ulic Pabláskova, Jánošíkova a Bachmačská. Výstavba byla zamýšlena také v přidružených obcích Mladého a Rožnova, v nichž se vyskytovaly převážně přízemní budovy. Vedle ploch vyznačených pro výstavbu byla v jihozápadní části aglomerace na levém břehu Vltavy definována plocha budoucího lesoparku Stromovka, jehož realizace se stala jedním z nejvýznamnějších urbanistických počinů sledovaného období. Rekreační zóna má přímé pěší spojení na městské centrum, od kterého je vzdáleno zhruba pět minut chůze.

S ohledem na občanskou vybavenost byl stav v jednotlivých městských částech nevyrovnaný. Na Pražském předměstí bylo jediné zdravotnické zařízení a směrný plán počítal s dostavbou dvou dalších zařízení. Vedle toho výrazně menší Čtyři dvory měly disponovat dvěma zdravotními středisky. Linecké předměstí disponovalo velkým areálem městské nemocnice a další zdravotnické zařízení v roce 1958 plánováno nebylo.

Do kategorie „výchovná zařízení“ spadaly jesle, mateřské školy, osmiletky, jedenáctiletky, odborné a vysoké školy, ale také internáty, pionýrské domy a koleje. Směrný plán z roku 1958 ukazuje, že v tomto směru se počítalo s rostoucí populací a rozvojem okrajových částí města. V každé městské části se počítalo v průměru se sedmi vzdělávacími institucemi. Na Lineckém předměstí se měla kapacita těchto budov zdvojnásobit.

Správa města byla zastoupena institucemi městského (dále i okresního a krajského) národního výboru, soudem, poštou a ostatními správními budovami, které jsou soustředěny zpravidla v okolí centra města. Správní budovy měly vyrůst na nově uvolněné ploše u křížení Lidické třídy a Mánesovy v prostoru dnešní panelové výstavby na obou stranách hlavní komunikace, a to v počtu šesti samostatných budov.

Podobnou situaci lze sledovat i na poli obchodních a ubytovacích zařízení. Většina stávajících obchodních domů a hotelů byla soustředěna v centru. Poměrně málo nových zařízení mělo být postaveno. Na Lineckém předměstí byl na západním nároží Linecké a Mánesovy tř. navržen hotel. U sbíhání ulic Generála Svobody a Lidické měla být postavena budova označena jako tržiště – gastronomy. Její umístění odpovídá později postavené kavárně Regina.

Stávající osvětová, dnes bychom označili jako kulturní zařízení, byla soustředěna v zejména v centru města a jednalo se o etablovaná divadla a muzea. Na Wilsonovo náměstí byla navrhována stavba domu umění a krytých lázní.⁸⁵

Největších změn se podle zákresu v návrhu mělo dočkat Pražské předměstí. Podle zákresu měla být asanována téměř polovina stávající zástavby na celé ploše předměstí – okolí Staroměstské a Pražské třídy v její centrální části, ulice Pekárenská, křižovatka Jírovcovy a J. Š. Baara a blok ulic ohraničených Otakarovou, Skuherského, Jeremiášovou a Rudolfovskou⁸⁶. K plošným demolicím však začalo ve velkém docházet až ke konci 60. let, a to primárně v severozápadní části předměstí. Takto rozsáhlým úpravám odpovídalo plánované navýšení občanské vybavenosti. I zde se však ukazuje, že míra realizací za plánem zaostávala. Navržena byla například tři nová zdravotnická střediska v různých částech předměstí, realizace se však nedočkal žádný. Jedno z navrhovaných

⁸⁵ Myšlenka umístit do prostoru Wilsonova náměstí veřejné lázně pochází již z roku 1921. Více viz Milan Binder – Daniel Kovář: *Projekty ze šuplíku* (pozn. 40), s. 68-70.

⁸⁶ Zástavba zde měla být nahrazena dlouhým pruhem zeleně, který se měl táhnout ve směru sever – jih po celé délce předměstí.

zdravotnických zařízení mělo stát na nároží ulic Pekárenská a Jírovцова, kam měl být mimo jiné umístěn také nový obchodní dům, kino a pošta. Jediným z bezprostředně realizovaných zásahů byla stavba bytového domu na nároží Pražské třídy a Staroměstské ulice. Dům hotelového typu, takzvaný Koldům, byl vystavěn mezi lety 1958–1964 a je kvalitativně i technologicky významnou realizací této doby.⁸⁷ Na samotném směrném územním plánu z konce dekády je v místě Koldomu zanesena signatura značící stavbu hotelu.

V jihovýchodní části Senovážného náměstí byla zakreslena značka, která avizovala stavbu kulturního domu. Časopis *Architektura ČSR* publikoval v roce 1958 výsledky architektonické soutěže, ze které vyšel vítězně návrh architektů Otty Kubíka, Františka Šulce a Zdeňka Staška. Architektonická soutěž na vypracování projektu organizačního domu KOR a všeodborového klubu v Českých Budějovicích byla dle zmiňovaného periodika vypsána již v roce 1955, v roce 1958 pak proběhlo užší kolo výběru. K realizaci stavby došlo mezi lety 1961–1964. Umístění objektu bylo vybráno s ohledem na přímou návaznost na historické centrum města a při ústí exponované komunikace Lidické třídy, s myšlenkou „...*integrace moderní socialistické architektury do intravilánu historického jádra města, jako symbolu přirozeného vývoje a z části jako ozdravného procesu.*”⁸⁸

3.2.3 Budova katastrálního úřadu

Jednou z prvních staveb, který byla na území Lineckého předměstí realizována, byl *Ústav geodézie a kartografie* na Lidické třídě s popisným číslem 124/11. Budova byla vystavěna mezi lety 1958–1959. V archivu Stavebního úřadu v Českých Budějovicích není mnoho materiálů, které jsou prokazatelně z doby vzniku stavby. Jedna z mála archiválií, která se přímo vztahuje k výstavě objektu, je žádost o povolení demolice staré zástavby. Tato zmínka však neodkazuje přímo k datu vzniku stavby – jedná se o požadavek s datem 15. 7. 1958 o rozšíření manipulačního prostoru stávající budovy.⁸⁹

⁸⁷ Poprvé v jihočeském kraji zde byla použita nová technologie lití betonu do formy. Postup se velmi osvědčil a nahradil doposud používaný způsob výstavby. Tato inovace zásadním způsobem urychlila vývoj bytové výstavby v Jižních Čechách. Více viz: Eva Erbanová, Koldům, in: Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby* (pozn. 16), s. 279-282 či Denisa Vesecká, Asanace pražského předměstí, (pozn. 13), s. 64–67.

⁸⁸ Eva Jandová, *Poválečná architektura* (pozn. 12), s. 69.

⁸⁹ Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka 3 – Lidická č.o.11/č.p.124, Katastrální úřad.

I přesto, že demolice se měla týkat pouze jedné budovy, a to obytného domu starého zahradníka p. Janoty a přidružené prostorné zahrady, žádost byla zamítnuta. Důvodem byla skutečnost, že Rada MěNV neměla v té době ani jeden volný byt, který by mohla p. Janotovi poskytnout jako náhradu.

Součástí složky Katastrálního úřadu je i půdorys budovy. Bohužel se nejedná o původní plánovou dokumentaci, ale o návrh provedení stavebních úprav místností ze srpna roku 1979.

Jedná se o čtyřpodlažní stavbu o jednoduché skladbě hmot na obdélníkovém půdorysu. Na severní straně objektu je mírně předsazený rizalit se šesti osami oken, které jsou vertikálně rozděleny lizénami. Vstup v přízemí je zvýrazněn jednoduchým vystupujícím portálem neseným hranolovými sloupy s prostou hlavicí. Přízemní patro je po celé délce zdobeno lizénami mezi okny, která nesou mírně vystouplou lištu, táhnoucí se po celé šíři hlavní hmoty budovy. Suterénní okna jsou zdobena stylizovaným mřížovím a budova je zakončena konvenční sedlovou střechou. Stavba byla pojata velice střídmě v souladu se stylem stále aktuálního socialistického realismu. Podle Jana Müllera se jedná o specifikum jihočeské sověry, která se vyznačuje skromností, konzervativností a komorním měřítkem staveb i urbanistických řešení.⁹⁰ [13]

Ve studii Lidické třídy z roku 1961, viz dále v textu práce, je uvedeno, že budova Geodézie byla zamýšlena jako dominující objekt při vstupu do jižní části městského obvodu, avšak v důsledku její lokace v poměrně odlehle vzdálenosti od hlavní křižovatky není stavba schopna tuto funkci plnit a z estetického hlediska vyhovuje pouze účelům řadové uliční zástavby. Funkci pohledové dominanty měl namísto toho plnit dům hotelového typu Experiment.

Ještě na samém konci 50. let, které pro České Budějovice nebyly navzdory velkolepým plánům dobou stavebního rozkvětu, započala stavba Experimentu – domu hotelového typu, který se měl stát symbolem pokroku a na téměř nezměněný stav Lineckého předměstí měly navázat plány budoucí výstavby z roku 1958.

⁹⁰ Jan Müller, Českobudějovická sověra (pozn. 67), s. 271.

3.3 Linecké předměstí v 60.letech

V březnu roku 1959 vydal Ústřední výbor Komunistické strany Československa (dále KSČ) nové usnesení k řešení bytového problému do roku 1970. V rámci tohoto usnesení se KSČ zavázala vypracovat nové typové podklady, které by umožňovaly využití progresivnějších forem výstavby. Ty měly být využívány od roku 1962.⁹¹ Výsledkem této iniciativy mělo být zdvojnásobení objemu stavebních prací, které by v následující desetiletí vedlo k nárůstu bytových jednotek o 1 200 000. Dohled na řešení prováděla Komise pro řešení bytového problému Ústředního výboru KSČ, která měla za úkol dohlížet na plnění plánu a přetavit vize vzešlé z březnového usnesení ve skutečnost.

Pro teoretické zázemí úkolu se důležitými spojenci komise stal Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA), Svaz architektů, Studijní typizační ústav a také lokálně ustavované krajské a okresní komise. Praktické řešení problému spadalo pod lokální stavební podniky. Jak zmiňuje Eva Jandová, typizace a experimentální výstavba se staly jedinými možnostmi, prostřednictvím kterých bylo možné nerealistické vize o navýšení bytové kapacity naplnit. Experimentální výstavbu definuje Jandová jako „*způsob ověřování především konstrukčně technologických postupů spějící k následné typizaci a sériové výrobě*“.⁹² Tyto experimenty byly navrhovány projektovými ústavy ve větších městech. V Českých Budějovicích se jednalo o dvě stavby, jejichž výstavba započala ještě na konci 50. let, a to Koldům na Pražském předměstí a Experiment, dům hotelového typu na Lidické třídě.

Experimentální výstavba na Lidické třídě sestávala ze tří staveb bytových domů, které byly umístěny do východního nároží ulic Lidická a Mánesova. Nejvýraznější stavbou se měl stát dům hotelového typu tvořený malými obytnými jednotkami pro jednotlivce či dvoučlenné domácnosti. Tento typ vycházel vstříc novým nárokům na bydlení a zároveň zmenšení obytné plochy bytu slibovalo výrazné úspory ve srovnání s obvyklými stavebními postupy. Na základě zkušeností s výstavbou domu hotelového typu Koldomu bylo rozhodnuto o použití nové konstrukční soustavy T 06 B. Ta využívala stavební prvky unifikované velikosti jak pro vertikální, tak i pro horizontální části konstrukce. Jedenáctipodlažní objekt nabízel 153 bytových jednotek. Z celkového počtu jedenácti podlaží byla první dvě podlaží určena pro služby obyvatelům domu – telefonní

⁹¹ Josef Pechar, *Československá architektura: 1945-1977*, Praha 1979, s. 54.

⁹² Eva Jandová, *Poválečná architektura* (pozn. 12), s. 43.

ústředna, dílna, klubovna, bufet apod. Jedenácté podlaží v obou křídlech ustupuje a je upraveno do podoby střešní terasy s vyhlídkou. Do prostranství před budovou Experimentu byl umístěn mělký bazén s plastikou *Labutě v letu*.⁹³

Druhou budovou komplexu staveb se stal pětipodlažní bytový dům chodbového typu, orientovaný do ulice Mánesovy, kolmo k severnímu rohu Experimentu. Tento disponuje 38 byty, stejně jako třetí budova komplexu. Tou je osmipodlažní výškový dům orientovaný ve směru východ-západní kolmo k Lidické. Do hmoty domu zasahuje předsazený přízemní objekt, který v době vzniku sloužil jako samoobsluha. Veškeré tyto informace jsou čerpány z diplomové práce E. Jandové, která vypracovala detailní rozbor výše zmíněných staveb. Jandová uvádí, že podle projektu deponovaném v Archivu stavebního úřadu měla být celková kapacita vznikající zástavby 183 bytových jednotek, nepozastavuje se však nad tím, že při součtu dvakrát 38 bytových jednotek dvou menších staveb a 153 bytových jednotek budovy Experimentu by uvedená celková kapacita měla být vyšší – konkrétně 229 bytových jednotek.⁹⁴ Ovšem i toto číslo je v rozporu s tím, co uvádí Jan Benda ve *Studii Lidické třídy* z roku 1961 – tam je uveden počet 231 bytových jednotek.⁹⁵

3.3.1 Studie Lidické třídy

V návaznosti na rekonstrukci Lineckého předměstí, která byla započata výstavbou Experimentu, byla v březnu roku 1961 za účelem územní přípravy zadána studie podrobného plánu v jižní části města. V této studii byla předestřena rekonstrukce Lidické třídy ve třech fázích. Řešené území se rozprostíralo v úseku podél výpadové komunikace mezi Jihočeským krajským národním výborem, který sídlil v budově Justičního paláce, až k náměstí Jiřího z Poděbrad. Tato část předměstí byla přednostně zvolena k rekonstrukci jako nejhorší část předměstí. Jednalo se o nízkou zástavbu na velké ploše (cca 23,5 ha), s velmi nízkou hustotou obydlí – na 1 ha mělo připadat

⁹³ Anna Novotná poukazuje symboliku skrytou v umístění sochy a motivu labutí: „*Hotelový dům na Lidické třídě byl původně určen bezdětným a svobodným párům... Zároveň je známo, že labuť velká tvoří monogamní páry a ty zůstávají celý život spolu. Ze jmenovaných důvodů je často nazvána symbolem věrnosti a lásky. Socha zvířete s touto symbolikou se výborně hodí před dům určený zamilovaným dvojicím.*” Viz Anna Novotná, *Umění ve veřejném prostoru Českých Budějovic v letech 1948–1989* (bakalářská práce), Ústav věd o umění a kultuře FF JCU, České Budějovice 2017, s.18-19.

⁹⁴ Eva Jandová, *Poválečná architektura* (pozn. 12), s.47–56.

⁹⁵ Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 09 076, J. Benda – *Studie podrobného plánu Lidické tř. v Českých Budějovicích*, s. 4. Náčrt podrobných plánů byly provedeny J. Bendou a J. Škardou, či pod jejich vedením M. Lohonkou, J. Jandovou a Ing. Kulišem.

pouze 105 obyvatel. Je však nutno dodat, že částečným důvodem nízké zabydlenosti zmíněného území je přítomnost průmyslových podniků tužkárny Koh-i-noor Hardtmuth, pivovaru Samson a malých provozoven. Jako další z důvodů rekonstrukce v této části města autor uvádí nově schválené vládní usnesení, které nařizuje, že všechny výpadové komunikace musí být čtyřproudové s podélnými pásy. V úvodní části podrobné zprávy se Benda vyhraňuje vůči postupu, který byl zvolen pro výstavbu a rekonstrukci města – naráží na fakt, že vybraný přístup nerespektuje stav technických a inženýrských sítí a neřeší celé městské území, ale pouze jeho dílčí části, a to bez toho, že by vzal v potaz provozní, dopravní a kompoziční vztahy. Výstavba probíhala jednak podle ověřeného krajského typu B2 a B4, jednak v prostoru sídliště Modrá Hvězda v nově zaváděném celostátním typu T08B. Tento typ byl v rámci ČSSR použit vůbec poprvé.⁹⁶

V rámci první etapy výstavby, tedy výstavby plánované na rok 1961, byly do prostoru tzv. pivovarské zahrady (na východní straně Lidické třídy mezi ulicemi Matice školské a budovou pivovaru) navrženy dvě obytné budovy (č.p.172/33 a 178/45). Tyto jsou orientovány horizontálně k hlavní komunikaci Lidické třídy. Předsunutý jedenáctipodlažní objekt bodového typu a sedmipodlažní chodbový dům v pozadí jsou spojeny přízemní stavbou občanské vybavenosti. V prostranství uvolněném zasazením jednoho z objektů hlouběji do parcely vznikl prostor pro parkovou úpravu. Původní záměr na vytvoření přívětivého obytného prostoru, kterého mělo být dosaženo vysazením zeleně do bezprostřední blízkosti bytového domu, neobstál v čase. K současné době se zezeň tvořená především jehličnany natolik rozrostla, že stíní celou severní polovinu čelní strany domu až do výše předposledního patra. Alternativou původního návrhu je vodní prvek ve formě bazénku umístěný uprostřed přístupového prostoru. V plánu je tento celek označen číslem III. [14]

Na západní straně Lidické mezi ulicemi Pivovarskou a Náměstím Jiřího z Poděbrad bylo navrženo pět výškových obytných budov, mezi které byly zasazeny přízemní stavby občanské vybavenosti, v plánu pod označením VIII. První tři obytné budovy ze severu byly navrženy diagonálně k hlavní komunikaci, čtvrtá pak kolmo, pátá opět diagonálně. Mezi starší zástavbou v pozadí, která je pohledově výškovými budovami skryta, je tak zachováno prostranství pro zezeň, které evokuje prostor tradičního vnitrobloku. Pátým obytným objektem byl desetipodlažní panelový dům u rozvětvené

⁹⁶ J. Falta – E. Měchura – J. Kněžínek, Hrdá bilance dvaceti let – Lidická třída, chloubá nás všech, *Hlas stavby* XII, 1965, č. 35, 4. 6., s. 2–3.

křižovatky na Náměstí Jiřího z Poděbrad. V úzkém cípu sbíhajících se ulic byla zvolena orientace ve směru severojižním. K severní části budovy těsně přiléhala nově navržená jednopatrová stavba občanské vybavenosti, a to kavárna Regina. Na zmíněném území bylo 109 bytových jednotek, které měly být nahrazeny 656 bytovými jednotkami a nově také přidruženou občanskou vybaveností. Ta byla navržena jako přízemní, situována při jižním rohu každé z postavených budov. Tím bylo dosaženo rytmizace zástavby, která tak dostává přívětivější měřítko, při zachování vyšší hladiny zástavby.

V druhé etapě výstavby s počátkem v roce 1962 a dokončením v roce 1964 byl navržen soubor 13 nových budov po obou stranách nově proražené ulice M. L. Pařízka (v té době pod názvem Nová Roudenská) a na obou nárožích při křížení s Lidickou třídou. Jednalo se převážně o sedmipodlažní, devítipodlažní a jedenáctipodlažní stavby, které měly být doplněny o jedno, či dvoupodlažní objekty občanské vybavenosti.⁹⁷ Pro asanaci a následnou výstavbu bylo vyhrazena oblast, která se rozprostírá mezi jižní hranicí městského pivovaru až po severní stranu Heydukovy ulice, přičemž severní strana takto vymezené parcely (prostor mezi ulicí L. M. Pařízka a pivovarem) je výrazně rozsáhlejší než opačná strana. Obytná skupina byla komponována s ohledem na tuto skutečnost.

Na jižní straně páteřní komunikace obytného celku je zvolená kompozice tvořená solitérními stavbami vystavěnými postranní hranou diagonálně k hlavní komunikaci. Tímto bylo dosaženo efektu, že starší zástavba v pozadí byla pohledově skryta, zatímco pocitově, díky boční orientaci budov, působí obytná skupina odlehčeně.

Na severní straně komunikace je zvolena také diagonální ustupující kompozice, ovšem s domy směřujícími čelně do ulice. Za těmito domy jsou pak umístěny další dvě budovy orientované na západ a severovýchod a je tak pocitově vytvořen „vnitroblok“, polouzavřené prostranství s parkovou úpravou a dětským hřištěm, které dnes již neexistuje.

Čelně do hlavní komunikace Lidické třídy byly postaveny tři deskové a dva bodové domy, které byly doplněny o přízemní budovy občanské vybavenosti usazené vždy mezi těmito domy a mírně odsazené od nároží. Zástavba v této části je koncipována tak, že vytvořené průhledy jsou vždy kryty vyšším objektem v pozadí. Tímto je dosaženo

⁹⁷ V této části se zdroje rozcházejí. V plánu přiloženém ke studii Lidické třídy je zakresleno 13 domů a v její textové části se hovoří o 656 bytových jednotkách. V dobovém tisku jsou uvedena odlišná čísla. Viz následující poznámky.

odlehčení prostorové skladby. Tato část vznikajícího sídliště byla koncipována jako společenské a obchodní centrum obytného celku, avšak kromě výše zmíněných obchodů a kavárny zde nebyla zaopatřena žádná úprava, která by obyvatelům dovolovala daný prostor tímto způsobem využívat. Jednak proto, že daný prostor byl usazen na nároží rušné křižovatky, jednak zde zcela chybělo volné prostranství s možností venkovního posezení.

O průběhu stavebních prací informoval týdeník Hlas stavby v červnu roku 1961 takto: „*Lidická odepisuje ohrady, staleté zdi a vlhké domy. Na místo nich vyroste zde v třetí pětiletce moderní čtvrť. (...) V první etapě to bude pět 6-10 podlažních domů se 172 byty (...). Nová ulice k zastávce – nová Roudenská se obklopí v druhé etapě desítkou dalších domů stejného typu s 432 byty. Konečně dalších 100 bytů v pivovarské zahradě vytvoří z této části města jednu z nejmodernějších čtvrtí...*“.⁹⁸ Na začátku roku 1962 se však v témže periodiku mluvilo o sídlišti s kapacitou 730 domů.⁹⁹

Studie obsahuje také návrhy na třetí etapu výstavby, jejíž časové ukotvení není uvedeno. V rámci této fáze mělo dojít ke zbourání staré zástavby na jihozápadním nároží Mánesovy ulice a Lidické třídy. Sídlíště, které zde bylo postaveno, neslo název Modrá hvězda, po bývalém hostinci U Modré hvězdy, na jehož místě vzniklo. Autor v návrhu třetí etapy pracoval s několika možnostmi. V návrhu řešení je zdůrazněna potřeba vhodného prostorového členění hmot nové zástavby. Vzhledem k pozici budovy Katastrálního úřadu, která podle Bendy nebyla schopna aspirovat na pohledovou dominantu, plánoval v jejím pozadí postavit vyšší dominující objekt se stejnou severojižní orientací. S cílem dosáhnout hmotové rovnováhy byly na protější stranu ulice navrženy v rámci třetí etapy výstavby tři jedenáctipodlažní stavby¹⁰⁰ a dva domy chodbového typu. Orientace výškových staveb kolmo k ulici měla zajistit snížení hladiny hluku přicházení z hlavní komunikace. Za těmito stavbami stojí jedna z výše zmíněných budov chodbového typu (panelový dům o délce cca 140m), která na západní straně Lidické třídy pohledově uzavírá starou zástavbu. Druhá budova, která měla disponovat víceméně shodným půdorysem, měla stát zhruba v prostoru bývalého vojenského soudu.¹⁰¹ Tato

⁹⁸ Čtvrť třetí pětiletky, *Hlas stavby* V, 1961 č. 14, 6. 5. s. 1.

⁹⁹ Na Krumlovském předměstí výstavba zahájena, *Hlas stavby* VI, 1962, č. 3, 26. 1., s. 1.

¹⁰⁰ Jedná se o tři panelové domy s popisnými čísly 85/10, 94/14 a 97/16. I přesto, že ve studii jsou navrženy jako jedenáctipodlažní, ve skutečnosti jsou to stavby devítipodlažní.

¹⁰¹ Budova s číslem popisným 98/20. V současné době zde sídlí vedení okresního soudu.

stavba nebyla realizována a mezi oběma bloky panelových domů tak zůstala původní zástavba, která v kontrastu s okolními výškovými stavbami působí nepatříčně. [15]

Dále byla pro třetí etapu výstavby navržena demolice starších objektů mezi ulicemi Matice školské a Pivovarské, kde mělo starou zástavbu nahradit pět nových budov. První tři výškové obytné domy, ve směru severním, měly být situovány diagonálně k hlavní komunikaci Lidické třídy, následně jeden dům kolmo k těmto. Pozice páté navržené stavby vyžadovala úpravu uliční sítě – ulice Pivovarská měla být zaslepena u křížení s ulicí Komenského a do tohoto prostoru byl navržen objekt obdélníkového půdorysu.¹⁰² U této stavby však na plánu chybí značení, není proto jasné, ve které etapě měla být postavena, či jaký měl být její účel. Zmíněna není ani v textové části studie. Způsob zákresu však napovídá, že by se mělo jednat o několikapodlažní obytný dům chodbového typu. Nicméně, tato stavba nebyla realizována. S označením odkazujícím k alternativnímu řešení byl do plánu zanesen také dům chodbového typu, situovaný kolmo na pozadí k výše zmíněným třem výškovým budovám. I přesto, že objekt by při zbourání stávající zástavby a jejím nahrazení navrhovanou budovou poskytl 364 nových bytových jednotek oproti 17 stávajícím, ani k jeho realizaci nedošlo. Dnešní dispozice sídliště se od Bendova návrhu liší. Namísto až pěti budov, které do prostoru navrhoval, byla po obou stranách uličního bloku zachována původní nároží a nová výstavba byla do uvolněného prostranství vložena ve změněné podobě. Dnes tu stojí čtyři desetipodlažní výškové domy, které jsou seskupeny do dvou celků po dvou a které se vzájemně dotýkají v rozích.

Změny, kterými předměstí postupně procházelo, lze vysledovat na Státní odvozené mapě z roku 1967, kde jsou již zaneseny stavby navržené pro první a druhou etapu výstavby. V roce 1967 byly dokončeny také 4 panelové domy sídliště Modrá hvězda. Plocha pro výstavbu mezi ulicemi Matice školské a Pivovarské již byla uvolněna, výše zmíněné objekty v daném prostoru však podle záznamu v mapě ještě nestály.¹⁰³ [16]

Do prostoru mezi Katastrálním úřadem a nárožím ulic Lidická a Matice školské byly pro třetí fázi výstavby navrženy budovy občanské vybavenosti – kulturní a obchodní

¹⁰² V jiné části dokumentu Benda navrhuje do budoucnosti zaslepení ulice Matice školské, s odůvodněním, že se jedná o slepou ulici, která by zbytečně narušovala provoz na dálkové komunikaci. Zaslepení Pivovarské ulice bylo pravděpodobně navrženo ze stejného důvodu. (pozn. 95)

¹⁰³ Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Státní mapa 1:5 000 - odvozená se sítí systému S-1952 v rámu: [CBUD23_1967], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/smo5_s52/CBUD/CBUD23_1967.html, vyhledáno 3. 4. 2019.

centrum, v plánu zaneseny pod označením II. Jejich lokalita byla dána již existující budovou kina Kotva, které mělo být obestavěno a začleněno do nově vznikajících staveb. Mělo se jednat o nízkopodlažní celek na hmotově jednoduchém půdorysu dvou spojených obdélníků orientovaných ve směru severojižním. Výškově nevýrazný objekt odsunutý od hlavní komunikace autor zamýšlel doplnit o pohledově výraznou šestnáctipodlažní obytnou budovu, která by Lidickou třídu v tomto úseku pohledově uzavřela. Areál měl být doplněn školkou a jeslemi a dvěma dalšími obytnými bloky o pěti a sedmi podlažích. Tato část nebyla realizována a teprve až na konci 70. let byla v tomto prostoru zahájena výstavba polikliniky.

Namísto původní, značně nevyhovující zástavby na Wilsonově náměstí autor zamýšlel solitérní stavbu hotelu s kapacitou 260 lůžek, která měla být obklopena zelení s parkovou úpravou. Orientace navržené stavby byla podélně s hlavní komunikací. Podle nákresu se mělo jednat o budovu tvořenou dvěma bloky hmot – horizontální blok s restaurací, kavárnou, vinárnou a výstavními prostory, vertikální část byla zamýšlena pro lůžkové účely. Parková úprava v okolí objektu měla navázat na pěší zónu podél řeky Malše. Tato oblast měla být řešena v samostatném projektu, ale k výstavbě hotelu nikdy nedošlo. Teprve o deset let později se začalo bývalé Wilsonovo náměstí proměňovat do dnešní podoby.

V roce 1971 bylo rozhodnuto o výstavbě Památníku a muzea dělnického revolučního hnutí, který v roce 1974 doplnila stavba budovy Krajského výboru KSČ. O budově hotelu se zmiňují také autoři publikace *Projekty ze šuplíku*. Zde se uvádí, že impulsem k výstavbě hotelu bylo blížící se výročí 700 let od založení města a spolu s výročím 20 let od osvobození. První návrh měl vzniknout v roce 1964 z pera B. Böhma a J. Škardy, druhý roku 1968, který s návrhem čtrnácti podlaží měl z budovy hotelu vytvořit výškovou dominantu města.¹⁰⁴ Úlohu nové výškové dominanty převzala na konci 70. let šedesátimetrová budova hotelu Gomel, který byl postaven na opačné straně města při východní straně Pražské třídy.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Milan Binder – Daniel Kovář, *Projekty ze šuplíku* (pozn. 40), s. 27.

¹⁰⁵ V obou případech se jednalo o strategicky promyšlené umístění. Prostor Wilsonova náměstí, stejně výsledná lokalita hotelu Gomel byly vybrány pro svou polohu při významné dopravní tepně ústící do historického centra, s jednoznačným záměrem reprezentovat. Více o budově Gomelu viz Denisa Vesecká, *Asanace pražského předměstí* (pozn. 13), s. 62.

3.3.2 Kavárna a restaurace Regina

Jedna z mála staveb občanské vybavenosti, která byla v 60. letech na Lineckém předměstí skutečně postavena, byla výše již zmíněná kavárna a restaurace Regina.

Stavba objektu byla plánována v první etapě výstavby. Návrh budovy vypracoval B. Böhm pod Krajským projektovým ústavem České Budějovice na základě zadání ze dne 21.11. 1960. Dispoziční řešení bylo projednáno 18.5. 1961 a povolení ke stavbě bylo uděleno o pár měsíců později, 5.8. 1961.

Podle souhrnné zprávy k zadávacímu projektu se mělo jednat o jednopatrovou budovu, která bude přistavěna k severní části obytného domu s č. p. 440/80, který stojí v cípu sbíhajících se ulic generála Svobody a Lidické třídy na nároží Náměstí Jiřího z Poděbrad. Půdorysné rozměry stavby jsou 18,55 x 27,42 m. Objekt je dvoupatrová budova, částečně podsklepenou. Budova je zkonstruována jako železný monolitický skelet s obvodovým výplňovým zdívem z tvárnice, částečně z cihel. Střecha je plochá, schodiště železobetonové, hlavní schodiště se železobetonovými stupni.

V přízemní části byl objekt zařízen jako samoobslužná restaurace s kapacitou téměř šedesát návštěvníků. Dále zde byla umístěna kuchyň, sklady a sociální zařízení pro zaměstnance. Sociální zařízení pro návštěvníky bylo situováno ve vstupní hale, hospodářský vstup byl z ulice gen. Svobody. V prvním patře byla z haly přístupná kavárna propojená s terasou, dále klubovna a sociální zařízení. V rámci kavárny byl taneční parket, podium pro hudbu a barový pult s celkem 138 místy. Kapacita klubovny byla 34 míst, terasa disponovala 40 místy. Celková kapacita podniku měla být 269 míst.

Původní podoba objektu z doby jeho dokončení v roce 1965 se nedochovala. Po roce 1989 se majitelem objektu stala Česká Spořitelna a.s., na jejíž popud byla v roce 1993 zahájena přestavba objektu do dnešní podoby. [17] Součástí projektové dokumentace vytvořené v rámci rekonstrukce se však dochoval náčrtek původního stavu objektu. Dalším zdrojem o původní podobě interiéru jsou historické fotografie. [18]

3.3.3 Územní plány z let 1966–1969

V září roku 1966 měl být připraven k nastěhování poslední obytný dům z výstavby na rekonstruované Lidické třídě, kde bylo ve výsledku postaveno 27 bytových

domů se 1228 byty.¹⁰⁶ Na přeměnu Lineckého předměstí plynule navázala rekonstrukce Pražského předměstí, kde bylo následujících letech vybudováno přes 2500 bytových jednotek.¹⁰⁷

Tyto změny předesílal Směrný územní plán, které byl vypracován v druhé polovině 60. let. Ve státním oblastním archivu v Českých Budějovicích je deponováno několik dokumentů souhrnně označených jako *Směrné územní plány z roku 1969*, některé z nich však byly vypracovány již v průběhu 60. let L. Petříkem a J. Vítů v ateliéru Stavoprojektu.

Některé z archivovaných souborů jsou poněkud problematické. Kupříkladu *Směrný územní plán I. etapa výstavby*, který nastiňuje plánované budovy vybavenosti.¹⁰⁸ Částečně jsou zde pomocí barev schematicky diferenciovány různé typy zástavby. Toto je ale provedeno pouze v oblasti Čtyř dvorů, plán proto působí nedokončeně. Také legenda k plánu, která by měla pomoci rozlišit mezi téměř 30 různými variantami zápisu, je barevně označena pouze v polovině případů. Součástí plánu je rovněž rozšířená legenda k občanské vybavenosti, která jednotlivé navržené budovy popisuje.

Tomuto plánu předcházela *Směrný územní plán – Komplexní návrh*, který byl uvnitř desek datován k roku 1966.¹⁰⁹ [19] Komplexní návrh schematicky značí plochy v městské zástavbě dle využití či charakteru zástavby (posuzováno dle počtu podlaží), stávající a navrhované budovy občanské vybavenosti.¹¹⁰ V porovnání s I. etapou výstavby lze vysledovat, že některé navrhované stavby neměly být později realizovány, a naopak mnoho staveb občanského vybavení bylo přidáno, či rozšířeno. V legendě jsou uvedeny budovy občanské vybavenosti stávající i nově navržené, železnice, vodní toky, komunikace dle významu, obytné plochy odstupňované dle výšky zástavby, plochy pro

¹⁰⁶ [Fal], Nejkrásnější československé sídliště dokončeno: Lidická třída, chloubou nás všech, *Hlas stavby XIII*, 1965, č. 35, 4. 9., s. 2.

¹⁰⁷ E. Měchura – F. Strych, *Jihočeský stavbař XXII*, 1974, č. 44, 26. 11., s. 3.

¹⁰⁸ Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b2) 20, SÚP ČB 1969– I. etapa výstavby.

¹⁰⁹ Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b2) 20, SÚP ČB 1969 – Komplexní návrh.

¹¹⁰ Na mnoha částech plánu není zcela jasné, zda zakreslené informace o výšce zástavby v jednotlivých obytných plochách referují ke stávajícímu či budoucímu stavu. V případě vysoko podlažních staveb o více než 6 podlažích je nasnadě předpokládat, že tyto jsou nové, avšak toto neplatí pro obytné plochy s výškou zástavby do 4 podlaží, které již figurují v zástavbě z dřívější doby. Zde se nabízí porovnání se staršími mapovými zákresy, nicméně zde jsem narazila na problém nedostupnosti těchto pramenů, či jejich zápisu ve větším měřítku, kdy nelze z přesností říct, zda se obytné plochy překrývají.

sport, tělovýchovu a rekreaci, a také soukromé plochy zeleně. Dále jsou uvedeny lesy, veřejná zeleň a také plochy a budovy určené na dožití – průmyslové, skladové apod.

I přesto, že území Pražského předměstí není předmětem této práce, do přehledu úprav navržených v druhé polovině 60. let je částečně zahrnuto pro dokreslení představy o rozsahu plánovaných intervencí. Je důležité zmínit, že v případě obou zmiňovaných SÚP byla na programu výrazná změna okružní komunikace okolo centra. Návrh nového dopravního řešení zpracoval František Fojta. Již od Mariánského náměstí měla být její trasa narovnána a okolo historického centra obíhat v hladké protáhlé smyčce. Tomuto záměru by musely ustoupit nepoměrně velké části uličních bloků, které by byly ze strany historického města nahrazeny zelení. Nová okružní komunikace by dosahovala téměř do úrovně Jeronýmovy ulice. Směrem k Dlouhému mostu měla protínat ulice Otakarova, Novou, Jírovcovu a Riegerovu; směrem ke Krumlovskému mostu by zmizela část bloků v ulicích Žižkovy a Lannovy třídy.

Podle plánu Komplexního návrhu SÚP měly ve východní části Pražského předměstí převažovat obytné plochy se zástavbou se čtyřmi až osmi podlažními. Nižší zástavba měla být sporadická a soustředná do menších ploch v okrajových částech. Demolice této části předměstí byla, ve víceméně shodném rozsahu, předeslána již ve Směrném organizačním plánu z roku 1958. V této části města mělo dojít k radikální přestavbě, kdy by původní vícepodlažní domy byly nahrazeny panelovou zástavbou. Jedná se o prostor v oblasti ulic Otakarova, Skuherského, Lipenská a Nová. Nová výstavba měla být doplněna o řadu budov občanské vybavenosti, které byly navrženy především do oblasti sousedícího Vídeňského předměstí.

Neméně výrazným zásahem do podoby Pražského předměstí by v případě realizace byl plánovaný masivní komplex budov v prostoru Mariánského náměstí, který byl navržen později, v I. etapě výstavby. Severní křídlo navrženého kolosu se rozpínalo k ulici Fráni Šrámka. Východní křídlo zasahovalo až k ulici Jírovcově a v případě realizace by mu byla obětována zástavba severních částí ulic Riegrova a J. Š. Baara. Hmoty hlavní budovy komplexu byla v návrhu situována do severní části Mariánského náměstí, zhruba do prostoru trojúhelníku tvořeného ulicemi Skuherského, Tř. 28. října

a Pražská třída. V nově postavených budovách měl sídlit obchodní dům, divadlo a knihovna.¹¹¹ [20]

Poměrně brutální zásah do zástavby byl plánován také na Vídeňském předměstí. Budovy občanské vybavenosti měly z Mariánského náměstí volně přecházet po obvodu nové silniční komunikace až k Rudolfovské třídě a nahradit stávající blok nájemních domů v prostoru mezi Rudolfovskou a Lannovou třídou (v té době třída Maršála Malinovského). Zde měl stát obchodní dům, kino a hotel či restaurace. Oba plány rozvrhují novou občanskou vybavenost odlišně, ať už v půdorysné dispozici, či v rozsahu zamýšlených staveb.

V souladu s argumentací, kterou uvedl J. Benda ve výše zmiňované studii, je Lidická ul. po obou stranách obestavěna výškovou zástavbou, která je od komunikační tepny oddělena původní nízkopodlažní zástavbou. Mezi ulicemi Mánesovou a Matice školské, po obou stranách hlavní komunikace je nyní, po zahájení výstavby nových panelových sídlišť, většina zástavby o čtyřech až osmi podlažích. Mezi ulicemi Matice školské až k Náměstí Jiřího z Poděbrad jsou značeny obytné plochy o osmi až čtrnácti podlažích. V bloku ulic Komenského a Generála Svobody se výška zástavby snižuje na dvě až čtyři podlaží, je to dáno kombinací nájemních domů z 19. století a vyšších rodinných domů. Na západ směrem k řece Vltavě, kde zůstala zachována výstavba vil a rodinných domů, se výška snižuje a většinou nepřesahuje dvě podlaží. Od Heydukovy ulice jižním směrem se průměrná výška zástavby snižuje na dvě až čtyři podlaží. Dále převažuje zástavba rodinných domů s maximem dvou podlaží. Do prostoru Wilsonova náměstí ve shodě s návrhem z Bendovy studie Lidické třídy byl navržen hotel.

Stejně jako na jiných českobudějovických předměstích, i zde byla navržena nová občanská vybavenost ve velkém rozsahu a s potenciálem výrazně změnit jeho tvář. Jedna z nově navržených úprav měla nahradit areál Hardtmuthovy továrny rozsáhlou sportovní halou. Pravděpodobně proto měly nově stát v docházkové vzdálenosti, v ulici V Zátíší, dvě velké budovy garáží a na nároží ulic E. Pittera a Matice školské byl plánován hotel. V této oblasti byl zamýšlen také domov důchodců.

¹¹¹ Soustředění správních, výchovných a osvětových (kulturních) zařízení do středu města bylo navrženo již v územním plánu z předchozího období. Záměr na výstavbu nového divadla byl v 60. letech míněn natolik vážně, že byla na řešení vypsána urbanistická soutěž a ustoupila mu část zástavby. Viz Miroslav Sýkora, Veřejná soutěž na Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích, *Architektura ČSR XIX*, č. 1, 1960, s. 1–7. In: Denisa Vesecká, *Asanace pražského předměstí* (pozn. 13), s. 62.

Oba návrhy již počítaly s výstavbou rozsáhlé polikliniky v ulici Matice školské, která podle jednoho z návrhů mohla disponovat dvěma samostatnými budovami. Také samotný areál nemocnice měl být masivně rozšířen. Řada stávajících budov měla být rozšířena přístavbou a okolo deseti nových nemocničních budov mělo být postaveno.

Rozšíření v plánovaném rozsahu by musela ustoupit i část obytné zástavby. Ulice B. Němcové, která se na úrovni Náměstí Jiřího z Poděbrad stáčí k západu, by v případě realizace plánovaných přestaveb byla narovnána a prodloužena zhruba do úrovně Máchovy ulice. K rozšířenému areálu bylo navrženo rozsáhlé parkoviště, které mělo přímo navazovat na Náměstí Jiřího z Poděbrad. V okolí náměstí, mezi ulicemi Janskou a L. B. Schneidera, byl navržen také kulturní dům, který by v případě realizace nahradil malý blok nesourodé obytné zástavby s prolukami.

V plánu Komplexního návrhu je překvapivě navržena také nová stavba měšťanského pivovaru. V plánu I. etapy výstavby už tato úprava vyznačena není. Jihovýchodně od areálu pivovaru v linii Plavské ulice byla plánovaná základní škola, mateřská škola a jesle, které však nebyly realizovány.

Naproti přes řeku Malší byla navržena úprava plovárny u Malého jezu. Plovárna zde vznikla ve 30. letech a z té doby také pocházela většina jejího vybavení. Na plánu obou variant SÚP z konce 60. let je nový rekreační objekt zakreslen shodně – jako stavba na půdorysu protáhlého písmene M. Součástí areálu měl být nově také autokempink. Problematikou rekreace na území českobudějovické aglomerace se zabýval časopis *Architektura ČSR* z roku 1977, kde se zmiňuje návrh podrobného územního plánu, vytvořený ing. J. Vondráčkem, který na rozdíl od výše zmiňované podoby rekreačního areálu počítal s oboustranným využitím území podél řeky.¹¹² Cituje se zde ze studie z roku 1973, podle které objem návštěvníků ve špičce dosáhne počtu 3700. Plocha původní plovárny měla být tedy rozšířena, aby mohlo dojít k vytvoření náležitého stupně provozního zázemí. Rekonstruovaný areál měl obsahovat provozní celky se šatnami a sprchami, sociálním zařízením, sklady a půjčovnami, stejně jako adekvátně dimenzované pěší komunikace a odstavné plochy pro zásobování. Specifikum řešeného prostoru je paralelně ubíhající koryto Mlýnské stoky. Tato skutečnost měla být využita ke zřízení brouzdališť a vodních ploch s přiměřeně teplejší vodou. Autor textu přiznává,

¹¹² Alois Pohan, Rekreace a zeleň v podmínkách Českých Budějovic, *Architektura ČSR* XXXVI., č. 8, 1977, s. 420-421.

že v řešení daného prostoru vycházel z myšlenky Siegfrieda Sitte, který obdobné řešení navrhl v regulačním plánu z roku 1908. I přesto, že původní plovárna byla umístěna v blízkosti existující zástavby a realizace záměru by byla značně zjednodušena přítomností inženýrských sítí v okolí, na které by bylo nutné areál napojit, k realizaci nedošlo. Prvním zásahem do podoby areálu byla rekonstrukce provedená až v polovině 90. let.¹¹³

Od křížení ulic Lidická a Papírenská byla nově načrtnuta zástavba o výšce dvě až čtyři podlaží, která měla nahradit původní zástavbu rodinných domů s rozsáhlými parcelami zahrad. Mělo se jednat o východní stranu Lidické ulice v délce od Papírenské až k Boršovské ulici. I přesto, že územní plán z roku 1958 tuto výstavbu nezahrnoval, s realizací se začalo již před rokem 1966, kde se návrh v plánech poprvé vyskytuje. Půdorys prvních panelových domů je viditelný na Státní odvozené mapě z roku 1966.¹¹⁴ V centru Rožnova, na jih od ulice Boršovské, mělo být postaveno hřiště a několik budov občanské vybavenosti.

I přesto, že oba plány dělilo jen pár let, v některých aspektech se výrazně liší. Navzdory tomu, že komparace obou návrhů je značně komplikovaná jednak neurčitým značením, jednak nedokončeností pozdějšího z nich, je evidentní masivní rozdíl mezi mírou navrhované vybavenosti v pozdějším z obou návrhů. Tato je pak rozvržena do městských částí nerovnoměrně. Na Pražském předměstí nebylo ani v původním, ani v později navrhovaném stavu řešeno zdravotní zařízení, na Lidickém se ale zároveň rozšiřovala nemocnice a plánovala výstavba rozsáhlé polikliniky. Na Vídeňském předměstí byly navrženy ve vzdálenosti několika desítek metrů dva obchodní domy, zatímco pro obyvatele Lidického předměstí nebyl navržen ani jeden.

Množství nově navržených budov občanské vybavenosti má pravděpodobně hlubší pozadí. Eva Novotná ve své disertační práci mluví o problémech ve výstavbě, posílených propadem ekonomiky v letech 1963–1967. Namísto slibovaného řešení bytového problému do roku 1970, které bylo předesláno roku 1959 Ústředním výborem Komunistické strany Československa se záhy po začátku 60. let začaly projevovat dopady

¹¹³ Jan Schinko, Fotbalisté u Malého jezu hrají v bývalém meandru řeky, *Českobudějovický deník*, dostupné online: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/potovani_malak_cb20080803.html, vyhledáno 20. 4. 2019.

¹¹⁴ Ústřední správa geodézie a kartografie, Státní mapa 1:5000 - odvozená se sítí systému S-1952 [CBUD24_1966], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/smo5_s52/CBUD/CBUD24_1966.html, vyhledáno 20. 4. 2019.

nerealisticky nadsazených plánů výstavby a k nim přidružené problémy. Těmito byla projektová nepřipravenost, nedostačující či pomalé dodávky materiálů a jejich cena, která byla vyšší, než se předpokládalo. Právě nepředpokládané výdaje v dodávkách materiálů pro bytovou výstavbu nutily národní výbory hradit rozdíl z prostředků, které byly původně určeny pro občanské vybavení. V roce 1963 byla založena Komise pro zvyšování životní úrovně, která se snažila řešit otázku životní úrovně komplexně a soustředila se na širokou škálu témat. Těmi byly nízká kvalita a nedostatek služeb občanům a spotřebního zboží, otázky pracovní doby a využití volného času, rekreace a turismus.¹¹⁵

3.4 Linecké předměstí v 70. letech

Zatímco na sklonku 60. let vznikaly pod českobudějovickým Stavoprojektem smělé návrhy nových obytných celků a občanského vybavení, 70. léta, alespoň z pohledu dochovaných archiválií, se věnovala dopravnímu řešení uvnitř i vně městské aglomerace a rozvoji příměstských částí města.

I přesto, že hlavní těžiště výstavby se přesunulo mimo Linecké předměstí, právě v tomto období vznikly na území Lineckého předměstí dvě zásadní stavby. O výstavbě obou z nich však bylo rozhodnuto již v předchozí dekádě.

V roce 1971 zároveň padlo rozhodnutí vybudovat *Památník a muzeum revolučního hnutí*. Podle Evy Jandové, která se stavbě věnovala ve své diplomové práci, se měl památník stát chybějícím reprezentantem komunistické ideologie. O jeho výstavbě na území Lineckého předměstí se mělo diskutovat již od 50. let, a tak schvalovací proces, stejně jako samotná výstavba objektu proběhla v nebyvale krátkém čase.¹¹⁶ V rámci toho projektu bylo vystavěno jednak Muzeum a památník dělnického revolučního hnutí, jednak také budova krajského sídla KSČ. Obě stavby byly vizuálně spojeny památníkem tvořeným velkým žulovým balvanem, který stál mezi nimi. Objekty byly usazeny do

¹¹⁵ Eva Novotná, *Česká bytová výstavba 1958–1970. Stát – ideologie – architektura – lidé* (disertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2018, s. 30-51.

¹¹⁶ Budovou pomníku se podrobněji zabývá také Anna Ženíšková ve své bakalářské práci. Poukazuje na to, že rychlost schvalovacího procesu byla motivována snahou sjednotit schválení výstavby muzea s výročím padesátí let od založení Komunistické strany Československa. Rychlost samotné výstavby byla dána tlakem na sjednocení slavnostního otevření objektu s nadcházejícím výročím třiceti let od Osvobození Československa Sovětskou armádou. Více viz Anna Ženíšková, *Monumentální sochařská tvorba Jarmily Malátové na jihu Čech* (bakalářská práce), Ústav věd o umění a kultuře FF JCU, České Budějovice 2017, s. 19-23.

prostoru bývalého Wilsonova náměstí, které bylo shledáno jako mimořádně případné – jednak se nachází v příhodné blízkosti historického centra, jednak leží na křížení dvou významných městských komunikací.¹¹⁷

3.4.1 Poliklinika Jih

V roce 1965 byl v rámci investičního záměru formulován požadavek na výstavbu nového zdravotnického zařízení umístěného do jižní části města. Na základě přípravné studie projektu byly vytipovány dvě varianty umístění stavby, z ekonomických důvodů však byla nakonec vybrán prostor ohraničený ulicemi Lidickou, Matice školské, Tylovou a ústavem Geodezie. Ke schválení projektu došlo v dubnu roku 1966.

Záměr výstavby se promítl do územních plánů z druhé poloviny 60. let. Již v komplexním návrhu SÚP z roku 1966 byl zakreslen půdorys stavby, který odpovídá dnešní podobě objektu.¹¹⁸ Úvodní projekt byl následně vytvořen v září roku 1967. Plánované zahájení stavby bylo stanoveno na rok 1969, k dokončení stavby mělo dojít v roce 1974. Autorem návrhu byl Stanislav Vít a kolektiv z českobudějovického Stavoprojektu.

Realizaci polikliniky byl věnován článek ve třetím čísle časopisu *Architektura ČSR* z roku 1979.¹¹⁹ Zde je uveden časový rámec výstavby mezi lety 1971–1978. Místo výstavby bylo vybráno v dané lokalitě pro přímou návaznost na městskou hromadnou dopravu a relativně nevelkou vzdálenost od středu města. Oblast byla z části zastavěna nevyhovujícím bytovým fondem, který byl pro účel výstavby polikliniky určen k demolicí. Jednalo se o jedenáct domů; sedm v ulici Tylově a čtyři v ulici Matice Školské. Původní varianta projektu počítala s odlišnou dispozicí venkovního parkování.

Objekt je půdorysně členěn do tří částí – vstupní jižní část s jedním podzemním a jedním nadzemním podlažím, výškové budovy o deseti podlažích¹²⁰ a severním

¹¹⁷ Eva Jandová, *Poválečná architektura* (pozn. 12), s. 34–40.

¹¹⁸ Přestože Úvodní projekt, vytvořený roku 1967 disponuje detailními nákresey stavby i daným rozpočtem celého projektu, v SÚP I. etapě výstavby z roku 1969 byl areál zakreslen s rozšířením o novou budovu. Mělo se jednat o trojtrakt s hlavní budovou orientovanou ve směru sever – jih, spojenou úzkými chodbami se symetricky řešenými křídly orientovanými ve směru východ – západ. Tato stavba by byla zasazena na místo volně stojících obytných domů vilového typu na severním konci ulice Tylové.

¹¹⁹ Alois Pohan, *Poliklinika v Českých Budějovicích*, *Architektura ČSR XXXVIII*, 1979, č. 3., s. 129-130.

¹²⁰ V jiné části dokumentu se hovoří o jedenácti podlažích.

dvoupodlažním pavilonem. Komunikace uvnitř výškové části budovy je řešena pomocí schodiště, tří výtahů pro transport osob a 2 lůžkové výtahy.

Ještě na začátku 60. let navrhoval J. Benda do totožného prostoru budovy občanské vybavenosti – kulturní a obchodní centrum, které měly být pro vyrovnání pohledových hladin doplněny o výškovou obytnou budovu v pozadí. Jedenáctipodlažní objekt obklopený horizontálními bloky tří atrií na Bendovu premisu výškové diferenciaci zástavby přímo navazuje a Lidickou třídu pohledově uzavírá.

3.4.2 Dopravní studie z roku 1975

V září roku 1975 byla vypracována *Studie územních a dopravních vztahů*. Studie vznikla v českobudějovickém Stavoprojektu pod vedením Ing. Arch. Petříka. Autorem komunikačního řešení byl Ing. Vojta a Ing. Arch. Hloušek.¹²¹

Důvodů pro vypracování dopravní studie bylo několik. Primárním účelem této studie byla potřeba ověřit vhodnost územního umístění výstavby v nejbližších letech včetně ověření dopravních vazeb této nové výstavby na stávající výstavbu, a to vzhledem ke skutečnosti, že plochy k výstavbě určené současným SÚP byly vyčerpány a že předpokládaná podoba budoucího SÚP měla přesahovat dosavadní hranice města. Dalším důvodem pro přepracování stávající koncepce územních a dopravních vztahů, který byl v průvodní zprávě uveden, měly být investice směřným územním plánem nepředpokládané, kterými byla výstavba areálu Československé akademie věd.

Rámcové vyhodnocení studie autory ukázalo, že rozvojové možnosti aglomerace leží v jejich okrajových částech. Jako vhodné pro kombinovanou výstavbu byly stanoveny téměř všechny přidružené obce – Nemanice, Borek, Rudolfovo, Adamov, Dobrá Voda, Srubec, Včelná, Boršov, Litvínovice, Mokré, Zavadilka, Haklovy Dvory a České Vrbné. Pro hromadnou bytovou výstavbu byla určena oblast Čtyř Dvorů, Stromovky a Suchého Vrbného.

Úpravy komunikačního řešení uvnitř města byly poprvé předneseny ve směřném územním plánu z roku 1969. Tehdy byla navržena úprava dopravního spojení v těsné blízkosti vnitřního města s požadavkem na vedení dopravního okruhu skrze velkou část původní zástavby. Nutno podotknout, že i přesto, že tato úprava by znamenala masivní

¹²¹ Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b3) 33 Studie územních a dopravních vztahů města České Budějovice.

zásah do organismu města, autoři se jí ve studii ani okrajově nevěnují – veškerá jejich pozornost se v textu průvodní zprávy soustřeďuje na potencionální rozvoj periferie města.

Součástí studie jsou výkresy přehledné situace, kde jsou schematicky zakresleny obytné plochy stávající, určené k výstavbě dle ÚP, výhledové obytné plochy a oblasti určené vyšší občanské vybaveností.¹²² I přesto, že tento plán byl vypracován v rozlišení 1:25 000 a nelze z něj vyčíst detailní informace, hrubé ohraničení vybraných ploch je zřejmé. Prostor určený pro občanskou vybavenost byl nadále vymezen prstenec okolo historického jádra, část Pražské třídy v oblasti Mariánského náměstí a většina Vídeňského předměstí. Na území Lineckého předměstí nejsou zakresleny žádné nově plánované úpravy, překvapivě zde ale nebyly zakresleny ani již navržené plochy občanské vybavenosti – oblast Matice školské a Tylovy, do které byla v rámci ÚP z minulého desetiletí navržena budova polikliniky. [21]

I. dopravní okruh navazuje na radiálně okružní systém městské dopravy, který byl započat předchozími SÚP. Navrhovaná úprava okružní silnice Na sadech v zásadě vycházela z výše zmíněného dopravního řešení z druhé poloviny 60. let, ale je doplněna o nově projektované sběrné třídy.

Hlavní změnou oproti předchozímu návrhu byla spojovací silnice, která byla navržena skrze blokovou zástavbu v hladkém oblouku od nároží Nové a Jírovcovy ulice až k ústí Pekárenské ulice na křižovatce s Pražskou. Zároveň se od této komunikace měly oddělovat dvě radiály, ulice Skuherského ve směru na východ a Jírovcova ve směru na sever, s přímým napojením na druhý dopravní okruh. Ve směru na západ okruh pokračoval Husovou třídou po celé její délce. Za součást I. dopravního okruhu byly považovány i Branišovská ulice a ulice O. Nedbala a J. Boreckého, které se od Husovy v obou směrech oddělují a tvoří tak zásadní komunikační komponent v této části města. I. dopravní okruh se měl na levém břehu Vltavy křížit s II. dopravním okruhem.

II. dopravní okruh byl veden Mánesovou ulicí a ulicí Ve Stromovce. Novou trasou na levém břehu Vltavy podél výstaviště přes Špitálské louky v linii vodního toku měl pokračovat severně od bytové zástavby u Voříškova dvora a podél Dobrovodské stoky

¹²² Součástí studie je průvodní zpráva, výkresy přehledné situace a komunikačního řešení – obojí ve čtyřech variantách. Alternativa A se měla nejvíce blížit koncepci SÚP. Zbývající varianty B, C a D, řešily komunikační kostru již s ohledem na novou urbanistickou koncepci města. Tyto alternativy se mezi sebou odlišují variantním vedením trasy některých silnic v severozápadní části města.

podél stávající železnice a opětovným napojením na Mánesovu ulici. Na rozdíl od vnitřního okruhu byl návrh vnějšího okruhu v určitém rozsahu realizován.¹²³

Podle navrhovaného řešení se měla trasa Nádražní ulice pozměnit, mírně stočit na západ, aby se na křížení s Rudolfovskou napojila na velký kruhový objezd a poté pokračovala ve své původní trase. Dle zákresu v mapě by tomuto záměru musela ustoupit zástavba na levé straně Nádražní ulice. Za Pekárenskou ulicí se komunikace oddělila od Nádražní a dále pokračovaly víceméně souběžně směrem na severozápad. Velkým kruhovým objezdem bylo řešeno každé křížení s ostatními komunikacemi na II. dopravním okruhu. Například u Dlouhého mostu měl být vybudován velký kruhový objezd, který by v případě realizace mimo jiné zaplnil celou plochu parkoviště U Výstaviště.

Mimo oba hlavní dopravní okruhy byly uvnitř města plánované další úpravy. Jednalo se o několik marginálních změn, které v podstatě jen nově definovaly existující komunikace a daly jim status sběrných silnic.

V návrhu se III. dopravní okruh vinul okolo celé českobudějovické aglomerace ve velkorysém prstenci přes přidružené obce. Jeho úlohou bylo zajišťovat spojení menších obcí okolo města jak mezi sebou, tak s městským centrem. III. dopravní okruh vedl přes Litvínovice, Šindlovy dvory, Nemanice, Husovu kolonii, Pohůrku, Mladé a Rožnov.

3.4.3 Územní plán z roku 1979

Na začátku roku 1979 byl vytvořen plán *Změna SÚP*, který se soustředil pouze na oblast Čtyř Dvorů. Projekt zahrnoval návrh nových ploch pro bytovou výstavbu a budov občanské vybavenosti.¹²⁴

Z června téhož roku existuje *Územní plán velkého územního celku*, který řeší území celé aglomerace¹²⁵. Projekt zpracoval Terplan, Státní ústav pro územní plánování Praha. Autory územního plánu byli S. Cingroš, J. Kubín, M. Sulkiewicz, K. Vepřek. Tento plán byl schválen až roku 1986, spolu s tehdejšími územními plány.

¹²³ Výsledkem tohoto návrhu je dnešní Strakonická ulice a ulice Na Dlouhé louce.

¹²⁴ Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B-3, *Jakési mapy*, 1979.

¹²⁵ Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. A-1, *Českobudějovická aglomerace – ÚP velkého územního celku, 1954* (Územní plány deponované v SOA v Českých Budějovicích zatím nebyly k dnešnímu dni zpracovány. Během předběžného upořádání archiválií byla učiněna chyba a na desky byl zanesen letopočet 1954 namísto odpovídajícího roku 1979).

Územní plán velkého územního celku navrhuje změny do roku 1990 a k roku 2000. V plánované výstavbě rozlišuje mezi nízkopodlažní a vysokopodlažní výstavbou, průmyslovými oblastmi, definuje plochy určené pro sportovní a rekreační účely a administrativu. Vedle původního městského jádra byla výhledově redefinována také oblast městského centra. Území definované jako městské centrum bylo v plánu rozšířit do prostoru Čtyř Dvorů – podél ulice Na Sádkách a poté severně do tvaru písmene L – zahrnovalo tedy plochu zamýšleného areálu ČSAV. [22]

Územní plán v koncepci vývoje nastiňoval plánovaný vývoj území a výstavby do roku 1990 následovně. V oblasti Pražského předměstí je vyznačena pro modernizaci a přestavbu celá východní strana Pražské třídy od křižovatky se Strakonickou na severu, po trase Nádražní ulice, k Lannově třídě. Další plochy byly vyznačeny do prostoru Čtyř Dvorů. Na území Lineckého předměstí nemělo dojít k žádným změnám. Do oblasti Lineckého předměstí nebyla s výhledem do roku 1990 plánována vysokopodlažní ani nízkopodlažní výstavba, nebyly zde zamýšleny plochy pro administrativu ani plochy pro průmysl.

Mimo etablovaná sportovní zařízení ve městě byla plánována velká rekreační střediska u Novohaklovského a Velkého branišovského rybníku. V kategorii městské zeleně byla tato část Lineckého předměstí téměř nedotčena. Stejným problémem však trpěl i zbytek městské zástavby. V samotném centru města byla podle plánu zeleň zastoupena jen pásem zeleně v prostoru bývalých hradeb. Další zeleň podle SÚP měly představovat pouze široké pruhy zeleně na západní straně Vltavy, které na jihozápadě od města přecházely do lesoparku Stromovka. Na pravém břehu představoval městskou zeleň taktéž pruh zeleně na Jiráskově nábřeží, Sokolský ostrov a nejsevernější cíp Lineckého předměstí v oblasti bývalých Krumlovských alejí. Dále pak v jižní až jihovýchodní části města, kde je zeleň situována v rekreační oblasti koupaliště u Malého jezu. Nové plochy zeleně v městské zástavbě plánovány nebyly.

Dopravní řešení bylo totožné se stavem navrženým ve studii územních a dopravních vztahů z roku 1975. Podle SÚP se také počítalo s úpravou toku Vltavy. K té došlo u Nemanic v meandru a dnes její původní tok připomíná Dobrovodská stoka. Další plánovaná úprava vodního toku, ke které ale nedošlo, měla narovnat meandry mezi Planou a Litvínovicemi.

Pro druhou vlnu rozvoje města s výhledem na rok 2000 byl v prostoru Lineckého předměstí plánován zásah do oblasti Rožnovské osady, která byla vybrána částečně pro modernizaci a částečně také pro nízkopodlažní výstavbu. Průmyslové plochy, dosud umístované do východní části města, měly být v průběhu obou desetiletí téměř zdvojnásobeny.

Mimo plánované rozšíření v oblasti Čtyř Dvorů, kterému se autorka práce bude věnovat v následující kapitole, byla průběžně plánována vysokopodlažní i nízkopodlažní výstavba v malých obcích okolo Českých Budějovic, především pak na východě od města a to v Nemanicích, Dobré Vodě, Mladém a v Nových Hodějovicích.

3.5 Linecké předměstí v 80. letech

Výstavba polikliniky Jih představovala jednu z posledních etap přestavby území při Lidické třídě. Objektem zájmu se stalo území Čtyř Dvorů, které mělo daleko větší potenciál rozvoje. Také dobová periodika dokládají přesun zájmu výstavby do prostoru Čtyř Dvorů.

3.5.1 Územní plán z roku 1983

Na začátku 80. let bylo zadáno vypracování *Územního plánu sídelního útvaru města České Budějovice*. Samotný výkres byl vypracován již v roce 1983 pod vedením J. Rybáka a patří k němu i textový dokument směrnice, která se zabývá rozvojem celé českobudějovické aglomerace. Dokument je datovaný ke dni 10. června 1986.¹²⁶ Tato zpráva předepisuje rozvoj českobudějovické aglomerace a přilehlého území do roku 2000. Oproti předchozím zkoumaným plánům je zde specificky uvedeno, že se jedná o závazný návrh.¹²⁷

Ze zprávy vychází požadavek na řízení výstavby v jádrovém území aglomerace s ohledem na urbanistickou koncepci územního plánu. Co se týče periferních částí, připomínají se zde předpoklady dlouhodobého urbanistického rozvoje města, které jsou

¹²⁶ Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 01 004 – Statistický průzkum Kájov. (popisek na deskách nesouhlasí s obsahem)

¹²⁷ „Územně plánovací dokumentace obsahuje závazné a směrné části řešení. Závazné jsou základní zásady uspořádání území a limity jeho využití, vyjádřené v regulativech; ostatní části řešení jsou směrné.“ Viz § 29 odst. 1 zákona č. 50/1976 Sb. stavební zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-50#p29-1>, vyhledáno 20. 4. 2019.

formulovány následovně: rozvoj obytných souborů na levém břehu Vltavy směrem k Litvínovicím a dále k Šindlovým Dvorům a Mokrému.

V souvislosti s touto snahou je zmíněna potřeba vytvořit urbanistický kompoziční princip propojení levého a pravého břehu Vltavy na ose Dlouhého mostu ve směru Husovy ulice. Dalšími požadavky byl hospodárný přístup ve využívání průmyslových zón v jádrovém území a koncepce rozvoje rekreačních zón v blízkém okolí města, zejména Třebízské lesy a Dubenské rybníky. Komplexní bytová výstavba měla být umístována zejména do jádrového území, zatímco individuální výstavba směřovala do střediskových sídel trvalého významu s předpoklady rozvoje nebo stabilizace. Zmiňuje se zde také plán bytové výstavby a výstavby ubytoven pro pracovníky jaderné elektrárny Temelín. Tento má být upřesňován postupně, na základě náboru těchto pracovníků. Doporučuje se lokalizovat jejich bydlení přednostně do Českých Budějovic. V rámci technické a dopravní vybavenosti je zmíněna potřeba řešení problematického železničního uzlu, který měl být postupně přestavován.

Ze zběžného pohledu na plán ÚP z roku 1983 je zřejmé, že zde byla snaha o sjednocení zástavby v jádrovém území města. [23] Řada navrhovaných změn byla převzata z minulých desetiletí. Především na Pražském předměstí v místě původní smíšené zástavby, která byla z velké části určena aktuálním územním plánem ke zrušení. Plochy vyhrazené k demolici tvořily pomyslný půlkruh okolo historického jádra, definovaný ulicemi Budivojova, Pekárenská, Otakarova a J. Š. Baara. Tento prostor byl, s dílčími variacemi, určen k demolici všemi předchozími územními plány. Odstraněna měla být také většina domů na jižní straně Rudolfovské třídy a nároží této ulice na křižovatce s ulicí Na Sadech. Tento prostor měl být výhledově určen pro občanskou vybavenost, stejně jak bylo plánováno v předešlých územních plánech. Ulicí J. Š. Baara měla nově vést hlavní dopravní komunikace s napojením na městský okruh vedený Nádražní ulicí.

V prostoru Lineckého předměstí měl být demolován uliční blok na severozápadním i jihozápadním nároží ul. Matice školské. Tento prostor byl zahrnut již do Bendovy *Studie Lidické třídy* ze začátku 60. let. J. Benda ve třetí etapě přestavby Lidické navrhoval asanaci původní zástavby, která měla být nahrazena bytovým domem chodbového typu. Na protilehlém nároží dnes stojí stavba polikliniky z konce 70. let.

Bendovým původním záměrem bylo vytvořit vizuální dojem hmotové rovnováhy a současný návrh pravděpodobně sledoval stejný cíl.

Na Náměstí Jiřího z Poděbrad mělo naopak dojít k reminiscence záměru z konce 60. let. Tehdy bylo plánováno rozšíření nemocničního areálu východním směrem, ke kterému mělo dojít díky narovnání osy ulice B. Němcové a nahrazení části daného uličního bloku novými budovami nemocnice, veřejným parkovištěm a zelení. V aktuálním územním plánu byl zanesen záměr ke zrušení celých dvou uličních bloků. První z nich, definovaný ulicemi Náměstí Jiřího z Poděbrad – Lidická třída – Šumavská – B. Němcové, měl být nahrazen parkovištěm. Druhý blok, tvořený ulicemi Šumavská – Lidická – Máchova – B. Němcové, měly nahradit nově postavené budovy nemocnice.

Stejně tak byl oživen záměr na zrušení celého areálu Hardtmuthovy továrny a jeho nahrazení občanskou vybaveností. Zrušen měl být také průmyslový areál papírny na jihozápad od nemocnice, a i zde měla být výhledově umístěna občanská vybavenost.

Na jihovýchodě od Papírenské ulice byla v průběhu 60. let část užitkových ploch, především rozlehlé zahrady náležející k původní zástavbě rodinných domů, nahrazena panelovou výstavbou. V aktuálním územním plánu bylo navrženo původní nízkopodlažní zástavbu zrušit a výhledově nahradit vysokopodlažní výstavbou.

Výrazný rozvoj byl plánován do okrajových částí aglomerace. Vedle Rožnova byla navržena nízkopodlažní i vysokopodlažní výstavba do obcí Mladé a Nové Hodějovice. Původní zástavba v Pětidomí měla být zbořena, na jihovýchod se však měla zástavba rozšiřovat až na úroveň obce Mladého. Výrazné změny byly plánovány především do prostoru Čtyř Dvorů.

Je nutno dodat, že drtivá většina „připomínaných“ řešení nebyla ani nyní uskutečněna.

4 Čtyři Dvory

Českobudějovická městská část Čtyři Dvory nebyla historicky nikdy předměstím. Po většinu svého vývoje byly Čtyři dvory administrativně i správně samostatnou obcí, která se městskou částí stala teprve v rámci administrativního slučování na začátku 50. let. Vývoj osídlení zde byl oproti ostatní částem zpožděný z důvodu toho, že většina průmyslu včetně železnice byl soustředěn do zcela opačné části města.

4.1 Historický vývoj městské části Čtyři Dvory

Základ městské části Čtyři Dvory byl položen již na konci 13. století. V té době se zde usadili tři zámožní měšťané, kteří na obchodní cestě vedoucí od Dlouhého mostu směrem na severozápad do Vodňan, vystavěli tři hospodářské dvory – Hallerův, Höritzerův a Urbanův.¹²⁸ Později zde bylo postaveno další stavení a dnešní název Čtyři Dvory se ustálil na počátku 16. století.

Většina stavení, která vznikala v rozrůstající se obci, byla postavena na západní straně této cesty. Její dnešní, výrazně přímá trasa, která vede od křižovatky s Branišovskou, vznikla v druhém desetiletí 19. století jako nová císařská silnice. Poloha Čtyř Dvorů se v čase ukázala jako poměrně nešťastná – oblast trpěla na časté záplavy a díky své poloze na přímé trase do Českých Budějovic se často stávala tábořištěm vojsk, či terčem cizích armád.¹²⁹

Staré mapy ukazují, že původní zástavba byla soustředěna do ohybu hlavní komunikace, na křižovatce s dnešní Sukovou ulicí, která byla z větší části definována trasou Zlaté stoky, kanálem z počátku 16. století. Zlatá stoka z Litvínovic přes Čtyři Dvory k rybníku Černiš. V tomto místě později přirozeně vzniklo centrum tehdejší obce. V druhé polovině 18. století zde byl zřízen hostinec, který má v dnešní době historickou hodnotu zejména proto, že zde na konci 40. let 19. století byl ustaven první český spolek ve městě.¹³⁰ V těchto místech byla na konci 60. letech 19. století vystavěna kaple sv. Vojtěcha, jejíž realizaci financoval Vojtěch Lanna¹³¹

¹²⁸ Karel Kuča – Karel Pletzer, *Čtyři Dvory*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/ctyri-dvory>, vyhledáno 17. 5. 2019.

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ Daniel Kovář, *Budějovický poutník* (pozn. 18), s.230.

¹³¹ Ibidem, s. 231.

Na rozvoj území měla vliv také úprava koryta řeky Vltavy a následná výstavba loděnice, která proběhla v polovině 16. století.¹³² Prosperita loděnice, která přišla s jejím odkoupením do vlastnictví rodu Lannů v první třetině 19. století, napomohla rozšiřování Čtyř Dvorů. Důvodem bylo stěhování Lannových zaměstnanců do obce. Současně zde začaly vznikat další průmyslové podniky, se kterými za prací přicházeli i noví obyvatelé. Jednalo se o dvě cihelny, Taussigovu a Sattlerovu, které pro rostoucí České Budějovice vyráběly cihly. V 80. letech 19. století David Sattler vybudoval také továrnu na kamna.¹³³ Přílehlá dělnická kolonie dala vzniknout jedné celé ulici – dnešní ul. Antonína Sovy.

Rozrůstání zástavby, které probíhalo především okolo dnešní Husovy třídy, lze sledovat na mapě císařského povinného otisku map stabilního katastru Čech z první poloviny 19. století.¹³⁴ [24] S nárůstem obyvatel se začal přirozeně vytvářet také veřejný život v obci – fungovala zde řada spolků, hasičský sbor, Sokol, ochotnické divadlo apod. Vojtěch Lanna zde nechal na konci 60. let 19. století postavit novorománskou kapli sv. Vojtěcha.¹³⁵

Daniel Kovář popisuje obraz původní podoby periferních částí města před polovinou 19. století jako rozvolněnou přízemní řadovou zástavbu, která se spolu s nárůstem obyvatel organicky zahušťovala. I přesto, že na přelomu 30. a 40. let 19. století byl s celoměstskou platností vydán zákaz výstavby přízemních staveb, na předměstích pravděpodobně nebylo jeho dodržování hlídáno nijak striktně, neboť ještě v 60. letech téhož století se zde běžně přízemní stavby stavěly.¹³⁶ Vznikající uliční struktura byla pravoúhlá.

Na konci 19. století bylo na periferii Čtyř Dvorů zřízeno vojenské cvičiště, které zabíralo většinu dnešního zastavěného území sídlišť Máj a Vltava a táhlo se až v k Branišovskému lesu. V západní části obce, na nároží Husovy třídy a dnešní ulice

¹³² Úprava koryta proběhla v letech 1947–1952. Díky tomu se Vltava stala splavnou a otevřela se možnost přepravy nákladu po vodě. Viz Daniel Kovář, *Zmizelé Čechy - 2. díl* (pozn. 15), s. 13.

¹³³ Zatímco Daniel Kovář v *Budějovickém poutníku* (pozn. 18, s. 229) či Jiří Chvojka v *Městu pod Černou věží* (pozn. 20, s. 141) zmiňují Sattlera jako jednoho z podnikatelů na levém břehu Vltavy, Jiří Dvořák ve sborníku *Urbánní geografie Českých Budějovic* předkládá výčet průmyslových podniků, které v českobudějovické aglomeraci působily mezi lety 1800–1989. V daném výčtu Sattlerův podnik nefiguruje. Jiří Dvořák, Jan Kubeš, *Vývoj průmyslu na území českých Budějovic od počátku 19. století do 80. let 20. století.*, in: Kubeš a kol., *Urbánní geografie* (pozn. 60), s.87–104.

¹³⁴ Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, Císařský otisk [SK:1045-1-004], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/coc/coc_data/1045-1/1045-1-004_index.html, vyhledáno 17. 2. 2019

¹³⁵ Daniel Kovář, *Budějovický poutník* (pozn. 18), s. 230.

¹³⁶ Pavel Koblasa – Daniel Kovář (edd.), *Staré Budějovice* (pozn. 27), s. 101–107.

Evžena Rošického (stará Haklodvorská silnice), byl roku 1915–1917 postaven rozsáhlý areál kasáren.¹³⁷ Z podnětu Obchodního a průmyslového družstva vznikla v 90. letech 19. století ve Čtyřech Dvorech chemička soustředící se na výrobu umělých hnojiv, jejíž působení trvalo mezi lety 1892–1933. Ta bylo podle Jiřího Dvořáka jedním zde tří průmyslových podniků, které na levém břehu Vltavy působily mezi lety 1800–1989. Druhým byla Lannova loděnice fungující mezi lety 1832–1890, třetím pak byla již značně vzdálený cukrovar Josefa Reutera v Českém Vrbném, který zde působil velmi krátce mezi 1837–1842.¹³⁸

Základ dnešní uliční struktury ve starších částech Čtyř Dvorů je dán starými cestami, které skrze obce vedly buďto k samotám – Plonerův Dvůr, V Boru – nebo do výsek k okolí – Remlovy Dvory, Haklovy Dvory aj. Mezi těmito se začala v druhém desetiletí 20. století rozvíjet uliční struktura na západ od Husovy třídy. Ve víceméně pravoúhlé uliční síti začala vyrůstat zástavba v dnešních ulicích Studentské, Čajkovského, Karla Šafáře, Kyjevské a Na Zlaté stoce. Mezi léty 1920–1930 se začalo stavět také v ulicích Otakara Ostrčila, Antonína Slavíčka na severozápadě obce, v ulicích Dlouhé a Josefy Kolářové na severu, a v Buzulucké a Karla Fleischmanna na jihozápadě. Současně s obytnou zástavbou byla vystavěna i tělocvična sokolské tělocvičné jednoty Sokol Čtyři Dvory.¹³⁹

Dokladem o postupném rozšiřování je katastrální mapa z roku 1934, na která lze přibývajícím zástavbu vysledovat.¹⁴⁰ [25] Mezi Kyjevskou a dnešní Branišovskou ulicí (tehdy Habrmanovou¹⁴¹) byla zástavby výrazně rozvolněná a toto místo bylo následně vybráno pro výstavbu kostela svatého Vojtěcha s řeholním domem a přednáškovým sálem. Výstavba probíhala v letech 1938–1939. Biskupským svěcením prošel kostel

¹³⁷ Většina budov bývalých kasáren byla mezi lety 2012–2013 zdemolována. Více viz Daniel Kovář, Budějovický poutník (pozn. 18), s. 229–231.

¹³⁸ Jiří Dvořák, Jan Kubeš, Vývoj průmyslu na území českých Budějovic od počátku 19. století do 80. let 20. století., in: Kubeš a kol., *Urbánní geografie* (pozn. 60), s. 87–104.

¹³⁹ Jan Schinko, Sokolovnu si sami postavili za šest měsíců, *Českobudějovický deník*, dostupné online: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/sokolovnu-si-sami-postavili-za-sest-mesicu20110603.html, vyhledáno 30. 6. 2019.

¹⁴⁰ Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, *Katastrální mapa evidenční* [1045 1A_07_10a], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/vyc/vyc_tool/vyc_wms_01.html?mapfile=1045-1A_07_10a&image_dir=1045-1&aec=1045-1&maxextent=0,-7500,9366,0, vyhledáno 17. 6. 2019.

¹⁴¹ Tato cesta, směřující na Branišov, byla od svého počátku nazývána Branišovská. K přejmenování cesty na Habrmanovu došlo v roce 1919. Poté ještě několikrát změnila název a po II. Světové válce se opět ustálilo pojmenování Branišovská. Viz Kovář – Koblasa, *Ulicemi města* (pozn. 19), s. 92.

v roce 1947. Již v roce 1950 byl však františkánský řád z objektu řeholního domu vyhnán a tento sloužil jako mateřská škola.¹⁴²

Ještě před administrativním sloučením Čtyř Dvorů pod České Budějovice vznikaly snahy rozšířit jeho území města i na levý břeh Vltavy. V meziválečné době, v rámci *Základního upravitelického plánu města* z roku 1929 se uvažovalo nad zastavěním Dlouhé louky a části Stromovky obytnou čtvrtí na pravoúhlé osnově.¹⁴³ Obdobný návrh byl vysloven během druhé světové války – vystavění sídliště pro německé občany Budějovic. Z obou návrhů ale velmi rychle sešlo.¹⁴⁴

Proto, že Čtyři Dvory byly v minulosti autonomní obcí, je zde předpoklad na existenci nějaké správní instituce – v žádné z publikací, které se historií Čtyř Dvorů zabývají, jsem však takovou informaci nenašla. Návrh na připojení obce Čtyř Dvorů k českobudějovické aglomeraci byl vznesen již v roce 1946. O dva roky později byly Čtyři Dvory napojeny na trolejbusovou dopravu spojující tuto část s centrem města. Před začátkem hromadné výstavby sídliště, tedy zhruba v prvních dvou desetiletích po komunistickém převratu v roce 1948 se stavební činnost na území soustředila na zahuštění stávající zástavby skrze individuální výstavbu rodinných domů. V rámci těchto aktivit vznikly přelomu 50. let i nové ulice – Oskara Nedbala, Na jízdárně, Zahradní a Hirzova.¹⁴⁵

4.2 Čtyři Dvory v 50. letech

4.2.1 Výchozí stav zástavby v roce 1952

Stejně jako v předcházející části práce, která se věnovala Lineckému předměstí, i pro městskou část Čtyři Dvory si autorka práce jako výchozí vybrala rok 1952 – pro zachování jednoty koheze textu i přesto, že na tomto území začalo k rozsáhlým zásahům docházet oproti ostatním městským částem mnohem později. Základní popis stávajícího stavu bude tedy také založen na Státní odvozené mapě v měřítku 1:5 000, která vznikla v rámci topografického mapování před polovinou 50. let.¹⁴⁶

¹⁴² Milan Šilhan, Kostel sv. Vojtěcha s přednáškovým sálem a řeholním domem, in: Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby* (pozn. 16), s. 257-260.

¹⁴³ Karel Kuča – Vojtěch Štorm, Územní plány, in: *Encyklopedie Českých Budějovic* (pozn. 24).

¹⁴⁴ Milan Binder – Daniel Kovář, Projekty ze šuplíku (pozn. 40), s. 22.

¹⁴⁵ Kovář Daniel, *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy*, České Budějovice 2008, s. 47–54.

¹⁴⁶ Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Státní mapa 1:5 000 – odvozená [CBUD22_1952], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/smo5/CBUD/CBUD22_1952.html, vyhledáno 23. 2. 2019.

Zástavba Ve čtyřech Dvorech byla na počátku 50. let rozvolněná, soustředěná z větší části na západní stranu hlavní komunikace. Uliční síť tvořily ve směru severozápad – jihovýchod souběžné ulice Husova třída (Masarykova), Na Zlaté stoce (Šrobárova) a U Výstaviště (Soukupova), ve směru východ-západ ulicemi Sukova (Staňkova), Studentská (Sinkuleho), Branišovská (Habrmanova). Dále oproti dnešní podobě výrazně širší Kyjevská (Klofáčova, Sokolská (Kramářova) a K. Šafáře (Rašínova).¹⁴⁷

Pátevní komunikací Čtyř Dvorů je Husova třída, která bývalou osadu spojuje s centrem města. Po celé své délce od Železného (Dlouhého) mostu až po křižovatku se Strakonickou je velmi nepravidelně lemována zástavbou vícepodlažních domů, ovšem s velkým množstvím proluk. Od Husovy třídy se odděluje jihozápadním směrem ulice Branišovská, která měla v roce 1955 oproti dnešní podobě mírně odlišnou trasu. Po křížení se Zlatou stokou se stáčela na severozápad a ubíhala v linii dnešní ulice V. Talicha, a teprve zhruba na úrovni Kyjevské ulice (tehdy ulice generalissima Stalina) se stáčela zpět jihozápadním směrem na Branišov.

Většina území Čtyř Dvorů byla rozparcelována do pravoúhlé řešené uliční sítě se zástavbou samostatných rodinných domů, uliční řada tak nebyla zcela souvislá. To se týká především oblasti ohraničené ulicemi Branišovskou, V. Talicha, Sokolskou a Husovou třídou. Od křižovatky ulic Na Zlaté stoce a K. Šafáře (tehdy Žižkovy ulice) na severozápad pak převládají nezastavěné parcely užitkového charakteru. Uliční síť ve směru na sever končí ulicí Zahradní. Mezi ulicemi E. Rošického a Husovou třídou se rozprostíral areál kasáren, zhruba na úroveň ulice Fr. Ondříčka. Směrem na severovýchod od Husovy třídy se na úrovni s Branišovskou odděluje také ulice U Výstaviště (tehdy Leninova ulice), která se po křižovatce s ulicí Čajkovského mění na E. Rošického. Zástavba v této části je minimální, malou část tvoří rodinné domy, část užitková stavení a většinou pouze zahrady. Takto uliční síť pokračuje až zhruba na úroveň dnešní Ondříčkovy ulice. [26]

¹⁴⁷ Tehdejší pojmenování ulic vycházelo z roku 1919. Po státním převratu byla potřeba zbavit se připomínek starého režimu a řada ulic byla proto přejmenována tak, aby byly jejich názvy buďto neutrální, nebo v souladu s duchem doby. K dalším změnám v názvosloví pak došlo během německé okupace. Viz Kovář – Koblasa, *Ulicemi města* (pozn. 19), doplnit stránky 24-42.

4.2.2 Směrný územní plán v roce 1958

V roce 1958 byl vytvořen směrný územní plán, který byl zpracován pro tři okruhy rozvoje města. Podle směrného územního plánu zachycujícího prostorové a výtvarné poměry¹⁴⁸, který primárně popisoval stávající stav a značil plochy určené k demolici, není možné s jistotou tvrdit pokud, a v jakém rozsahu, měly být asanace provedeny – oproti ostatním městským částem, kde byly navrženy k demolici celé bloky budov, zde kvůli roztržitosti zástavby nebyly potencionálně asanované plochy značeny souvislou kresbou a plán je v detailu nečitelný.

V plánu Organizačního členění a vybavení¹⁴⁹ v rámci téhož SÚP jsou již navrženy konkrétní úpravy, ke kterým mělo v oblasti Čtyř Dvorů dojít – nové budovy občanské vybavenosti a schematické zákresy jsou plochy určené pro novou výstavbu – z plánu však není čitelné, o jaký typ výstavby se mělo jednat. Ta měla vyrůst v prostoru vysokoškolských kolejí a menzy, zatímco na místo budovy děkanátu bylo navrženo sportovní hřiště, velkoryse obklopeno zelení. Další výstavba byla plánována zhruba mezi ulicemi dnešní M. Horákové, E. Rošického, O. Nedbala a Větrná. [27]

S předpokladem navýšení populace v důsledku nové výstavby měly být Čtyři Dvory obohaceny o řadu budov občanského vybavení. V porovnání s původním stavem na plánu Organizačního členění a vybavení měla být kapacita vzdělávacích zařízení v prostoru Čtyř Dvorů navýšena z jediné mateřské školy a jeslí na další dvoje jesle, osmiletku, vysokou školu a přidruženou kolej. Vedle etablované mateřské školy v ulici E. Destinové byly nově plánovány další školky do ulice U Výstaviště, do ulice Větrné a do severního konce ulice Na Zlaté stoce.

Do prostoru na severní straně parku s pomníkem padlým u křižovatky ulic Husova, Branišovská a U výstaviště měla nově vyrůst správní budova nižší instance – Městský národní výbor. Do stejného prostoru bylo plánováno kino a zdravotnické středisko. Do cípu mezi Husovu třídu a U výstaviště mělo být nově umístěn obchodní dům. Jedna z budov v tomto prostoru je Husův dům a modlitebna Církve československé husitské, která zde sídlila od roku 1950. Nahrazení církevní instituce institucí správní jako

¹⁴⁸ (pozn. 82).

¹⁴⁹ (pozn. 83).

akt převzetí autority nad městskou částí by bylo sice přitažlivé vysvětlení, není však možné jej ověřit a dostupná fakta jej spíše rozporují.¹⁵⁰

S nově navrženým dopravním řešením¹⁵¹, které umísťovalo na pravý břeh Vltavy rychlostní komunikaci městského okruhu, bylo nově navrženo automobilové propojení tohoto okruhu s Husovou třídou. To mělo probíhat ulicí U Výstaviště a po křížení s dopravním okruhem pokračovat přes Vltavu k Voříškovu dvoru. Po celé délce Husovy třídy a Branišovské ulice měla být osázena zeleň, která by podle zásad Athénské charty oddělovala dopravu od obytných prostor.¹⁵²

Plánované zásahy navrženy v roce 1958 byly částečně realizovány. V severní části Čtyř Dvorů skutečně došlo k nové výstavbě – dnešní sídliště Šumava, které ale bylo realizováno až v 70. letech.

4.3 Čtyři Dvory v 60. letech

4.3.1 Směrný územní plán z let 1966–1969

Jak bylo dříve zmíněno, územní plány vytvořené v druhé polovině 60. let byly rozděleny do několika kategorií. Pro účely této práce byl použit *Směrný územní plán (Komplexní návrh)* z roku 1966 a *Směrný územní plán (1. etapa výstavby)* z roku 1969 (schválený na období 1971–1985). Komplexní návrh schematicky vyznačuje plochy zástavby podle stávající či plánované výšky zástavby, kdežto plán 1. etapy výstavby označuje a konkretizuje zamýšlené budovy vybavenosti. Především v navrhované vybavenosti se plány neshodují. Již v první verzi ÚP z roku 1966 byla navržena vysokopodlažní zástavba budoucího sídliště a řada objektů občanské vybavenosti. Tomuto obytnému celku se bude věnovat následující část práce.

Výstavba sídliště Vítězný únor (dnes sídliště Šumava), byla jediným realizovaným projektem zmiňovaných územních plánů. Oba plány navrhovaly kompletní

¹⁵⁰ V roce 190 byl dům získán československou církví husitskou, kvůli bývalým nájemníkům, kteří odmítali budovu opustit, však nebylo možné se okamžitě nastěhovat a spory o konečné vyklizení objektu se táhly až do roku 1968. Viz: Zbyněk Holub, *Historie čtyřdvořského sboru*, dostupné online: <http://www.husuvdum.cz/o-nas>, vyhledáno 20. 6. 2019.

(stručný výběr z dokumentů)

¹⁵¹ (pozn. 84).

¹⁵² (pozn. 6).

přestavbu západní strany Husovy ulice ve většině její délky. Toto řešení bylo do územních plánů od 60. let značeno opakovaně, k realizaci však nikdy nedošlo.

Celá západní strana této ulice měla být podle obou plánů, i přesto, že nebyly kompozičně totožné, kompletně asanována. Na místo toho, zde měl být postavena řada školních budov a obchodní dům. V úseku mezi Dlouhým mostem a ulicí A. Sovy byl navržen sportovní areál sestávající se ze sportovní haly a třech velkých sportovních stadionů.¹⁵³

Od ulice A. Sovy k Branišovské byly navrženy budovy střední školy, vysoké školy, internátu a na nároží Husovy a Branišovské měl být umístěn obchodní dům. Celý areál vyšší vybavenosti měl být natolik rozsáhlý, že by navazoval přímo na lesopark Stromovka. [28]

Část původní zástavby na západní straně Husovy třídy, od křižovatky s Branišovskou až po křižovatku V. Talicha a O. Nedbala, která je tvořena rodinnými domy s průměrnou výškou dvou podlaží, měla být podle plánu Komplexní výstavby nahrazena zástavbou vysokopodlažních bytových domů o 8 až 14 patrech. Tento návrh částečně doplňuje plán 1. etapy výstavby, podle kterého měl část navrhovaného obytného bloku nahradit obchodní dům a dům služeb. Ten měl být umístěn mezi hlavní třídou a souběžnou ulicí Na Zlaté stoce. Daný objekt by se rozprostíral na ploše odpovídající šíři dvou uličních bloků a to ulice E. Destinové po ulici Sokolskou.¹⁵⁴

Východní strana Husovy třídy, mezi ulicemi U Výstaviště a J. Boreckého měla být podle Komplexního plánu nově tvořena zástavbou s výškou do čtyř podlaží. Nižší zástavba do dvou podlaží měla zůstat severovýchodně od Husovy třídy v rozmezí původního zastavění.

¹⁵³ Do tohoto prostoru zamýšleli postavit sportoviště již nacisté. Binder a Kolář v publikaci *Projekty ze šuplíku* uvádějí, že ve 40. letech 20. století vznikl model na přestavbu Budějovic, který ukazoval plán na novou hlavní osu města, která měla prorazit téměř celé město od nádraží, skrze Senovážné náměstí, přes Malši i Vltavu až na Dlouhou louku: „... zde se měl nacházet závěr celé osy, totiž obrovské sportoviště se zázemím, rozkládající se zhruba v prostoru dnešní Sportovní haly (...) Jeho jádrem by byl velký stadion obklopený tribunami kruhového až lehce oválného tvaru...“ Viz Milan Binder – Daniel Kovář, *Projekty ze šuplíku* (pozn. 40), s. 21-22.

¹⁵⁴ Na rozdíl od západní části Čtyř Dvorů, kam bylo částečně v půdorysu zakresleno nově navržené panelové sídliště Vítězný únor, v tomto úseku žádný zákres není i přesto, že podle *Komplexního návrhu* měla být i tato část asanována a nahrazena výškovou zástavbou. Není tedy možné zhodnotit kvalitativní a kompoziční dopad těchto změn.

Územní plány z 60. let již předjímalý výškovou výstavbu v prostoru dnešního sídliště Vltava. Roku 1966 byla navržena plocha pro bytovou výstavbu do výše čtyři až osm podlaží zhruba mezi ulicemi Dlouhá, J. Koláře a J. Boreckého. Od ulice Dlouhé na sever byly navrženy dvě budovy vybavenosti.

Na ploše bývalé Špitálské louky, která je dnes zastavěná objekty Zdravotně-sociální fakulty a velkoobchodními domy, měl vyrůst pás vysoko podlažní zástavby až o čtrnácti podlažích s jedním drobným objektem občanské vybavenosti. Plán 1. etapy výstavby z roku 1969 počítal se zastavěním nových ploch zhruba od ulice Fr. Ondříčka na sever, v plánu však v poměru k plochám pro obytnou výstavbu převládaly stavby občanské vybavenosti. V nově utvářeném sídlišti neměla chybět nemocnice, poliklinika, dvě základní školy, tři mateřské školy, dvojce jesle, dvě velká sportovní hřiště, kino, obchodní dům a dům služeb.

K roku 1969 se poprvé objevilo nové dopravní řešení Branišovské ulice. Ta se ve své původní podobě po stáčela na severozápad (v linii dnešní ulice V. Talicha) a na úrovni Kyjevské odbočovala směrem na západ. Její dnešní trasa vede k Branišovu přímo. Spolu s narovnáním Branišovské silnice byla navržena také ulice J. Opletala, která se později stala páteří komunikací sídliště Šumava.

Hromadná bytová výstavba, která ve byla na konci 60. let umístěna na levý břeh Vltavy do prostoru Čtyř Dvorů, měla do této oblasti přivést až 10 000 obyvatel¹⁵⁵, čímž zasáhla do historicky převládající severojižní osy města.

Překvapivým momentem při pohledu na druhy jednotlivých projektovaných budov občanské vybavenosti je fakt, že kromě kina, zde zcela chyběly stavby kulturní i správní, navzdory tomu, že lze nalézt svědectví, která uvádějí, že vysoká koncentrace politicky aktivních studentů z nedalekých kolejí bývala pro politické orgány nežádoucí.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Falta Josef, Byty pro krajské město, *Jihočeská pravda* XXXI, 1975, č. 14., 17. 1., s. 3.

¹⁵⁶ Schinko Jan, Husova třída mohla srovnat část Čtyř Dvorů se zemí, in: *Českobudějovický deník*, dostupné online: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/putovani_husova_cb20080411.html, vyhledáno 30. 6. 2019.

4.4 Čtyři Dvory v 70. letech

Období 70. let bylo pro Čtyři Dvory dobou rozvoje. Potřeba bytové výstavby s postupujícím rozvojem a růstem Budějovic neustávala a stávající plochy města již dosáhly hranice možného rozvoje. Bylo tedy třeba přistoupit k rozšíření hranic městské zástavby. Jan Kubeš uvádí, zatímco v roce 1961 měly České Budějovice 60,5 tisíc obyvatel, v roce 1970 toto číslo vzrostlo na 75,5 tisíc obyvatel a v roce 1980 dokonce na 87 tisíc. Většinu příchozích tvořili obyvatelé migrující z venkova do města, částečně také rodiny vojáků, a v 80. letech stavitele jaderné elektrárny Temelín.¹⁵⁷

4.4.1 Sídliště Vítězný únor

Prvním obytným celkem, který byl ve Čtyřech Dvorech postaven, bylo sídliště Vítězný únor, dnes známý jako sídliště Šumava. Prvotní zmínka o výstavbě sídliště v této části města se objevila týdeníku Jihočeský stavbař již v roce 1970: „Na tomto předměstí jihočeské metropole postaví jihočeští stavbaři n. p. Pozemní stavby celkem 2516 bytových jednotek...“¹⁵⁸ S přípravnými pracemi, výkopem inženýrských sítí, se začalo v roce 1972, samotná výstavba začala v roce 1974. Sídliště je vymezeno ulicemi Branišovská, Větrná a V. Talicha. Výstavba byla rozdělena do čtyř etap a výsledná realizace měla obsahovat 2506 bytů s předběžným výhledem na dokončení okrsku v roce 1977. Autorem urbanistického řešení byli L. Švec a O. Kubík.¹⁵⁹ [29]

Páteřní komunikací nového obytného celku měla být ulice J. Opletala. Obytná zástavba je umístěna na její západní straně, občanská vybavenost byla soustředěna na stranu východní. Tím bylo dosaženo centrální polohy užitkových staveb jak pro obyvatele nového sídliště, tak pro starousedlíky.

Samotný komplex občanské vybavenosti byl kompozičně seskupen s důrazem na jeho ústřední část. Tou je hmotově jednoduchá dvoupodlažní stavba obchodního domu, která je od hlavní komunikace výrazně odsazena, a po stranách a na pozadí obklopena deskovými domy o šesti a osmi podlažích. Postranní budovy jsou na vzdálenějších rozích doplněny o dvoupodlažní stavby občanské vybavenosti, které prostranství pocitově

¹⁵⁷ Kuča Karel, Urbanistický vývoj Českých Budějovic a jeho odraz v současném urbanismu města, in: Kubeš a kol., *Urbánní geografie* (pozn. 60), s. 9-24.

¹⁵⁸ [Pk], Další sídliště na obzoru, *Jihočeský stavbař* XVIII, 1970, č. 47, 15. 12., s. 2.

¹⁵⁹ E. Měchura – F. Strych, *Jihočeský stavbař* XXII, 1974, č. 44, 26. 11., s. 3.

otvírají. V uvolněném prostoru tak vznikla obdoba klasického městotvorného prvku – náměstí, které bylo ve shodě s konvencí doplněno o monument ve svém středu. Tímto monumentem byla socha Klementa Gottwalda.

Na sever od centrálního prostoru byla umístěna mateřská škola, na jižní stranu základní škola. Obě budovy jsou řešeny jako pavilonová stavba¹⁶⁰ a zachovávají relativně nízkou hladinu zastavění, která byla ustanovena pro celou východní stranu ulice. Obytná část sídliště byla soustředěna na západní stranu Opletalovy ulice.

Od centrálního prostoru Gottwaldova náměstí byla protažena široká ulice (Větrná), která novou zástavbu dělila na dvě obytné skupiny. V protikladu k nevysoké hladině zastavění na protější straně komunikace je celá západní strana ulice řešena dvěma devítipodlažními deskovými domy, které se rozpínají po celé délce páteřní komunikace. Při nárožích s Větrnou ulicí jsou po obou stranách umístěny nízké provozní budovy. S odstupem za nimi jsou čelně do ulice postaveny dva pětipodlažní deskové domy, v rozích spojeny s devítipodlažním bodovým domem. Při pohledu z centrálního prostoru náměstí se zástavba pohledově pozvolna zvyšuje. Toto řešení vytváří pocitově příjemný kompoziční celek v přívětivém měřítku.

V západní části sídliště, která je skryta za deskovými domy v Opletalově ulici, jsou ve velkorysém rozestupu umístěny ostatní bytové domy, bodového i deskového typu. Tyto jsou komponovány v klasickém řádkovém zastavění. Paralelní řazení deskových domů je podle Jiřího Hrůzy ideálním řešením hlediska technologie výstavby – jejich montáž probíhá jednoduše pomocí jeřábových drah.¹⁶¹

4.4.2 Sídlíště Vltava

Druhým obytným celkem se stalo sídliště Vltava, které navazuje na zástavbu rodinných domů v severní části Čtyř Dvorů, které do té doby tvořily hranici města. Urbanistické řešení navrhnul M. Vyhnálek v roce 1973 jeho realizace probíhala mezi lety 1975–1987. Na ploše 95 ha mělo být postaveno zhruba 2 300 bytových jednotek

¹⁶⁰ Pavilonové řešení školy spočívá v přesunutí většiny funkčních místností (včetně společných provozů) do samostatných křídel. Spojovací budova je zredukována do podoby chodby nebo krytého chodníku. Tímto vzniká rozvolněný pavilonový koncept. Pavilony umožňují lepší spojení s venkovním prostředím, zajišťují lepší prosvětlení a provětrání budov. Viz Stýblo Zbyšek, *Nauka o stavbách. Školské stavby* (skripta), Praha 2010, s. 91.

¹⁶¹ Hrůza Jiří, *Svět měst* (pozn. 3), s. 602.

s průměrnou výškou zástavby 7 podlaží.¹⁶² [30] Navržená dispozice nedopovídá realizaci. V několika místech byly bodové domy nahrazeny deskovými a některé vnitřní pěší komunikace jsou vedeny odlišně. V základu však hlavní rozvržení ploch, obytných a provozních, zůstalo zachováno. Vybrané území je definováno ze západu komunikací Husovy třídy, z východu čtyřproudovou silnicí vedoucí podél Vltavy. Obytný celek je v polovině přetnut příčnou dopravní komunikací Strakonické ulice, která je součástí městského okruhu. Strakonická dělí sídliště na dvě obytné zóny, které jsou spojeny nadchodem.

Pro severní obytnou skupinu jsou výrazným kompozičním prvkem severojižně orientované pěší promenády, které jsou kolmo kříženy drobnějšími ulicemi. Širší komunikace jsou osazeny z větší části deskovými domy ve středně vysoké hladině zástavby, která je pro celé sídliště jednotná. Osnova pěších komunikací je komponována tak, že obytné domy jsou sdruženy do menších skupin polouzavřeného, takřka blokového charakteru, do jehož středu je umístěn prvek občanské vybavenosti. Zastavení je provedeno na uvolněném prostorovém systému. Pro celé sídliště je charakteristický velkoryse komponovaný veřejný prostor, který je osázen zelení a doplněn o odpočinková prostranství a dětská hřiště. Komplikovaná osnova pěších ulic člení sídliště na menší úseky, které vytvářejí drobná zákoutí.

V jižní části sídliště je soustředěna většina občanské vybavenosti a je zde umístěno také společenské centrum. Kompozice ústředního prostoru je řešena obdobně jako na sídlišti Vítězný únor. Od hlavní komunikace, zde tvořené ulicí Fr. Ondříčka, je odsazena ústřední stavba, které je z obou stran obklopena dalšími budovami, které prostor určitého náměstí pomáhají definovat. V jeho středu je umístěna umělecká výzdoba. Ústřední budovou centrálního společenského prostoru je dvoupodlažní kulturní centrum Vltava, které disponovalo restaurací a kinosálem. Přílehlé stavby byly určeny jako prodejny potravin, ostatního zboží a domu služeb.

Na protější straně náměstí jsou devítipodlažní bytové domy deskového typu, které jsou usazeny po celé délce ulice. V prostoru protilehlém k náměstí je obytný dům odsazen do pozadí a v uliční řadě je nahrazen dvoupodlažní užitkovou budovou. Prostor náměstí se tak pocitově otvírá a odsazením jednoho z domů je rozbita jednotvárnost celku při zachování stejné hladiny zástavby. Zástavba podél hlavní ulice, která se v mírném

¹⁶² J.R., České Budějovice – Obytná zóna Čtyři Dvory, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 319–321.

zalomení vine celou jižní částí sídliště, je tvořena převážně deskovými domy, které jsou orientovány čelně ke komunikaci. Ostatní zástavba je členitá, na pravoúhlé osnově a je tvořena bodovými domy.

Sídliště bylo, dle tehdejší rétoriky, koncipováno jako klidová zóna. To znamená, že v rámci obytného obvodu byl ustanoven zákaz vjezdu – pro obyvatele sídliště měla sloužit četná záchytná parkoviště lokalizovaná u sjezdu z hlavních komunikací a městská hromadná doprava byla navržena tak, aby docházková vzdálenost od obytných budov ke stanovišti městské hromadné dopravy nebyla delší než 400 m.¹⁶³ Na obytný prostor ze západu navazuje rekreační zóna Vrbenských rybníků. Podél břehu Vltavy byl plánován sportovní a rekreační areál, který však nebyl realizován.

Klára Eliášová poukazuje na to, že na Vltavském sídlišti bylo dosaženo úspěchu v kritickém bodě většiny sídlišť – občanská vybavenost zde byla nejen dostatečně dimenzovaná na objem obyvatel, ale také její rozmístění bylo řešeno s rozmyslem tak, že umožňuje snadnou dostupnost ze všech jeho částí.¹⁶⁴

Ještě v průběhu výstavby sídliště se začala ozývat kritika, která poukazovala na jeho nepřehlednost, danou především v době svého vzniku špatným značením ulic: „*Sídliště Vltava se stane asi evropskou raritou. Proslýchá se, že po dokončení výstavby bude vydán mnohatisícovým nákladem průvodce. Zatím stěhováci, opraváři, ba i řidiči sanitek bloudí a nadávají.*“¹⁶⁵ Nad touto problematikou počátku sedmdesátých let polemizoval Jiří Hrůza: „*...Problém životního prostředí v nových obytných obvodech je zřejmě hlubší. I tam, kde se nám podařilo vybudovat sídliště, který jsou postavena dobře, v nichž je vypěstovaná zeleň a je v nich síť vybavení včetně obchodních center, není pro jejich obyvatele vytvořeno všestranně uspokojivé životní prostředí. Zřejmě má přitažlivost nových obytných souborů širší souvislosti s celkovým pojetím struktury města, s odlehlostí*

¹⁶³ Toto komunikační řešení bylo ve své době kritizováno. Přístupové obslužné komunikace, které měly sloužit technickým službám, popř. složkám integrovaného záchranného systému, byly přes zákaz vjezdu často využívány obyvateli sídliště jako parkovací plochy, což znemožňovalo průjezd obslužných vozidel. Rozhovor s představiteli krajského města viz: Ivana Krejčová, JP, Karel Zaviač, Jak se nám bydlí na českobudějovických sídlištích? *Jihočeská Pravda XLII*, 1986, č.275, 21.11., s.3. Kritika nepřehlednosti však přetrvává dodnes. Viz Boris Čepek, Vltava, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vltava_1, vyhledáno 9. 5. 2019.

¹⁶⁴ Klára Eliášová, *Vltava*, in: www.panelaci.cz, dostupné online:

<http://www.panelaci.cz/sidliste/jihocesky-kraj/ceske-budejovice-vltava>, vyhledáno 6. 6. 2019.

¹⁶⁵ Josef Císler – Josef Tuka, Uprostřed růží a bodláčí, *Jihočeská pravda XXXVIII*, 1982, č. 206, 31. 8., s. 5.

*městských center, se špatnými dopravním spojením, s nedostatkem vhodných pracovišť v blízkém sousedství a podobně*¹⁶⁶

4.4.3 Dopravní studie z roku 1975

V roce 1975 byla vytvořena dopravní studie v rámci které byly navrženy radikální změny v centru města. Na oblast Čtyř Dvorů však měla mít převážně pozitivní dopad. Díky napojení na okružní komunikaci II. a III. dopravního okruhu a nově navrženým silnicím I. dopravního okruhu, mělo dojít ke zlepšení dopravního spojení se zbytkem města a k odlehčení dopravy na Husově třídě, na které automobilová komunikace do té doby závisela. III. okruh byl navržen tak, že ze západu obkružoval ve velkorysém rozestupu nově zanikající zástavbu sídliště Vítězný únor. Jeho trasa však zároveň vymezovala plochu určenou pro budoucí výstavbu – dnešní sídliště Máj.

4.4.4 Vzdělávací instituce ve Čtyřech dvorech

Z politických důvodů bylo v polovině 70. let rozhodnuto přestěhovat část vědeckých ústavů Akademie věd mimo hlavní město.¹⁶⁷ České Budějovice byly zvoleny pro výstavbu centra biologicko-ekologických věd, které mělo být umístěno do jihozápadní části Čtyř Dvorů, v okolí ulic Branišovská a Na Sádkách. V této oblasti již od 60. let sídlila *Provozně ekonomická fakulta Vysoké školy zemědělské v Praze*¹⁶⁸ a současně zde byly v průběhu 60. let vystavěny tři jedenáctipodlažní budovy kolejí. Ty jsou řešeny jako pěti trakt s monolitickým prvním poschodím a deseti patry z betonových panelů příčného nosného systému.¹⁶⁹

Návrh areálu ČSAV byl vytvořen v roce 1976 A. Hlouškem a V. Zdvihalem. Výstavba areálu byla zahájena v roce 1978. Investiční úkol počítal jak s jednotlivými ústavami, tak i servisními laboratořemi, vývojovými dílnami, objekty společenských a technických zařízení. S ohledem na rozdílný charakter provozu technickoprovozních

¹⁶⁶ Hrůza Jiří, *Hledání soudobého města*, Praha 1973, s. 63.

¹⁶⁷ Daniela Procházková – Miloslav Šimek, *Věda na jihu Čech: Biologické centrum AV ČR*, České Budějovice 2015, s. 4-7.

¹⁶⁸ Bohumil Jiroušek, Akademie věd České republiky, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/akademie-ved-ceske-republiky>, vyhledáno 6. 5. 2019.

¹⁶⁹ Antonín Vachulka, V jihočeském kraji první vysoká škola, *Hlas stavby XII*, 1964, 9. 5., č. 19, s. 2.

a výzkumných objektů měl být koncepčně rozdělen na dvě části. První část měla být postavena mezi lety 1979-1983, druhá v letech 1984-1990.¹⁷⁰

4.4.5 Čtyři dvory – Centrum

Současně se změnou ÚP byla v březnu roku 1979 předložena studie *Územní projekt zóny Čtyři Dvory – Centrum*.¹⁷¹ [31] Koncept byl vytvořen ve Stavoprojektu architektky O. Táborským a F. Konopou. Na základě informací uvedených v této studii proběhlo zadání úkolu v roce 1977 a téhož roku došlo k jeho schválení. Vypracování návrhu bylo provedeno na přelomu let 1978 a 1979.¹⁷² Primárním důvodem tohoto stavebního záměru byla potřeba upravit rozsah občanské vybavenosti tak, aby odpovídal zvýšenému objemu obyvatel, který měl činit spolu s výstavbou nového sídliště Máj 60 000 obyvatel.¹⁷³

Území vymezené pro výstavbu obvodového vybavení bylo stanovené do středu Čtyř Dvorů.¹⁷⁴ Na východní straně mělo být ohraničeno zemědělským výstavištěm, na severní straně ulicí Konstantina Biebla a ulicí E. Rošického. Na západní straně ulicemi Na Zlaté stoce a areálem Vysoké školy zemědělské. Na jižní straně mělo být definováno zástavbou podél ulice A. Sovy, která sousedila s územím, na kterém byl plánován nástup k vysokým školám. Tam byly vymezeny i plochy pro následnou výstavbu sportovních zařízení. U Dlouhého mostu byla plánována křižovatka, která by centrální oblast Čtyř Dvorů vymezovala z jihovýchodu. Takto definovaný prostor byl vyhodnocen jako jediné místo, kde bylo v této městské části možné umístit vyšší občanskou vybavenost. Z většiny byl tento prostor tvořen převážně dožívajícím a hygienicky závadným bytovým fondem,

¹⁷⁰ Alois Pohan, Areál ČSAV v Českých Budějovicích, *Architektura ČSR XXXVIII*, 1979, č. 8, s. 375.

¹⁷¹ Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 9 040 - Územní projekt zóny Centrum – 1979. Tato obsahuje textovou část a fotografii trojrozměrného modelu. Veškeré údaje o plánované přestavbě čerpám z textové části studie.

¹⁷² V textové části projektu se o návrhu centra hovoří, jako o doplňku dříve vypracovaného územního plánu, který byl schválen roku 1971. Roku 1971 byl schválen směrný územní plán, navržený v roce 1969. Návrh na nahrazení původní zástavby v jihozápadní části Čtyř Dvorů na území zastavěné občanskou vybaveností byl tomto plánu předestřen, pochopitelně však v jiné podobě.

¹⁷³ Výše zmíněný objem obyvatel tvořila jednotlivá sídliště následovně: Vítězný únor: 9 100 obyvatel, Vltava: 11 070 obyvatel, Máj: 23 000 obyvatel, Stávající zástavba Čtyř Dvorů: 3 678 obyvatel, Zavadilka: 470, Záměr bytové výstavby: cca 15 000 obyvatel (pozn. 170).

¹⁷⁴ Součástí složky je plán „PÚP Čtyři Dvory – Komplexní návrh obytného obvodu B-C, Čtyři Dvory“, který prezentuje návrh zcela odlišný od realizovaného projektu. Tento byl vypracovaný A. Dvořákem a N. Dvořákovou. Datace chybí, není proto možné časově ukotvit dobu jeho vzniku. Vzhledem k tomu, že projekt sídliště Vltava byl vytvořen mezi lety 1973–1977 a již v roce 1975 byla započata jeho realizace, je jeho alternativní návrh přítomný v deskách projektu, který vznikl v letech 1977–1979 velmi zvláštní.

který měl být asanován. Toto území zaujímalu výhodnou polohu i z urbanistického hlediska vzhledem k blízkosti k ostatním objektům nadměstské vybavenosti, která je tvořena areálem zemědělského výstaviště, vysoké školy a Akademie věd.

Centrum mělo být vybudováno v rámci dvou pětiletetek. V návrhu je proto rozděleno do dvou částí, aby bylo možno pracovat na etapy. První etapa výstavby měla probíhat v okolí ulice Antonína Sovy na jihozápad od Branišovské ulice. Tento soubor staveb by obsahoval zdravotnické zařízení, služby vyšší vybavenosti (kadeřník, kosmetika, podnik bytového hospodářství apod.), maloobchodní služby (cukrárna, samoobsluha, tuzex), restaurační a kulturní zařízení, poštu, úřadovnu pojišťovny a stanici Veřejné bezpečnosti. V rámci objektu bylo plánováno 1800 parkovacích míst. Nová výstavba měla navazovat na stávající objekty sportoviště a vysoké školy.

V druhé etapě by výstavba pokračovala na severovýchodě od ulice Branišovské, v rozsahu tří uličních bloků až na úroveň ulice Sokolovská. Z fotografie modelu není možné vyčíst, jaké mělo být funkční rozmístění jednotlivých staveb, lze však vyvozovat z kompozičního řešení. Příčně orientované budovy deskového typu ve středně vysoké zastavování hladině měly být od hlavní komunikace odsazeny, zatímco na nárožích jednotlivých ulic byly umístěny nižší stavby. V rámci tohoto komplexu měl být vystaven jmenovitě budova Interhotelu s 400 lůžky, obytné budovy s malometrážními byty, restaurace s kapacitou 500 míst, kavárna s 150 místy, vinárna pro 100 návštěvníků, dům služeb, dům nábytku, autoopravnu a parkoviště se 725 místy. Do druhé etapy výstavby byla zahrnuta také protilehlá strana Husovy třídy. I zde měla být původní zástavba asanována. Na uvolněných parcelách mělo být vystavěno hotelové bydlení pro zaměstnance zemědělského výstaviště.

Vizuálně byl návrh Centra Čtyř Dvorů jako celku postaven na sedmi výškových dominantách, které měly kompozičně spolupůsobit a pohledově uzamknout původní zástavbu rodinných domů. Půdorysně bylo Centrum koncipováno v uvolněném prostorovém systému s výškově diferenciovanou hladinou zástavby.

Pro realizaci výstavby bylo třeba předem řešit dopravní situaci na Husově třídě, která by ve stávající podobě neunesla zatížení vyvolané plánovanou výstavbou, a proto byla navržena její rekonstrukce. Dopravní řešení centra bylo postaveno na přísné diferenciaci kolové a pěší dopravy. Na úrovni terénu se měla odbývat těžká kolová doprava, a to jak obslužná, zásobovací, tak doprava návštěvníků centra, kteří

by vstupovali spojovacími schodišti a rampami na pěší parter, ze kterého měl být nástup do všech objektů a občanského vybavení centra. Šíře budoucí rekonstruované Husovy třídy byla v projektu centra navržena obousměrně ve dvou průjezdných pruzích a odstavnými pruhy taktéž v obou směrech se středním zeleným pásem, který měl být využit také pro zastávky veřejné hromadné dopravy. Pěší doprava byla v rámci centra řešena v prvním podlaží, čímž by se prakticky nedostala do střetu s automobilovou. Pěší přístupové cesty, vedené kolem Husovy třídy, měly probíhat ve dvou úrovních. Chodníky měly být spojeny navzájem schodištěm přes dopravní tepny Husovy třídy a Branišovské silnice.

Rekonstrukce navrhovaná na území Čtyř Dvorů do určité míry sledovala zásady moderního urbanismu předestřené v Athénské chartě – jednotlivé funkce zde měly být rozděleny do vzájemně oddělených monofunkčních celků. Oblast určená k rekreaci byla soustředěna do jihozápadu městské části. Zde měly být umístěny plochy hřišť a budovy stadionů. Sportovní areál měl bezprostředně navazovat na lesopark Stromovka. Rekreacní část byla širokou pěší promenádou oddělena od centra občanské vybavenosti, které bylo soustředěno na křížení dvou stěžejních dopravních komunikací městské části. Jednotlivé druhy dopravy měly být výškově diferenciovány a v nadzemní úrovni oddělovaly funkční plochy od obytných.

4.4.6 Změna směrného územního plánu v roce 1979

V březnu roku 1979 byl pod vedením Ing. Rybáka vypracován návrh změny SÚP.¹⁷⁵ Zatímco Směrný územní plán z roku 1969 navrhoval do oblasti Čtyř Dvorů pouze výstavbu sídliště Vítězný únor, v roce 1979 se již počítalo s demografickým vlivem jaderné elektrárny Temelín. Proto bylo navrženo nové sídliště, které mělo rostoucí populaci pojmout. Současně zde byla zanesena také plocha nově navrženého areálu ČSAV. Tento plán byl tedy soustředěný pouze do oblasti Čtyř Dvorů.¹⁷⁶ [32]

V schematickém nákresu plánu je zřejmý původní záměr podoby sídliště Máj.¹⁷⁷ V západní části navrhovaného sídliště se zeleň lesa Boru prolíná s plochou určenou pro výstavbu. Dle barevného značení, které v návrhu odlišovalo jednotlivé části území, měla

¹⁷⁵ (pozn. 123).

¹⁷⁶ Součástí výkresu byl návrh sportovní haly na pravém břehu Vltavy (tato byla realizována – dnes Sportovní hala Stromovka) a budovy polikliniky ve Voříškově Dvoře (nerealizována).

¹⁷⁷ Ve zmíněném dokumentu je k obytnému celku referováno pod jeho pracovním názvem – sídliště *Pod Lesem*.

být součástí nově navrhované výstavby také oblast mezi ulicemi Na Zlaté stoce a Husova třída, ve směru severojižním vymezená ulicemi K. Šafáře až po ulici Na Sádkách. Tato oblast, která byla určena pro výstavbu centra občanské vybavenosti, byla řešena v samostatném projektu, který bude popsán dále v textu práce.

Součástí plánu jsou i plochy určené pro výhledovou bytovou výstavbu. Ta měla být rozprostřena po celé délce západního břehu Vltavy, od Českého Vrbného až po Litvínovice, koncentrovaná do oddělených obytných celků. Výhledové plochy bytové výstavby byly částečně definovány trasou navrhovaného III. dopravního okruhu, na který měly být napojeny. V tomto řešení je nejvíce zřetelná snaha o decentralizaci městské zástavby a její rozmístění do menších monofunkčních obytných souborů. Jedna z výhledových ploch pro výstavbu byla situována na sever od bývalé kasárny v ulici E. Rošického, odkud se na půdorysu trojúhelníku rozpínala až k Českému Vrbnému. Ze severozápadu měla být uzavřena dopravním okruhem, z východu Husovou třídou. Kapacita výhledového sídliště měla být 9 000 obyvatel. Dopravním okruhem by bylo ohraničeno také budoucí sídliště Za Stromovkou; tato výhledová plocha zastavení měla být situována na západní hranici Stromovky u Litvínovic.¹⁷⁸ Na jihozápad od sídliště Pod Lesem byl vymezen prostor dosahující až ke Švábově hrádku, který měl mít kapacitu 10 000 obyvatel.

4.4.7 Územní plán z roku 1979

V červnu roku 1979 byl předložen Územní plán velkého územního celku, který se zabýval nejen jádrovým městem, ale také celou příměstskou oblastí českobudějovické aglomerace. Plochy pro výstavbu byly lokalizované především v oblasti Čtyř Dvorů, částečně však i v přidružených obcích.

Zatímco v návrhu změny SÚP z března téhož roku byla celá jižní strana Branišovské silnice, od areálu ČSAV až ke Švábově hrádku, vyznačena pro výhledovou výstavbu, podle Územní plán velkého územního celku byla tato oblast určena pro vysokopodlažní výstavbu v dohledné budoucnosti – do roku 1990. Do roku 2000 se pak počítalo rozšířením vysokopodlažní zástavby v daném směru až k Litvínovicím.

¹⁷⁸ I přesto, že daná plocha je zapsána do plánu jako určená pro zastavení bytovými domy, její kapacita měla být v porovnání s obdobně velkými celky nižší – pouze 6000 obyvatel.

V severní části Čtyř Dvorů byla naopak část plochy pro bytovou výstavbu zmenšena a namísto toho mělo být toto území určeno k výstavbě administrativní.

Nízkopodlažní výstavbu bylo plánováno zasadit oblast nízkopodlažní zástavby do prostoru mezi Švábovým Hrádkem a Šindlovým Dvorem, izolovaně od městského intravilánu. Pro druhou fázi rozvoje města měla být nízkopodlažní zástavba v tomto místě rozšířena na západ a rovněž měla být založena nová osada nízkopodlažní zástavby na východ od Branišova, oddělená od plánované vysokopodlažní výstavby Čtyř Dvorů parkovým lesem. Na jih od Šindlovského rybníka měla být v roce 2000 umístěna průmyslová zóna.

4.5 Čtyři Dvory v 80. letech

Jak bylo zmíněno v předchozím kapitole, řada návrhů, které byly přestaveny během 80. let byla převzata ze směrných územních plánů z předešlých desetiletí.

4.5.1 Sídliště Máj

Třetím obytným celkem vystavěným ve Čtyřech Dvorech je sídliště Máj. Jeho dnešní podoba je výsledkem tlaku na nízkou cenu a vysokou rychlost výstavby. Prvotní návrh z konce 70. let se nedočkal kompletní realizace a již vystavěné části byly v pozdější fázi výstavby zahuštěni vložení další budovy do volných částí.

Autory původního projektu z roku 1979 jsou J. Rybák a V. Štěpán., samotná realizace probíhala mezi lety 1981-1991. V *Územním projektu Obytné zóny České Budějovice – Čtyři Dvory, Máj*¹⁷⁹ lze sledovat původně projektovanou rozlohu sídliště. [33] To se mělo ve směru severojižním rozprostírat mezi Branišovskou ulicí až k obci Zavadilka. Ze západu je obytná plocha vymezena lesem Bor. Východní hranici sídliště tvoří ulice Milady Horákové.¹⁸⁰ V rámci dopravní studie z roku 1975 byla tato komunikace navržena v zahloubení a veškeré křižující komunikace měly probíhat mimoúrovňově. Na východní straně plánované komunikace měly zástavbu staršího sídliště Vítězný únor od rušné komunikace oddělovat buďto budovy krytých parkovišť, nebo bariérové domy. Na západní straně silnice byl tento problém řešen deskovými domy,

¹⁷⁹ SOA územní plány – velké desky, sign. C – c3) 62 – Územní projekt obytné zóny Máj, 1979 + plán sídliště do obrazové přílohy (tamtéž)

¹⁸⁰ V době svého vzniku se jmenovala ulice M.P. Ševčenka. Viz Daniel Kovář – Pavel Koblasa, Ulicemi města (pozn. 19), s. 179.

kteře tvořĩ protihlukovou bariěru, ěi odstupem zástavby od komunikace. Sídliště je v polovině protnuté příčnou dopravní komunikací, která vychází z existující ulice O. Nedbala, která se po křĩžení s Větrnou mění na ulici A. Barcala.

Uspořádaní jižní části obytného celku je komponované s ohledem na kompoziční skladbu sousedního sídliště. To bylo uspořádanó s důrazem na centrální část s obchodní zónou a náměstím, ze které ústí ve směru východozápadním široká komunikace. Ta byla v návrhu Máje protažena a dala základ široké pěší promenádě, která byla osazena deskovými domy. Obytné stavby jsou v návrhu sdruženy v menších skupinách do polouzavřených bloků. Navržená zástavba je navržena na převážně pravoúhlé osnově. V protikladu ke kompozičnímu řešení sídliště Vltava, kde obytné doby obklopovaly nízké stavby občanské vybavenosti, zde byla vybavenost soustředěna po obvodu obytného okrsku.

Severní část sídliště bylo v plánu rozdělit do tří menších celků. Jednak ve směru severojižním širokým pruhem zeleně, jednak prodloužením ulice V. Talicha, v jejímž směru měla pokračovat pěší promenáda, stejně jako v jižní části sídliště. Navržená zástavba měla být do prostoru usazena v divergujícím organickém rozvržení. V západní části bylo navrženo pět deskových domů seskupených do uzavřeného bloku na půdorysu oválu. Vzniklé atrium mělo být osázeno vysokou zelení.

Původní výška zástavby měla být tvořena čtyřpodlažními až dvanáctipodlažními budovami. V prostoru obytného celku převažovaly pěší komunikace, pro automobilovou dopravu byla navržena záchytná parkoviště. V rámci občanské vybavenosti měl obytný soubor disponovat dvěma nákupními pasážemi, domem služeb a školními budovami.

V první etapě byla vystavěna část přiléhající k sídlišti Vítězný únor, které mělo prozatímně pokrývat potřeby občanské vybavenosti, jež měla být ve vznikajícím obytném celku doplňována postupně. Po roce 1989 však byla výstavba přerušena a obnovena byla až v polovině 90. let.

4.5.2 Územní plán z roku 1983

Ve textové studii *Územního plánu sídelního útvaru města České Budějovice*¹⁸¹ ze začátku 80. let je jako jeden z hlavních předpokladů dlouhodobého růstu města zmíněna potřeba rozvoje periferních částí aglomerace. Specificky se zde hovoří o rozvoji obytných souborů na levém břehu Vltavy směrem k Litvínovicím, Šindlovým Dvorům a Mokrému.¹⁸² Také toto řešení koresponduje s návrhy územních plánů z minulých let – v roce 1979 bylo v rámci *Změny SÚP* nastíněno rozšíření nízkopodlažní i vysokopodlažní zástavby do západní a jižní části Čtyř Dvorů, která měla v menších obytných celcích ze západu obepínat lesopark Stromovka.

Velká část původní zástavby v centrálním prostoru Čtyř Dvorů měla být asanována. Toto řešení se v urbanistických plánech města objevovalo již od šedesátých let. bylo zpracováno v podrobné studii o několik let dříve. V roce 1977 byl zadán a v roce 1979 předložen a chválen požadavek na rozšíření občanské vybavenosti v centru Čtyř Dvorů. V té době stejně jako v aktuálním územním plánu bylo navrženo asanovat nízkopodlažní zástavbu mezi Husovou třídou a souběžnou ulicí Na zlaté stoce, v délce od ulice A. Sovy až k ulici K. Šafáře. K asanaci byla určena také zástavba na východní straně Husovy třídy až na úroveň ulice Čajkovského. Na jihozápad od Vysoké školy zemědělské byla navržena občanská vybavenost a rozšíření areálu ČSAV. Sportovní areál v okolí ulice Na Sádkách měl být taktéž rozšířen.

4.5.3 Studie urbanistické prognózy levého břehu Vltavy

V roce 1988 byla vypracována *Studie urbanistické prognózy levého břehu Vltavy*¹⁸³, která se od původního pojetí rekonstrukce Husovy třídy liší. V předchozích návrzích se vždy pracovalo s konceptem členité zástavby bez jasně definované uliční řady. Aktuální plán předpovídal zástavbu sjednocenou do lineární zalamané struktury. Centrum vyšší občanské vybavenosti bylo v plánu rozděleno do tří velkých bloků pavilonového charakteru.

¹⁸¹ (pozn. 125).

¹⁸² Samotný výkres je soustředěn na centrální část města – polovina území Čtyř Dvorů se do územního plánu nevešla, není proto možné ověřit jakého typu a v jakém rozsahu má zástavba navrhovaná na levobřežní periferii být.

¹⁸³ Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka A 10 033 – Studie urbanistické prognózy levého břehu Vltavy.

Součástí prognózy byl i návrh na nové dopravní řešení křižovatky za Dlouhým mostem. Pro zajištění plynulejšího provozu zde byla navržena průsečná křižovatka s řadícími pruhy. Pěší doprava měla být řešena mimoúrovňově – podchody na obou stranách komunikace. Na jihozápadní straně křižovatky v prostoru, který je dnes nezastavěn a využíván pro parkovací plochy, byl navržený drobný výstavní altán, obklopen odpočinkovým prostranstvím a zelení. Parkovací plochy, které byly v návrhu umístěny podél hlavní komunikace měly být členěny vysokou zelení. [34]

4.6 Konec sledovaného období a současnost

Výstavba sídliště Máj, která byla zahájena na počátku 80. let, byla v roce 1989 na žádost Občanského fóra přerušena. K dostavbě rozpracovaných budov došlo až po několika letech a složitým vyjednáváním.¹⁸⁴

Ve druhé polovině 90. let se začala rozrůstat jednak vilová výstavba v periferních částech aglomerace a v přidružených obcích, především v Litvínovicích, v Českém Vrbném, ve Srubci, Starých Hodějovicích a na Borku, jednak byla v intravilánu města provedena řada staveb především administrativního, obchodního či bankovního charakteru, které jsou charakteristické architektonickou invencí, spojenou s novými materiálovými i technologickými možnostmi. Na konci 90. let započal nejpočetnější rozvoj obytné výstavby, která vznikala především na okraji dřívější zástavby a v příměstských zónách. Nové stavby nebyly podél aglomerace rozprostřeny rovnoměrně. Největší nárůst nových bytů vznikl ve východní a severovýchodní, jižní, jihovýchodní a jihozápadní části aglomerace. Pro rezidenční výstavbu se staly příznačnými domy rakouského a bavorského typu, které jsou charakteristické nízkým sklonem střechy a v prostředí jižních Čech jsou cizorodým prvkem.¹⁸⁵ Ve vazbě na tranzitní komunikace byly zastavěny komerční výstavbou volné plochy jak na periférii aglomerace, tak i uvnitř městské zástavby, především však v její severní části okolo Strakonická ulice ve směru na České Vrbné.¹⁸⁶

Po roce 2000 se rezidenční zástavba rozšířila i do dalších periferních částí města, především na jihozápad, do Litvínovic, Mokrého, Nových Homolí, Boršově nad Vltavou, Včelné, Roudném.¹⁸⁷

Roku 1995 byla vypsána urbanistická soutěž na zpracovatele budoucího urbanistického plánu. Vítězem se stal brněnský ateliér pod vedením Petra Hrůši a Petra Pelčáka. Po řadě schvalovacích procesů dílčích částí byla konečná podoba územního plánu schválena na začátku roku 2000. Urbanistická koncepce je založena na

¹⁸⁴ Klára Eliášová, *Máj*, in: www.panelaci.cz - dostupné online: <http://www.panelaci.cz/sidliste/jihocesky-kraj/ceske-budejovice-maj>, vyhledáno 28. 6. 2019.

¹⁸⁵ Eva Čejková – Martin Ouředníček, *Rezidenční suburbanizace v zázemí Českých Budějovic*, in: Kubeš a kol., *Urbánní geografie* (pozn. 60), s. 47-58.

¹⁸⁶ *Ibidem*.

¹⁸⁷ Karel Kuča, *Urbanistický vývoj*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/urbanisticky-vyvoj>, vyhledáno 28. 6. 2019.

zhodnocování existujících urbanistických hodnot, klade důraz na zachování identity jednotlivých čtvrtí a odmítá plošné demolice v intravilánu města.

Výrazným požadavkem je rozvoj pěších tras a zelených klínů v zástavbě města. Za nezbytné je považováno nové dopravní řešení, které by zlepšilo levobřežní tranzitní komunikaci a přetížení Nádražní ulice. Hrůša a Palčák za rozvojové území označili jednak severovýchodní průmyslovou oblast, jednak prostor mezi Litvínovicemi a vysokoškolským areálem a prostorem mezi Lidickou třídou. Toto území bylo jako rozvojové označeno již v Územní plán velkého územního celku z roku 1979.¹⁸⁸ Většinu předsevzatých představ se nepodařilo naplnit – namísto zahušťování městského intravilánu začalo docházet k růstu satelitů v příměstských oblastech.

V roce 2015 byl předložen nový územní plán města vypracovaný opět Ateliérem Brno architektky Petrem Hrůšou a Vítem Zenklem. Charakteristikou tohoto plánu je důkaz na rozvoj zeleně, pěší trasy a cyklotrasy zajišťující spojení levobřežních obytných celků s celoměstským systémem. Tento však byl krajským úřadem napaden pro nesoulad se stavebním zákonem a zrušen.¹⁸⁹

¹⁸⁸ (pozn. 125).

¹⁸⁹ Územní Plán České Budějovice vydaný Zastupitelstvem města České Budějovice, dostupný online: https://www.c-budejovice.cz/cz/rozvoj-mesta/uzemni-plan/Documents/UP_CB/OOP.pdf, vyhledáno 10. 7. 2019.

5 Závěr

Urbanismus města byl formován od jeho počátku se zřetelem na specifické geografické podmínky místa. Po dlouhou dobu vývoj mimo vnitřní město probíhal organicky a především v částech města, které nejsou předmětem této práce.

Linecké předměstí stálo po dlouhou dobu vývoje města České Budějovice v pozadí. Důvodem byly primárně specifické geografické podmínky daného území a jeho izolace od zbytku města. Jeho vývoj akceleroval až v první polovině 19. století. Milníky, které se zásadním způsobem zapsaly do vývoje předměstí, bylo jednak zavedení koněspřežní železnice, která na předměstí přivedla řadu průmyslových podniků, jednak pozdější výstavba řady významných veřejných a správních staveb. Projekt, který se do tváře města nezapsal, byla navrhovaná replika městského jádra na ploše zasypaného Krumlovského rybníka.

Urbanistická kompozice původní zástavby byla dána lineární, se severojižní orientací. Nově formovaná zástavba v západní, jihozápadní a jihovýchodní části předměstí byla koordinována různými subjekty – městem, soukromíky, družstvy i podnikatelskými záměry. Převládajícím urbanistickým řešením byl šachovnicový princip, pouze v několika málo realizacích se začínala objevovat reflexe evropských urbanistických koncepcí – kolonie Heimstätte, navržená Siegfriedem Sitte jako zahradní město v jižním cípu předměstí. Pro Linecké předměstí se během doby jeho vývoje stala charakteristickou zástavba patrových řadových domů, na rozdíl od zástavby v jiných částech města, kde stávaly často přeplněné činžovní domy. I přesto, že Linecké předměstí bylo po dlouhou dobu svého vývoje fyzicky odděleno od centra města nedostatkem vhodných komunikací a konotací periferie, ve svých novodobých dějinách si velmi rychle vydobylo důležité postavení a byly zde umístěny významné správní instituce a vyšší občanská vybavenost.

V té samé době se podél Husovy třídy na levé straně Vltavy začala rozvíjet souvislá zástavba. Její původní centrum se přirozeně formovalo v ohybu hlavní komunikace u křižovatky Sukovy ulice, která byla dána trasou tzv. Zlaté stoky. Zde se od první poloviny 19. století koncentrovala zástava dělnických domků. V pravoúhlé uliční síti začala na přelomu 20. století vznikat zástavba na volných, původně zemědělských pozemcích severozápadně od hlavní komunikace. Urbanistické koncepce,

kteře měly vliv na rozvoj zástavby v městském intravilánu, území Čtyř Dvorů zpravidla nezahrnovaly. Se vznikem velkých Budějovic se tato skutečnost změnila, nicméně v prvních dvou desetiletích od této události byla veškerá pozornost soustředěna do městského intravilánu.

S prvním územním plánem po komunistickém převratu byla do prostoru Lineckého předměstí navržena rekonstrukce jeho hlavní třídy, která se měla stát výkladní skříní krajské výstavby. Před zahájením přestavby území byla vystavěna budova katastrálního úřadu, na počátku koncipovaná jako dominantní objekt při vstupu do městského obvodu. Tuto funkci nenaplnila a namísto toho byly do prostoru navrženy dvě budovy, které měly tuto úlohu převzít, ty ale nebyly realizovány. Do nově přidružené městské části, která byla od zbytku města oddělena jednak fyzicky – řekou, jednak odlišnou historií, byla navržena správní budova městského národního výboru a dílčí plochy nové výstavby. Žádná z navržených změn však nebyla provedena. V celkovém pohledu na plánovaný vývoj města je patrné několik skutečností. Obecně lze vysledovat, že výchova a vzdělávání občanů byly obrovskou prioritou. Vzdělávacích institucí mělo být nově vystavěno téměř dvacet a jejich počet se tak měl zdvojnásobit. Zdvojnásobit se měl také počet osvětových zařízení, které byly nově zakomponovány do samotných městských částí, tedy mimo historické jádro, kde byly do té doby soustředěny. Překvapivě málo mělo být investováno do takových služeb občanům jako jsou obchodní domy, tržnice a pošty.

S počátkem šedesátých let započala výstavba na Lidické třídě, která nahradila historické domy s nízkou hladinou zástavby kompozičně příjemným obytným celkem panelových domů. I přesto, že plošné asanace historické zástavby dnes bývají hodnoceny zpravidla negativně, nelze popřít kvalitativní přínos této realizace. Ve své době byla rekonstrukce významná především použitými konstrukčními postupy a vnímána jako vzorový příklad bytové výstavby. V prostoru Čtyř Dvorů bylo navrženo rozšíření zástavby do severozápadního a severovýchodního okraje, spolu s asanací nejstaršího úseku městské části a jeho nahrazením vyšší občanskou vybaveností. Zatímco oba obytné soubory byly v následujícím desetiletí vystavěny, k asanacím zde nedošlo. Specifikem navrhovaných úprav je velký počet objektů občanské vybavenosti napříč celým městem, u kterého je nastíněno vysvětlení vlivu politicko-ekonomických činitelů předešlých let.

V 70. letech probíhala na základě plánu z konce 60. let na Lineckém předměstí výstavba polikliniky a rozšíření nemocničního areálu, ve Čtyřech Dvorech výstavba rozsáhlého komplexu Akademie věd a výše zmíněných obytných celků. V polovině dekády bylo představeno dopravní řešení, které bylo vytvořeno v reakci na rozšiřování zástavby mimo dosavadní hranice města. Kontroverzní části tohoto plánu, které se věnovaly řešení ve vnitřním městě nebyly realizovány, zato funkční prvky okružních tranzitních komunikací po obvodu města a podél levého břehu Vltavy ano. V závěru 70. let byl opět neúspěšně představen koncept centra občanské vybavenosti, který měl pokrýt skokový nárůst obyvatel daném místě. Projekt byl tentokrát zpracován v podobě podrobné studie s výhledem na dokončení během následující dekády. V závěru desetiletí byl uveden nový územní plán. V reakci na populační růst v rámci aglomerace bylo rozhodnuto jednak o dalším rozšíření obytné zástavby, jednak o navýšení ploch administrativních a průmyslových, které byly povšechně umístěny na levém břehu Vltavy, v severozápadní a jihozápadní části Čtyř Dvorů.

V počátku 80. let byla podrobněji uchopena problematika zvyšující se populace města. Rozvojová území aglomerace, která byla konzistentně umístována na levý břeh Vltavy byla nově lokalizována na jihozápad území. V prostoru obou sledovaných území, stejně jako ve zbytku vnitřního města, byla aktualizována řada dříve formulovaných požadavků, které měly ve svém původním záměru zlepšit kvalitu obytného prostředí, ale v době vzniku nebyly z různých důvodů uskutečněny. Většina z těchto řešení však opět zůstala pouze na papíře. Obdobný úděl mělo i sídliště Máj, které bylo na přelomu 70. a 80. let ve velkorysé dispozici navrženo na západ od sídliště Vítězný únor, během jeho realizace však došlo ke změně a jeho dnešní podoba je z části dílem ekonomického pragmatismu, z části změnou politického režimu, který zapříčinil přerušování výstavby. Následně zmíněná studie urbanistických prognóz pak koncepčně nepřináší nic nového, navrhuje však úpravu křižovatky za Dlouhým mostem, která však nebyla provedena.

V devadesátých letech a na přelomu tisíciletí se začala masivně rozrůstat suburbánní výstavba, které nově navržený územní plán nedokázal zabránit, navzdory předesílaným požadavkům na primární zahušťování městského intravilánu. Tento je s dílčími změnami platný do současnosti.

6 Seznam pramenů a literatury

Státní okresní archiv České Budějovice

Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b1) 5 - Směrný územní plán ČB 1958 - Prostorové a výtvarné a poměry.

Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b1) 4 - Směrný územní plán ČB 1958 - Organisační členění a vybavení

Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b1) 6 - Směrný územní plán ČB 1958 – Návrh dopravních spojů.

Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b2) 20, SÚP ČB 1969–1. etapa výstavby.

Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b2) 20, SÚP ČB 1969 – Komplexní návrh.

Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b3) 33 Studie územních a dopravních vztahů města České Budějovice.

Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b.3) 34 jakési mapy 1979.

Státní okresní archiv České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. A–1, Českobudějovická aglomerace – ÚP velkého územního celku, 1954.

Archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích

Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 09 076, J. Benda – Studie podrobného plánu Lidické tř. v Českých Budějovicích, s. 4.

Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 01 004 – Statistický průzkum Kájov.

Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka 3 – Lidická č.o.11/č.p.124, Katastrální úřad.

Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 9 040 - Územní projekt zóny Centrum – 1979.

Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka A 10 033 – Studie urbanistické prognózy levého břehu Vltavy.

Literatura

Alois Andrlé – Miroslav Pojer – Jan Wiendl, *Územní otázky bytové situace a občanské vybavenosti*, Praha 1973.

Josef Císler – Josef Tuka, Uprostřed růží a bodláčí, *Jihočeská pravda XXXVIII*, 1982, č. 206, 31. 8., s. 5.

Čtvrť třetí pětiletky, *Hlas stavby V*, 1961 č. 14, 6. 5., s. 1.

Miroslav Baše, *Česká architektura 1945-1995*, Praha 1995.

Ondřej Beneš – Oldřich Ševčík, *Architektura 60.let: „Zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století*, Praha 2008.

Milan Binder – Daniel Kovář, Projekty ze šuplíku. *Nerealizované nápady, které mohly změnit České Budějovice*, České Budějovice 2018.

Václav Bůžek – Dvořák Jiří – Novotný Miroslav et al., *Historický atlas měst České Republiky, svazek č. 3, České Budějovice* 1996.

Boris Čepek – Daniel Kovář – Vojtěch Štorm et al., *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006.

Luboš Doulík, *Zonální struktury: urbanistická typologie*, Praha 1989.

E. Měchura – F. Strych, *Jihočeský stavbař XXII*, 1974, č. 44, 26. 11., s. 3.

Eva Erbanová (Žáčková), Urbanistický vývoj Českých Budějovic in: *Plošný průzkum, zhodnocení a dokumentace architektonického kulturního dědictví 19. a 20. století*, České Budějovice 2007.

[Fal], Nejkrásnější československé sídliště dokončeno: Lidická třída, chloubou nás všech, *Hlas stavby XIII*, 1965, č. 35, 4. 9., s. 2.

F. Indra, Českobudějovický kraj první v republice v akci výstavby 6000 bytů, *Jihočeská pravda X*, 1954, č. 15, 19. 11., s. 5.

Josef Falta, Byty pro krajské město, *Jihočeská pravda XXXI*, 1975, č. 14. 17.1., s. 3.

Jiří Chvojka, *Město pod černou věží*, České Budějovice 2015.

- Bohumír Janoušek – Vojtěch Štorm et al., *Třicet pět let výtvarného umění a architektury v jižních Čechách*, České Budějovice 1980.
- Karel Janů, *Nové stavebnictví a architektura*, Praha 1967.
- Karolína Jirkalová – Eva Novotná – Lucie Skřivánková – Rostislav Švácha (edd.), *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích*, Praha 2017.
- J.R., České Budějovice – Obytná zóna Čtyři Dvory, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 319-321.
- Eva Erbanová, Koldům, in: *Slavné stavby Českých Budějovic*, Praha 2016, s. 279-282.
- Jiří Hrůza, *Česká města*, Praha 1960.
- Jiří Hrůza, *Budoucnost měst*, Praha 1962.
- Jiří Hrůza, *Hledání soudobého města*, Praha 1973.
- Jiří Hrůza, *Svět architektury*, Praha 1999.
- Jiří Hrůza, *Stavitelé měst*, Praha 2011.
- Jiří Hrůza, *Svět měst*, Praha 2014.
- Pavel Karous et al., *Vetřelci a volavky*, Praha 2015.
- Michal Kohout (ed.), *Sídliště, jak dál?*, Praha 2016.
- Roman Koucký, *Elementární urbanismus*, Praha 2006.
- Daniel Kovář, *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy*, České Budějovice 2008.
- Daniel Kovář – Pavel Koblasa, *Ulicemi města Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice, 2005.
- Daniel Kovář ed., *Slavné stavby Českých Budějovic*, Praha 2019.
- Daniel Kovář, *Fundatio civitatis. Zrození královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2015.
- Daniel Kovář, *Budějovický poutník aneb Českými Budějovicemi ze všech stran*, Praha 2006.

- Daniel Kovář, Stavební činnost v Českých Budějovicích v první polovině 19. století, in: Pavel Koblasa – Daniel Kovář (red.), *Staré Budějovice – Sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2005.
- Daniel Kovář, *Zmizelé Čechy: České Budějovice-2. díl: Předměstí*, Praha 2006.
- Jiří Kroha – Jiří Hruza, *Sovětská architektonická avantgarda*, Praha 1973.
- Jan Kubeš a kol., *Urbánní geografie Českých Budějovic a českobudějovické aglomerace II.*, Banská Bystrica 2009.
- Jan Kubeš – Ela Staňková, *Územní plánování: kritické výběry literatury o výstavbě a architektuře*, Praha 1954.
- Karel Kuča, Urbanistický vývoj Českých Budějovic a jeho odraz v současném urbanismu města, In: Kubeš Jan a kol., *Urbánní geografie Českých Budějovic a českobudějovické aglomerace II.*, Banská Bystrica 2009.
- Roman Lavička, Kostel sv. Jana Nepomuckého, In: Daniel Kovář ed., *Slavné stavby Českých Budějovic*, Praha 2019, str. 223-226.
- Pavel Halík, *Za novou architekturu*, Praha 2005.
- Karel Maier, *Udržitelný rozvoj území*, Praha 2012.
- Karel Maier, *Urbanistická čítanka: vybrané texty urbanistické literatury XX. století: 1, Klasikové moderního urbanismu. Urbanismus jako prostorové utváření měst*, Praha 2000.
- Jak postupuje bytová výstavba v Českých Budějovicích, *Jihočeská pravda IX*, 1953, 1. 12., č. 75, s. 3.
- Jan Müller, Českobudějovická sorela – bytové jednotky socialistického realismu, In: Daniel Kovář ed., *Slavné stavby Českých Budějovic*, Praha 2016, s.271.
- Jiří Musil, Miluše Pazderová, *Sociologické problémy asanačních čtvrtí*, Praha 1966.
- Jiří Musil, *Sociologie pro architekty a urbanisty I.*, Praha 1982.
- Jiří Musil, *Lidé a sídliště*, Praha 1985.
- Jiří Musil, Zdeněk Ryšavý, Libuše Velíšková, *Dlouhodobý vývoj aglomerací v ČSR*, Praha 1984.

Na Krumlovském předměstí výstavba zahájena, *Hlas stavby* VI, 1962, č. 3, 26. 1., s. 1.

Josef Pechar, *Československá architektura: 1945-1977*, Praha 1979, s. 54.

Alois Pohan, Rekreační a zeleň v podmínkách Českých Budějovic, *Architektura ČSR* XXXVI., č.9-10, 1977, s.420-421.

Alois Pohan, Poliklinika v Českých Budějovicích, *Architektura ČSR XXXVIII*, 1979, č. 3., s. 129-130.

[Pk], Další sídliště na obzoru, *Jihočeský stavbař* XVIII, 1970, č. 47, 15. 12., s. 2.

Daniela Procházková, Miloslav Šimek, *Věda na jihu Čech: Biologické centrum AV ČR, České Budějovice 2015*, s. 4-7.

Karel Schmeidler, Rudolf Kohoutek, *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*, Brno 1997.

Zbyšek Stýblo, *Nauka o stavbách. Školské stavby* (skripta), Praha 2010, s. 91.

Miroslav Sýkora, Veřejná soutěž na Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích, *Architektura ČSR XIX*, č. 1, 1960.

Jaroslav Sýkora, *Územní plánování vesnic a krajiny: urbanismus 2*, Praha 2002.

Milan Šilhan, Hardtmuthova vila, in: Daniel Kovář ed., *Slavné stavby Českých Budějovic*, Praha 2019, s. 210-214.

Milan Šilhan, Kolonie Heimstatte, in: Daniel Kovář ed., *Slavné stavby Českých Budějovic*, Praha 2019, str.202-205.

Milan Šilhan, Kostel sv. Vojtěcha s přednáškovým sálem a řeholním domem, in: Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby Českých Budějovic*, České Budějovice 2015, s. 257-260.

Údernickou prací a socialistickým soutěžením za dalšími úspěchy stavebnictví v jižních Čechách, *Jihočeská pravda* VI, 1950, č. 1, 6. 1., s. 3.

Antonín Vachulka, V jihočeském kraji první vysoká škola, *Hlas stavby XII*, 1964, 9. 5. č. 19, s. 2.

Marie Veselá, *Bytová výstavba: soupis literatury knižní a časopiseckých článků*, Brno 1960.

Diplomní práce

Eva Jandová, *Poválečná architektura v Českých Budějovicích v kontextu dobové ideologie* (diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2016.

Anna Novotná, *Umění ve veřejném prostoru Českých Budějovic v letech 1948–1989* (bakalářská práce), Ústav věd o umění a kultuře FF JCU, České Budějovice 2017.

Eva Novotná, *Česká bytová výstavba 1958–1970. Stát – ideologie – architektura – lidé* (disertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2018.

Kateřina Kosová, *Brownfield v Českých Budějovicích* (Bakalářská práce), Katedra Geografie PF JCU, České Budějovice 2019.

Denisa Vesecká, *Asanace Pražského předměstí od 50. do 80. let dvacátého století* (diplomová práce), Ústav věd o umění a kultuře FF JCU, České Budějovice 2018.

Anna Ženíšková, *Monumentální sochařská tvorba Jarmily Malátové na jihu Čech* (bakalářská práce), Ústav věd o umění a kultuře FF JCU, České Budějovice 2017.

Internetové zdroje

Historické Budějovice, <http://www.historickebudejovice.cz/>, vyhledáno 25. 7. 2019.

Nářízení vlády č. 51/1950 Sb., <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-51>, vyhledáno 4. 6. 2019.

Zákon č. 50/1976 Sb., Zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-50#p29->, vyhledáno 14. 5. 2019.

Jiří Černý–Daniel Kovář –Diana Šmajclová, Vojenská nemocnice, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vojenska-nemocnice>. Vyhledáno 17. 2. 2019.

Boris Čepek, Vltava, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vltava_1, vyhledáno: 9. 5. 2019.

Klára Eliášová, Vltava, *panelaci.cz*, dostupné online:
<http://www.panelaci.cz/sidliste/jihocesky-kraj/ceske-budejovice-vltava>, vyhledáno 6. 6. 2019.

Zbyněk Holub, Historie čtyřdvorského sboru, dostupné online:
<http://www.husuvdum.cz/o-nas>, vyhledáno 20. 6. 2019.

<https://www.cuzk.cz/Uvod.aspx>, vyhledáno: 25. 7. 2019.

<https://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/nikon/nfilm4864.html>, vyhledáno: 9. 6. 2019.

Bohumil Jiroušek, Akademie věd České republiky, in: , *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/akademie-ved-ceske-republiky>, vyhledáno 6. 5. 2019.

Karel Kuča – Štorm Vojtěch, Územní plány, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.cbudejovice.cz/clanek/uzemni-plany>, vyhledáno 20. 6. 2019.

Karel Kuča – Karel Pletzer, Čtyři Dvory, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/ctyri-dvory>, vyhledáno 17. 5. 2019.

Karel Pletzer, Linecké předměstí, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/linecke-predmesti>, vyhledáno 27. 1. 2019.

Jan Podlešák, Synagogy, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/synagogy>, vyhledáno 27. 1. 2019.

Jan Schinko, Fotbalisté u Malého jezu hrají v bývalém meandru řeky, in: *Českobudějovický deník*, dostupné online: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/potovani_malak_cb20080803.html, vyhledáno 20. 4. 2019.

Jan Schinko, Husova třída mohla srovnat část Čtyř Dvorů se zemí, in: *Českobudějovický deník*, dostupné online: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/putovani_husova_cb20080411.html, vyhledáno: 30. 6. 2019.

Vojtěch Štorm –Radko Chodura, Justiční palác, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/justicni-palac>, vyhledáno 16. 5. 2019.

Vojtěch Štorm, Nájemní dům, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/najemni-dum>, vyhledáno 17. 2. 2019.

Vojtěch Štorm, Nájemní dům, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/architektura-2-poloviny-20-stoleti-a-pocatku-21-stoleti>, vyhledáno 17. 2. 2019.

Václav Vondra, Papírna, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/papirna>, vyhledáno 24. 2. 2019.

Václav Vondra, Městská hromadná doprava, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, dostupné online: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestska-hromadna-doprava>, vyhledáno 17. 2. 2019.

Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, Indikační skica: [BUD02801827] 0, dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/skici/skici/BUD/BUD028018270/BUD028018270_index.html, vyhledáno 9. 12. 2018.

Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, Císařský otisk SK, [1045-1-004-], dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/coc/coc_data/1045-1/1045-1-004_index.html, vyhledáno 17. 2. 2019

Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, Katastrální mapy 1:2 880 evidenční – Morava a Slezsko, [0964-1C_10]. https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/vyc/vyc_tool/vyc_wms_01.html?mapfile=0964-1C_10&image_dir=0964-1&aec=0964-1&maxextent=0,-6922,9024,0, vyhledáno 27. 1. 2019.

Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, Mapy z topografické sekce 3. vojenského mapování v měřítku 1:25 000, reambulována roku 1934. https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/topo3v25/topo3v25_data/4453/4453-001_index.html, vyhledáno 17. 2. 2019.

Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Topografické mapy v systému S-1952, [M_33_113_47], dostupné online
https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/smo5/smo5_data/CBUD/CBUD23_1952.html,
vyhledáno 23. 2. 2019.

Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Katastrální mapy 1:2 880 evidenční – Morava a Slezsko, [0964-1C_10]
https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/vyc/vyc_tool/vyc_wms_01.html?mapfile=0964-1C_10&image_dir=0964-1&aec=0964-1&maxextent=0,-6922,9024,0, vyhledáno 27. 1. 2019.

Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Státní mapa 1:5 000 – odvozená, [CBUD23_1952], dostupné online: dostupné online:
https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/smo5/smo5_data/CBUD/CBUD23_1952.html,
vyhledáno 23. 2. 2019.

Topografické mapy v systému S-1952, [M_33_113_47], dostupné online:
https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/topos52/topos52_data/005k/M_33_113_32_index.html,
vyhledáno 23. 2. 2019.

Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Státní mapa 1:5 000 - odvozená se sítí systému S-1952 v rámu: [CBUD23_1967],
https://archivnimapy.cuzk.cz/smo5_s52/CBUD/CBUD23_1967.html, vyhledáno 3. 4. 2019.

Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Státní mapa 1:5 000 – odvozená, [CBUD23_1957], dostupné online:
https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/smo5/smo5_data/CBUD/CBUD23_1957.html,
vyhledáno 9. 3. 2019.

Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Státní mapa 1:5 000 – odvozená, [CBUD22_1952]. Dostupné online
https://archivnimapy.cuzk.cz/smo5/CBUD/CBUD22_1952.html, vyhledáno 23. 2. 2019.

7 Obrazová příloha

1) Detail města – výřez z plánu Českých Budějovic a okolí na Prvním vojenském mapování z let 1764-1776, mapový list č.2, mapa č. 4, foto převzato z *Historický atlas měst České Republiky*, svazek č. 3, České Budějovice 1996.

2) Detail Lineckého předměstí – výřez z plánu Českých Budějovic a okolí na Hildebrandově plánu z roku 1783, mapový list č. 3, mapa č. 5, foto převzato z *Historický atlas měst České Republiky*, svazek č. 3, České Budějovice 1996.

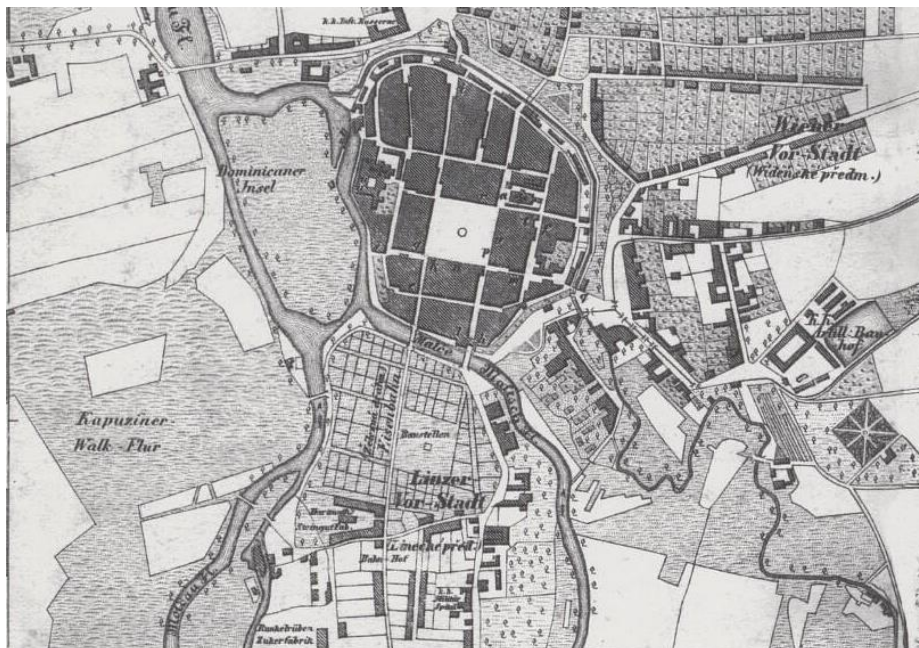
3) Detail zástavby u Linecké cesty, Císařský povinný otisk stabilního katastru města České Budějovice v roce 1927, mapový list č. 4, mapa č. 6, foto převzato z *Historický atlas měst České Republiky*, svazek č. 3, České Budějovice 1996.

4) Detail zástavby v ulicích Komenského a Lidická třída, Indikační skica [BUD028018270], foto převzato z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, dostupného online: <https://archivnimapy.cuzk.cz/>, vyhledáno 4. 5. 2019.

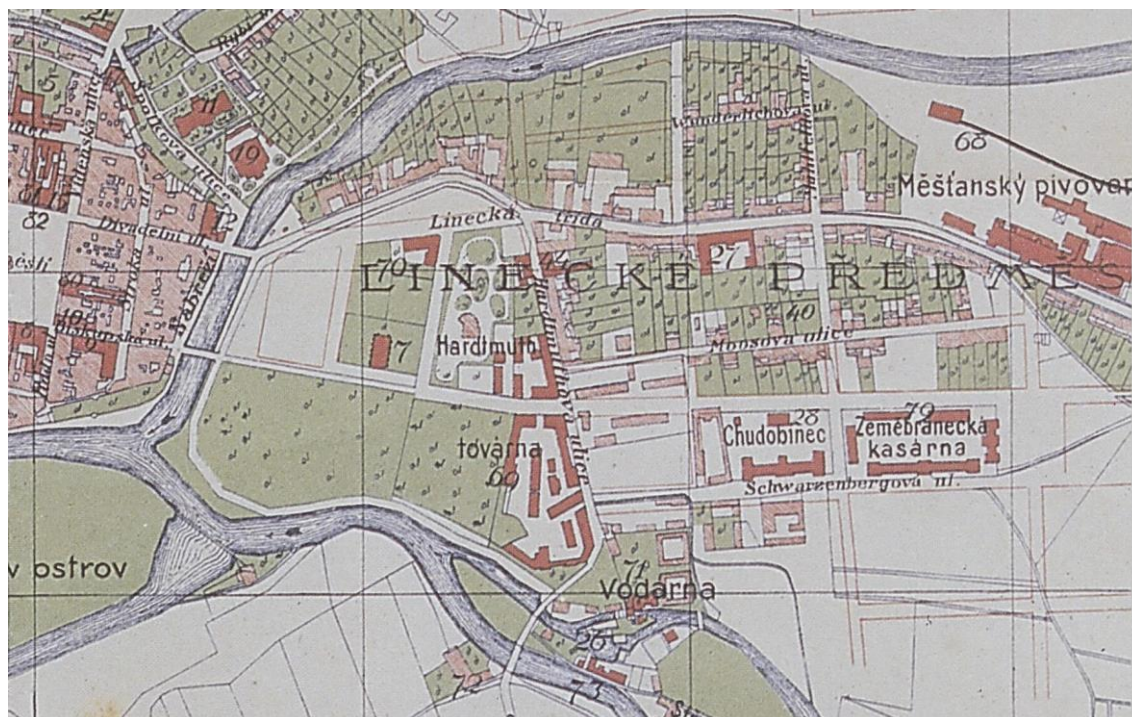
5) Návrh na zastavění plochy bývalého Krumlovského rybníku, České Budějovice na Lothově mapě Budějovického kraje z roku 1847, mapový list č. 5, mapa č. 7, foto převzato z *Historický atlas měst České Republiky*, svazek č. 3, České Budějovice 1996.

6) Židovská synagoga v místech dnešní ulice F. A. Gerstnera, z doby kolem roku 1900, foto převzato z Daniel Kovář, *Zmizelé Čechy – České Budějovice – 2. díl: Předměstí*, České Budějovice 2006.

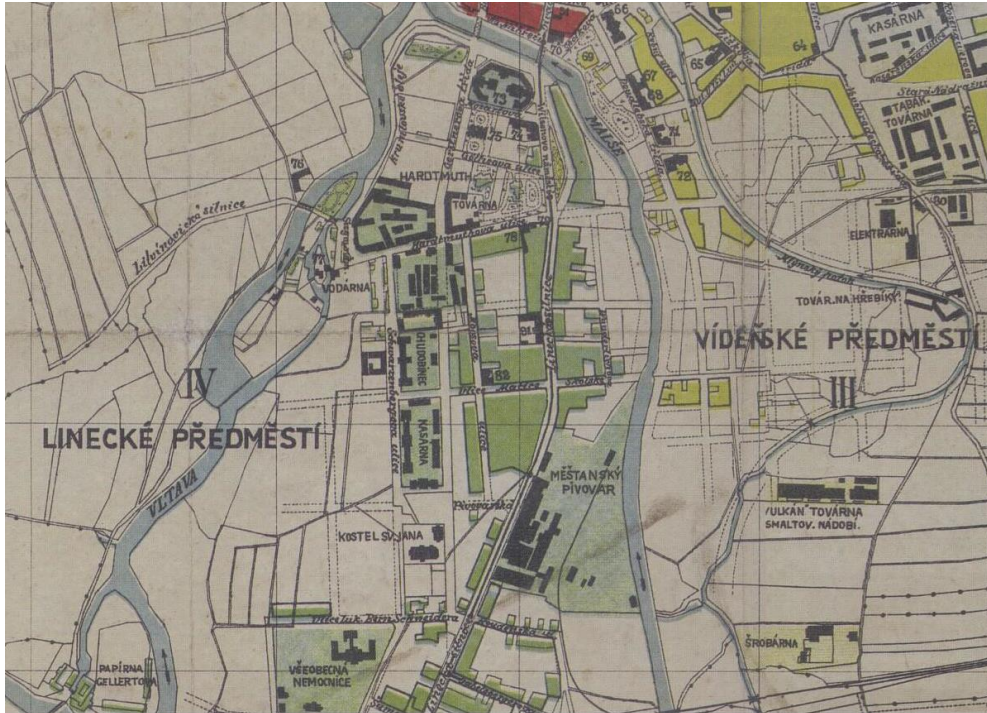
7) Detail Lineckého předměstí, Pfeffermanův plán po roce 1900, mapový list č. 7, mapa č. 9, foto převzato z *Historický atlas měst České Republiky*, svazek č. 3, České Budějovice 1996.

8) Umístění synagogy v prostoru vysušeného Krumlovského rybníku, Katastrální mapy 1:2 880 evidenční – Morava a Slezsko [0964-1C_10], foto převzato z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, dostupného online: <https://archivnimapy.cuzk.cz/>, vyhledáno 6. 6. 2019.

9) Nemocniční areál na plánu S. Matyáše a A. Moučky z roku 1920, mapový list č. 8, mapa č. 10, foto převzato z *Historický atlas měst České Republiky*, svazek č. 3, České Budějovice 1996

10) Detail Lineckého předměstí na mapě 3. vojenského mapování z roku 1934, Katastrální mapy 1:2 880 evidenční – Morava a Slezsko [0964-1C_10], foto převzato z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, dostupného online: <https://archivnimapy.cuzk.cz/>, vyhledáno 6. 6. 2019.

11) Zástavba na Lineckém předměstí, mapa 1:5 000 – odvozená [CBUD23_1952],
foto převzato z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, dostupného online:
<https://archivnimapy.cuzk.cz/>, vyhledáno 6. 6. 2019.

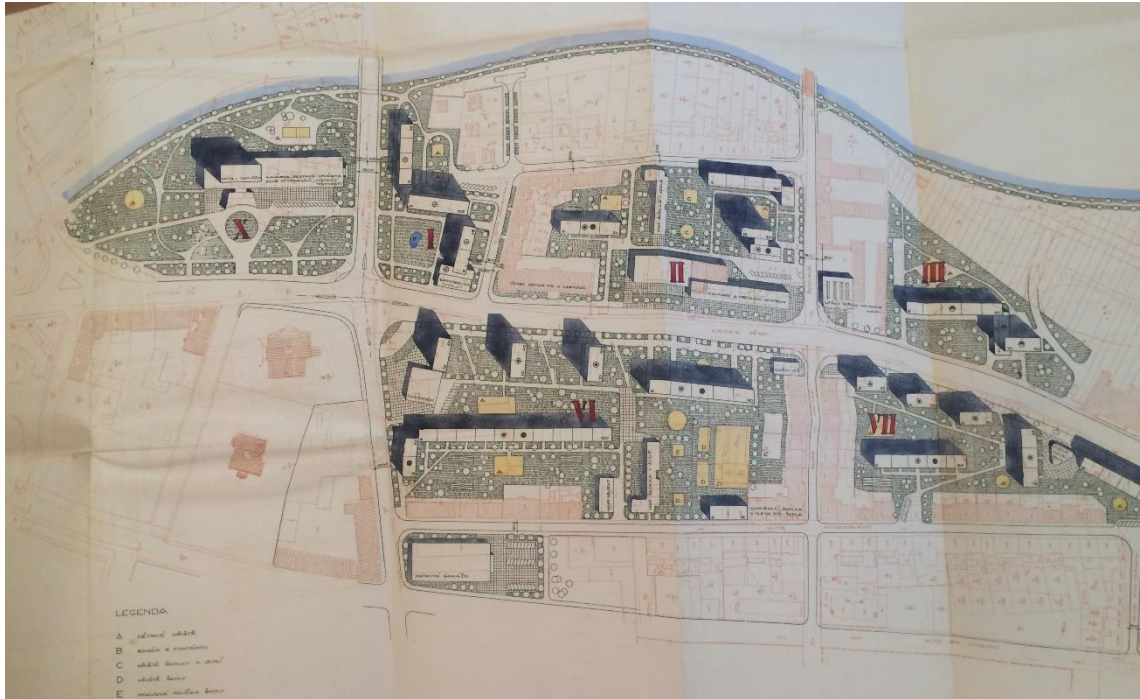
12) SÚP vypracovaný Jaroslavem Škardou a Janem Bendou roku 1958, převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b1) 4 - Směrný územní plán ČB 1958 - Organisaace členění a vybavení

13) Budova Geodezie a katastru nemovitostí, foto z archivu autorky.

14) Studie Lidické třídy vypracovaná Janem Bendou v roce 1961, převzato z magistrátu města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 09 076,

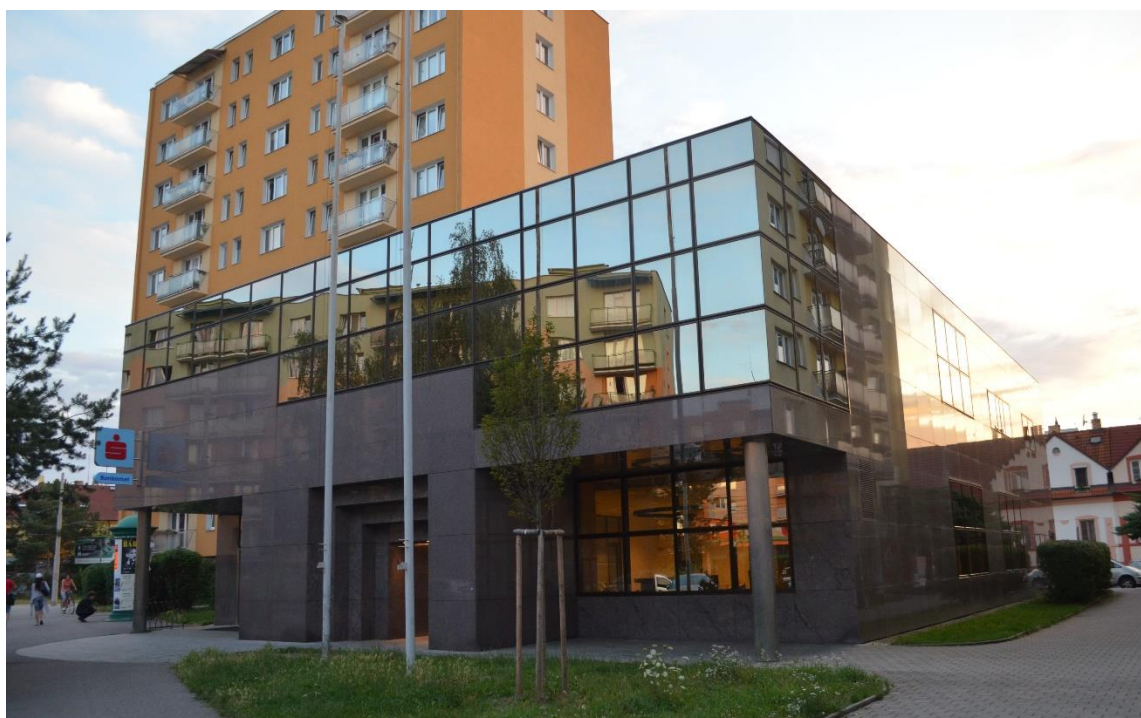
15) Studie Lidické třídy vypracovaná Janem Bendou v roce 1961, převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, Magistrát města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 09 076,

16) Detail asanované západní strany Lidické třídy z roku 1967, Státní mapa 1:5 000 - odvozená se sítí systému S-1952 v rámu: [CBUD23_1967], foto převzato z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, dostupného online: <https://archivnimapy.cuzk.cz/>, vyhledáno 6. 6. 2019

17) Budova Česká spořitelny na Lidické třídě. 439/78 – bývalá kavárna a restaurace Regina, foto z archivu autorky.

18) Kavárna a restaurace Regina na původní fotografii, foto převzato z digitálního archivu Šechtl a Voseček, dostupné online: <https://sechtl-vosecek.ucw.cz/>

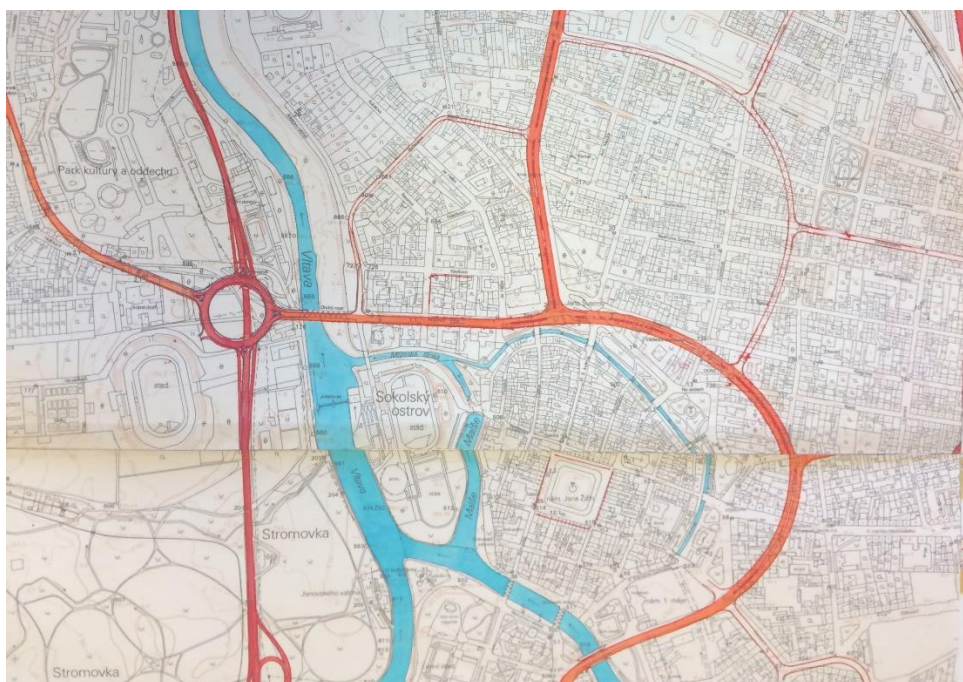
19) SÚP z roku 1966 vypracovaný Leopoldem Petříkem a Josefem Vítů, foto převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b2) 20, SÚP ČB 1969 – Komplexní návrh.

20) Detail navrhovaných přestaveb ve středu města, SÚP 1. etapa výstavby navržená Leopoldem Petříkem a Josefem Vítů, foto převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b2) 20, SÚP ČB 1969–1. etapa výstavby.

21) Detail navrhované úpravy komunikací v centru města na dopravní studii z roku 1975 vytvořené Františkem Fojtou, foto převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b3) 33 Studie územních a dopravních vztahů města České Budějovice.

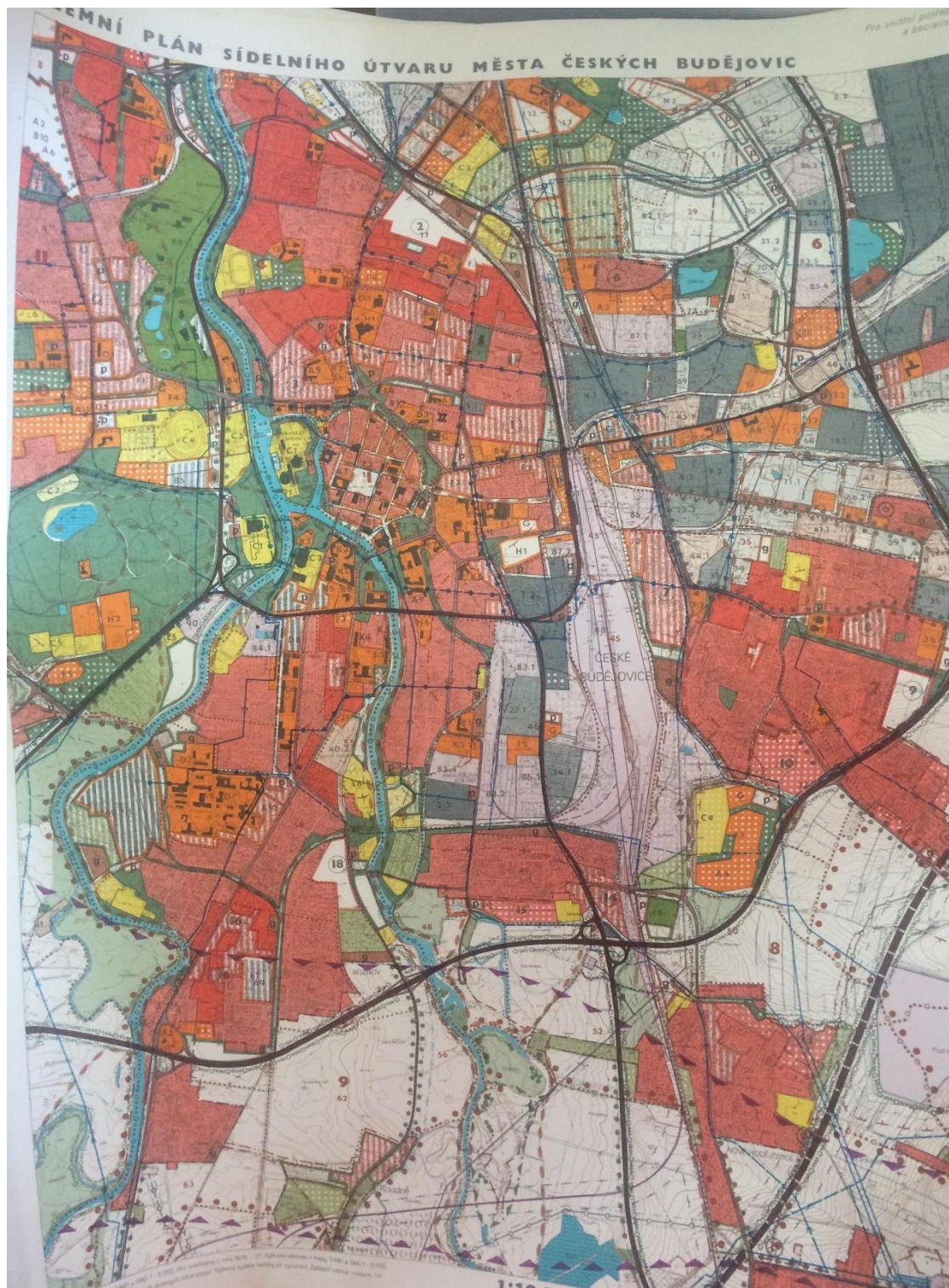

22) Územní plán velkého územního celku z roku 1979 zpracovaný S. Cingrošem, J. Kubín, M. Sulkiewiczem, K. Vepřkem, foto převzato ze SOA České Budějovice,

Územní plány – velké desky, sign. A-1, Českobudějovická aglomerace – ÚP velkého územního celku, 1954.

23) UP z roku 1983 vypracovaný J. Rybákem, foto převzato z magistrátu města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka B 01 004 – Statistický průzkum Kájov.

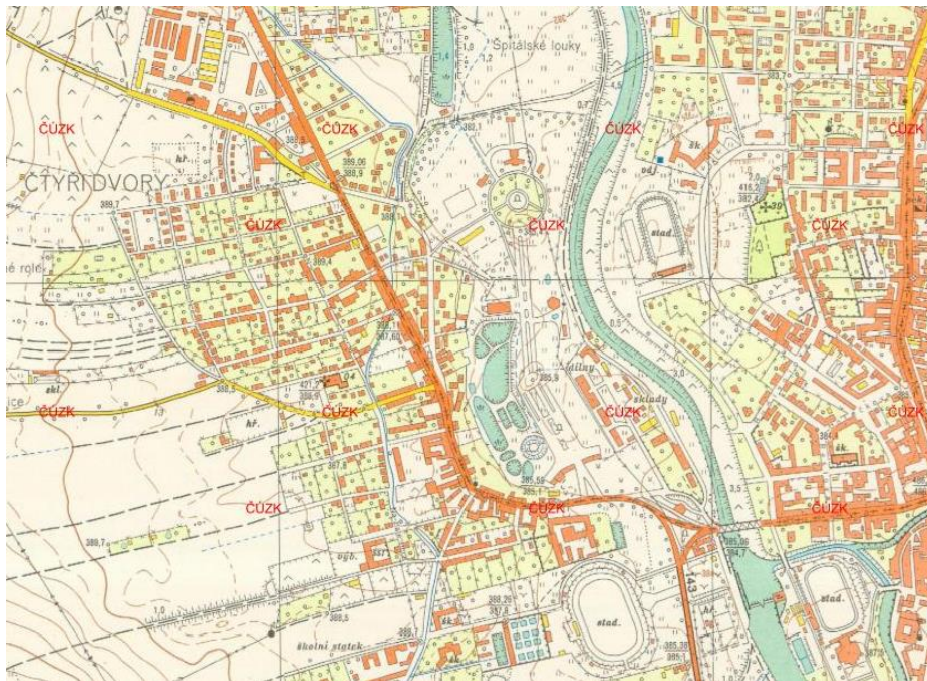
24) Rozrůstání zástavby, které probíhalo především okolo dnešní Husovy třídy, lze sledovat na mapě císařského povinného otisku map stabilního katastru Čech z první poloviny 19. století, otisk [SK:1045-1-004], foto převzato z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, dostupného online: <https://archivnimapy.cuzk.cz/>, vyhledáno 5. 5. 2019.

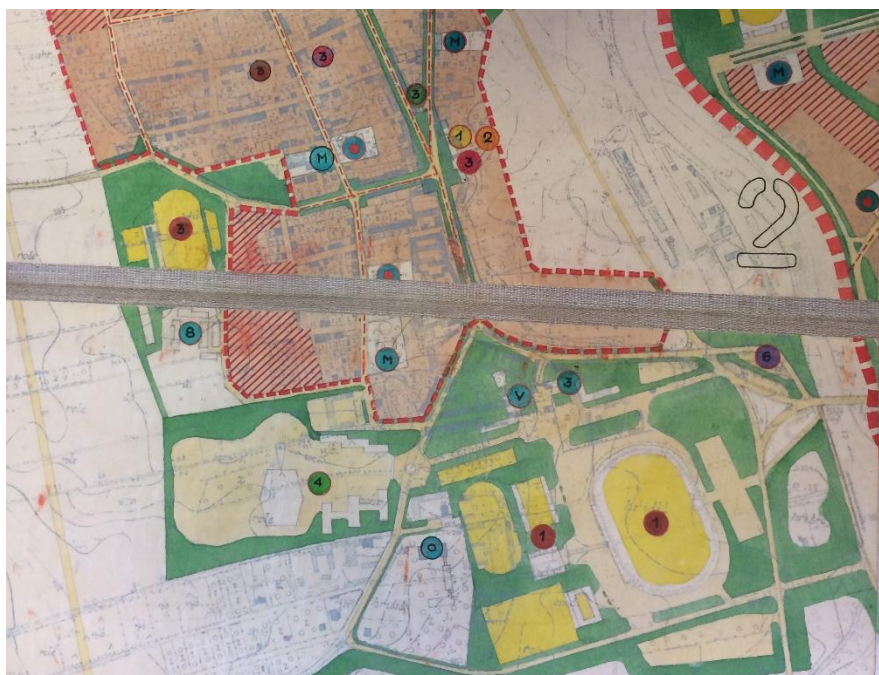
25) Rozrůstání zástavby na západ od hlavní komunikace na katastrální mapě evidenční Čech 1: 2880 z roku 1933, foto převzato z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, dostupného online: <https://archivnimapy.cuzk.cz/>, vyhledáno 12. 5. 2019.

26) Zástavba ve Čtyřech Dvorech v roce 1952, Státní mapa 1:5 000 – odvozená [CBUD22_1952], foto převzato z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, dostupného online: <https://archivnimapy.cuzk.cz/>, vyhledáno 12. 5. 2019. dostupné online: https://archivnimapy.cuzk.cz/smo5/CBUD/CBUD22_1952.html, vyhledáno 23. 2. 2019.

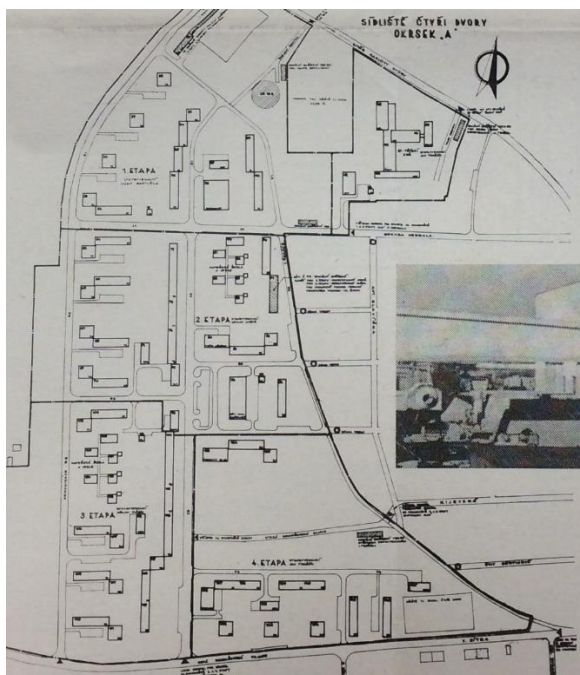
27) Zástavba navržená do prostor pozemku JČU na SÚP vypracovaném Jaroslavem Škardou a Janem Bendou roku 1958, převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b1) 4 - Směrný územní plán ČB 1958 - Organizace členění a vybavení

28) Detail Čtyř Dvorů na SÚP z roku 1966, foto převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B – b2) 20, SÚP ČB 1969 – Komplexní návrh.

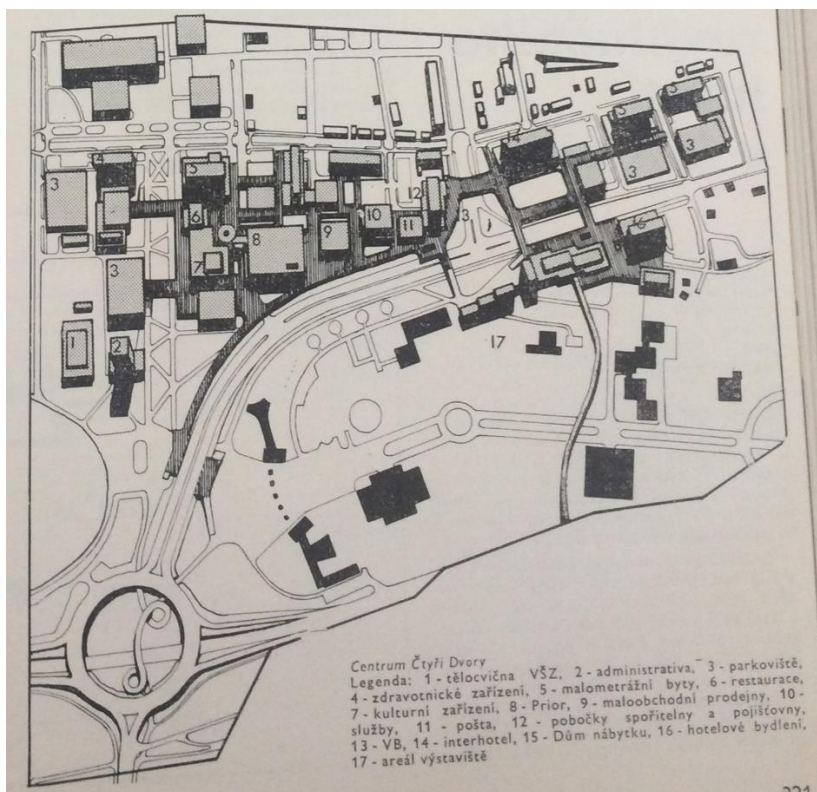
29) Plán výstavby na sídlišti Šumava, foto převzaté z *Jihočeského stavbaře XXII*, 1974, č. 44, 26. 11., s. 3

30) Plán výstavby sídliště Vltava, Foto převzaté z *Architektury ČSR* XL, 1981, č. 7, s. 321.

31) Detailní návrh na centrum občanské vybavenosti v lokalitě Čtyři Dvory – Centrum, foto převzaté z *Architektury ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 320.

32) Nově navrhovaná zástavba na změněném SUP z roku 1989, foto převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. B-3, Jakési mapy, 1979.

33) Plán výstavby na plánu územního projektu obytné zóny Máj z roku 1979, foto převzato ze SOA České Budějovice, Územní plány – velké desky, sign. C – c3) 62 – Územní projekt obytné zóny Máj, 1979.

34) Detail urbanistické prognózy levého břehu Vltavy, foto převzato z magistrátu města České Budějovice, archiv stavebního úřadu v Českých Budějovicích, Složka A 10 033 – Studie urbanistické prognózy levého břehu Vltavy.

